

Civil társadalmi monitoring jelentés a romák
egyenlőségére, befogadására és részvételére
vonatkozó nemzeti stratégiáról

Magyarországon

Készítette:
Autonómia Alapítvány

2025 Augusztus

A jelentést az Autonómia Alapítvány és az általa felkért külső szakértők készítették.

A jelentés az „Előkészítő intézkedés – Roma társadalmi monitoring – A roma és romabarát civil társadalom kapacitásának és részvételének megerősítése a szakpolitikák nyomon követésében és felülvizsgálatában” kezdeményezés keretében készült, amelyet a Közép-európai Egyetem Demokrácia Intézete (DI/CEU) által vezetett konzorcium valósított meg, amelynek további tagjai az Európai Roma Grassroots Szervezetek Hálózata (ERGO Network), a Fundación Secretariado Gitano (FSG) és az Európai Roma Jogok Központja (ERRC). A kezdeményezést az Európai Bizottság Jogérvényesülési és Fogyasztóvédelmi Főigazgatósága (DG Just) finanszírozta a JUST/2020/RPAA/PR/EQUA/0095 számú szolgáltatási szerződés keretében. A jelentés a szerzők megállapításait tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a konzorcium vagy az Európai Bizottság véleményét, amely nem tehető felelőssé az itt szereplő információk bármilyen felhasználásáért.

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	4
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	5
BEVEZETŐ	10
1. AZ NRSF VÉGREHAJTÁSA	12
1.1. A VÉGREHAJTÁS LEGFONTOSABB FEJLEMÉNYEI ÉS HATÉKONYSÁGA.....	12
1.1.1. VÁLTOZÁSOK AZ NRSF-BEN ÉS A CSELEKVÉSI TERVBEN.....	12
1.1.2. A VÉGREHAJTÁS ELŐREHALADÁSA.....	13
1.1.3. A NYOMON KÖVETÉS HATÉKONYSÁGA.....	13
1.1.4. ADATGYŰJTÉS.....	14
1.2. AZ NRSF SZINERGIÁJA A HAZAI ÉS AZ UNIÓS INTÉZKEDÉSEKKEL.....	15
1.2.1. KIEGÉSZÍTŐ POLITIKÁK.....	15
1.2.2. ÖSSZHANG AZ UNIÓS INTÉZKEDÉSEKKEL.....	16
1.2.3. A KORÁBBI ÉRTÉKELÉSEKBE FELVETETT AGGÁLYOK KEZELÉSE.....	16
1.3. A ROMÁK RÉSZVÉTELE A VÉGREHAJTÁSBAN ÉS A NYOMONKÖVETÉSBEN.....	17
1.3.1. A ROMA CIVIL TÁRSADALMI SZERVEZETEK BEVONÁSA A VÉGREHAJTÁSBA.....	17
1.3.2. A ROMÁK AZ NRSF-T VÉGREHAJTÓ KÖZINTÉZMÉNYEKBEN.....	17
1.3.3. A ROMÁK RÉSZVÉTELE A NYOMON KÖVETÉSBEN ÉS AZ ÉRTÉKELÉSBEN.....	17
1.3.4. A NEMZETI ROMA PLATFORM HOZZÁJÁRULÁSA AZ NRSF VÉGREHAJTÁSÁHOZ.....	18
2. TÉMAKÖRÖK SZERINTI ÁTTEKINTÉS	20
2.1. A CIGÁNYELLENESSÉG ÉS A DISZKRIMINÁCIÓ ELLENI KÜZDELEM.....	20
2.2. OKTATÁS.....	22
2.3. FOGLALKOZTATÁS.....	27
2.4. EGÉSZSÉGÜGY.....	30
2.5. LAKHATÁS, ALAPVETŐ SZOLGÁLTATÁSOK, KÖRNYEZETI IGAZSÁGOSSÁG.....	33
2.6. SZOCIÁLIS VÉDELME.....	35
2.7. SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK.....	39
2.8. GYERMEKEK VÉDELME.....	42
2.9. A ROMA MŰVÉSZET, KULTÚRA ÉS TÖRTÉNELEM ELISMERÉSE.....	44
3. A ROMÁKAT ÉRINTŐ KULCSPROBLÉMÁK	47
3.1. ROMA GYEREKEK SZEGREGÁCIÓJA AZ ISKOLÁKBAN.....	47
3.2. TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS, TERÜLETI SZEGREGÁCIÓ ÉS A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS EGYENLŐTLENSÉGEI.....	50
3.3. A CIVIL TÁRSADALOM KORLÁTOZOTT RÉSZVÉTELE A SZAKPOLITIKAI DÖNTÉSHOZATALBAN.....	53
4. AZ EU TÁMOGATÁSI ESZKÖZEINEK FELHASZNÁLÁSA	57
4.1. AZ UNIÓS FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁNAK FELTÉTELEI A ROMÁK EGYENLŐSÉGÉNEK ELŐMOZDÍTÁSA ÉRDEKÉBEN.....	57
4.2. A ROMA CIVIL TÁRSADALOM SZEREPE AZ UNIÓS FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁBAN.....	59
5. TOVÁBBI MEGÁLLAPÍTÁSOK	60
HIVATKOZÁSOK	63
MELLÉKLET: A PROBLÉMALISTA	68

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

BM	Belügyminisztérium
CSO	Civil Society Organisation
CSOK	Családi Otthonteremtési Kedvezmény
DIMOP	Digitális Megújulás Operatív Program
EBH	Egyenlő Bánásmód Hatóság
ECRI	European Commission against Racism and Intolerance
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
ELTE	Eötvös Loránd University
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap (European Social Fund)
EURSF	EU Roma Strategic Framework
FETE	Felzárkózó Települések (Program)
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
HH	Hátrányos helyzetű (tanuló, gyermek)
HHH	Halmozottan Hátrányos Helyzetű (tanuló, gyermek)
IH	Irányító Hatóság
KSH	Központi Statisztikai Hivatal (Central Statistics Office)
MCC	Mathias Corvinus Collegium
MMSZ	Magyar Máltai Szeretetszolgálat
MR Lakásalap	a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a Magyar Református Szeretetszolgálat által alapított lakásalap
MROÖ	Magyarországi Romák Országos Önkormányzata
NEET	Not in Education, Employment, or Training
NRCP	National Roma Contact Point
NRP	Nemzeti Roma Platform
NRSF	Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030
NRSF	National Roma Strategic Framework
OH	Oktatási Hivatal
OKJ	Országos Képzési Jegyzék
ORFK	Országos Rendőr-főkapitányság
RCM	Roma Civil Monitor
RGYK	Rendszeres Gyermekvédelmi Kedvezmény
RNÖ	Roma Nemzetiségi Önkormányzat
ROK-T	Roma Koordinációs Tanács
RRF	Recovery and Resilience Facility
RSZTOP	Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program
SNI	sajátos nevelési igényű (tanuló)
TEF	Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
VEKOP	Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Ez a jelentés a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030¹ (a továbbiakban: MNTFS) megvalósítását vizsgálja 2021 második félévétől 2025 második félévéig terjedő időszakban. Az MNTFS egyben a Nemzeti Roma Stratégiai Keretrendszer (NRSF) szabályozó dokumentuma, amelynek végrehajtását ebben az időszakban egy kormányhatározat szabályozza.²

A jelentés elkészítéséhez elemeztük az elérhető kormányzati beszámolókat és monitoring jelentéseket, ezeket egybevetettük az egyes, a jelentés fejezeteit adó szakmai területeken elérhető adatokkal. Interjúkat készítettünk kormányzati és civil szereplőkkel, valamint szakértőkkel, és egy széles körű roma és pro roma szervezetekből álló koalíció vett részt a megalkotásában és -- javaslataival -- végső formájának kidolgozásában.

Az egyes területeken összegyűjtött **javaslatok** a **nemzeti hivatalok** számára az antidiszkriminációs panaszmechanizmusok megerősítését, hozzáférésük javítását; a gyermekbiztonsági útmutatók kötelezővé tételét javasolják. Hangsúlyozzák, hogy a roma kulturális intézményrendszer célzott strukturális megerősítése szorul. A javaslatok között szerepel a nagyobb civil bevonás biztosítása az EU által finanszírozott programok előkészítésbe és a monitoringjába, illetve az, hogy az államnak többet kellene költenie az alapvető szolgáltatások biztosítására. A javaslatok alapján elengedhetetlen a helyi alapellátás megerősítése az erőforrások jelentős emelésével a gyermekjóléti-gyermekevédelmi rendszertől az egészségügyön és oktatáson át a szociális munkáig. Szükséges lenne a térítésmentes intézményi gyermekétkeztetés további kiterjesztése, komplex adósságkezelési programok kidolgozása. Kiemelt feladat elemzések, mérések, értékelések, adatgyűjtések készítése, és elérhetővé tételük kutatók, döntéshozók és civilszervezetek számára. Célzott programok lennének szükségesek a roma kultúra integrálása a nemzeti kulturális és emlékezetpolitikai intézményrendszerbe; az oktatási szegregáció felszámolására; jogtudatosító kampány indítására a roma közösségekben. További javasolt célprogramok egy szociális bérlakásépítési program indítása, illetve a tankötelezettségi korhatár visszaállítása 18 éves korra. A NEET fiatalok számára célzott fejlesztő programokkal összekötött foglalkoztatási programok indítására lenne szükség.

Az **EU intézmények** körében független, közvetlenül pályázható EU-s források a diszkrimináció- és cigányellenesség kapcsán civil tevékenységek támogatására, keretpályázat a roma kulturális és nyelvi örökség megőrzésére. Az EU által finanszírozott programokban nagyobb civil bevonást az előkészítésben és a monitoringba. A jelenlegi, korrupcióra összpontosító panaszmechanizmus mellett annak vizsgálata, hogy a végrehajtás során nem sérülnek-e alapvető jogok, például a diszkrimináció tilalma. Az EU követelje meg a tagállamoktól, hogy nyilvános és kutatható adatbázisokat hozzanak létre ez elősegítésére a szakpolitikai tanulást és a programok hatásosságának értékelését.

Az NRSF végrehajtása

A Stratégia végrehajtásáról kevés hivatalos dokumentum áll rendelkezésre – monitoring jelentés a 2021 és 2022-es ciklus jelentése, a későbbi évek elemzése jelenleg is készül. Az európai uniós források nagyobb részének befagyasztása miatt 2023 után a kiemelt fejlesztési programok többsége nem folytatódott – a fenntartott programokról a jelentés tematikus fejezeteiben írunk részletesen.

Az MNTFS-t 2024 decemberében a bizottság képviselőivel történt egyeztetések után módosították – több új indikátor és a civil szervezetek erőteljesebb bevonásának ígérete is e módosítások között

¹ Magyar Nemzeti Felzárkózási Stratégiai 2030 (2024). <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

² 1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

szerepelt. A legutóbbi roma civil monitoring jelentés³ javasolta, hogy (1) készítsenek két évente részletes monitoring jelentéseket, amelyek nemcsak számszerű adatokat, hanem kvalitatív elemzéseket is tartalmaznak; (2) fogalmazzanak meg egyértelmű, mérhető célokat és indikátorokat; (3) a monitoring és értékelési jelentéseket tegyék nyilvánossá; (4) az adatgyűjtési és értékelési folyamatokban tegyék világossá a felelősségi köröket és határidőket; (5) az adatgyűjtést és jelentéstételt úgy kellene megszervezni, hogy megfeleljen az EU-s társfinanszírozású programok felügyeleti követelményeinek. Ezek közül a javaslatok közül több bekerült a módosított stratégiába – a két évenkénti jelentés, új indikátorok, stb. – ezek teljesülése később lesz látható.

Kormányzati intézményekben dolgozó interjúalanyaink információi szerint több intézkedés indulása 2025-ben várható. Az Európai Szemeszterben a Bizottság országspecifikus ajánlásában integrált oktatási megközelítést, szegénységcsökkentést és munkaerő-piaci aktiváló intézkedéseket javasol a romák integrációja érdekében. Az ezeket mérő mutatók zöme azonban – a foglalkoztatás kivételével – nem javult a vizsgált időszakban.

A végrehajtás a vizsgált időszakban az intézkedések indulásának hiánya miatt nehezen értékelhető. Bár az átdolgozott Stratégiában a hazai és nemzetközi stratégiákat, koncepcionális anyagokat figyelembe vették, az RCM kritikai értékelései közül több válasz nélkül maradt (ezeket az egyes szakmai fejezeteknél tárgyaljuk).

A megvalósításban nagyon szerény a roma részvétel, míg a végrehajtásában közreműködő közintézményekben több roma szakember és politikus is szerepet kap. A 2021-2027-es fejlesztési ciklusban az Európai Unió kérésére a monitoring bizottságokban helyet kaptak független civil szervezetek is, a roma részvétel azonban még így is nagyon alacsony a bizottságokban. Magyarországon a civil szervezetek, így a roma és pro-roma szerveződések részvétele az uniós források felhasználásának monitoringjában gyakran korlátokba ütközik és formális keretek között történik. Ez alól e jelentés írása sem volt kivétel.

Fejlemények az egyes területeken

A cigányellenesség és a diszkriminációellenes fellépés területén a kormány „a kölcsönös szemléletformálást”, a roma kultúra megismertetését nevesíti eszközként – kérdéses, hogy ezek önmagukban hatással lennének az előítéletekre vagy a széleskörű diszkriminációra. Tovább gyengült a jogvédelem civilszervezeti bázisa. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) hatásköre a jóval gyengébb hatáskörű Alapvető Jogok Biztosához került, hivatalát 2022-ben, mint csak részben független intézményt leminősítették. Számos nemzetközi szervezet bírálta a magyarországi helyzetet.^{4, 5}

A korai **iskolaelhagyók** és a 15 éves és idősebb romák körében legfeljebb általános iskolát végeztek száma csökkent. Az infrastrukturális- és tanári kompetenciafejlesztés kis mértékben indult el. 2023-ban törvényt fogadtak el, az iskolai szegregáció ellen, de rendkívül szűk hatókörrel.⁶ A „cigányiskolák” száma nő, ezek általában alacsonyabb színvonalú oktatást biztosítanak. Az egyházi iskolák térnyerése, hozzájárul a szegregáció fennmaradásához. Emelték a pedagógusok bérét, a hátrányos helyzetű tanulókat oktatók bérkiegészítést kapnak. Ugyanakkor a pedagógus képzésre felvettek száma az elmúlt négy évben közel 25%-kal csökkent, a pedagógushiány jelentős, 16 ezer fő.

Magyarországon jelentősen nőtt a **foglalkoztatás**. Éves átlagban körülbelül 64 ezer fő közfoglalkoztatott. A kormány 2023 végéig több nagyívű foglalkoztatási és képzési programot

³ [Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary, \(2022\).](#)

⁴ [ECRI \(2023\) ECRI Report on Hungary \(sixth monitoring cycle\)](#)

⁵ [European Parliament resolution of 18 January 2024 on the situation in Hungary and frozen EU funds \(2024/2512\(RSP\)\)](#)

⁶ Nahalka István (2023): Kikre vonatkozik a diszkriminációellenes törvény? Településenkénti adatok (<https://ckpinfo.hu/2023/10/15/kikre-vonatkozik-a-diszkriminacioellenes-torveny-telepulesenkenti-adatok/>)

futtatott, ezek többsége 2024-2025-ben nem folytatódott. A közmunka programokhoz kapcsolódó támogatásokat fenntartották. Növekszik a dolgozói szegénység és nagyon alacsony a dolgozói jogvédelem - különösen az alacsony iskolai végzettséget igénylő munkahelyeken és a közmunkában. A foglalkoztatási eredmények fenntartásához szükséges lenne a tankötelezettség visszaállítása 18 éves korra, a NEET fiatalok számára célzott programok indítása, a foglalkoztatás és munkaerő toborzás során tapasztalható diszkrimináció folyamatos kivizsgálása és a dolgozói jogvédelem megerősítése.

Az **egészségügy** területén az RCM 2022 az alábbi problémákat emelte ki: (1) a biztonságos ivóvízhez és a csatornahálózathoz való korlátozott hozzáférés; (2) a társadalombiztosítási jogviszony gyakori hiánya; (3) az orvosi ellátás korlátozott elérhetősége; (4) a romákkal szembeni diszkrimináció. Az orvosi ellátás elérhetőségére a háziorvosi praxisközösségek és – a FETE programban – a telemedicinális ellátás volt válasz; a biztosítási jogviszony problémája a Stratégiában említés szintjén, az egészségügyben tapasztalt diszkrimináció még így sem merül fel. A szegregátumokban élő, kirekesztett népesség elérése, hozzáférése szempontjából kiemelten fontos védőnői rendszer erőforráshiányokkal küzd: a körzetek majdnem 7%-a betöltetlen, és körülbelül még ugyanennyit helyettesítéssel látnak el.

A roma családok egy jó részének **lakásai** nem biztonságosak, nagy a zsúfoltság, a lakhatási jogcímek gyakran nem rendezettek. Több szegregálódó vagy szegregált településrészen nem elérhető a tiszta ivóvíz, az elektromos áram, a tömegközlekedés korlátozott, nincs települési hulladékgyűjtés. Külön gond a szociális lakhatás nagyon szűk elérhetősége, és magas rezsitartozás. A roma közösségeket érintő lakhatási beavatkozások között 2023-ig voltak antiszegregációs programok, mára ezek közül az EU-s források hiányában csak a 300 településen zajló FETE program működik – jellemzően alacsony támogatásokkal. A kormányzat lakhatással kapcsolatos támogatásai nagy részét a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók nem érik el. A magyarországi háztartások közel egyharmada él lakhatási szegénységben,⁷ ugyanez az arány a roma háztartások esetében 52%.⁸

2023-ban a GDP 16,6%-át költötték **szociális védelmi** kiadásokra, ez egy évtized alatt közel 20%-os csökkenést jelent.⁹ A szociális védelem megfelelősége tovább romlott, a szociális transferek szegénységcsökkentő hatása erodálódott.¹⁰ A szociális törvényt 2022-ben úgy módosították, hogy jelentősen csökkent az állami felelősségvállalás. A gyermekgondozást segítő ellátás egy főre jutó havi átlaga másfél évtizede 30-31 ezer Ft (75 EUR).¹¹ A nem megfelelő, nem hatékony szociális védelmi rendszer következtében a relatív jövedelmi szegénységben élők aránya a legtöbb csoportban emelkedett. A stratégia célja „az aktivitást erősítő, a munkavállalásra ösztönző segélyezési rendszer” kialakítása/fejlesztése. Ez alapvetően a közfoglalkoztatást jelenti.¹² A 15-64 éves népesség foglalkoztatási rátája nőtt. A teljes munkaidőben alkalmazott közfoglalkoztatottak havi nettó átlagkeresete 2024-ben még mindig csak 98 ezer Ft (kb. 245 EUR) volt.¹³ A családtámogatási intézkedések a jobb helyzetűeket érintik kedvezően, a marginalizált csoportok kiszorulnak ezekből.

A **szociális és a gyermekjóléti**-gyermekvédelmi rendszer forrás-és kapacitáshiánya, a színvonal és a hozzáférés területi egyenlőtlenségei változatlanul fennállnak. Nem valósult meg a térítésmentes intézményi gyermekétkeztetés tervezett további kiterjesztése, és hiányoznak a széleskörű, komplex

⁷ [Habitat for Humanity: Éves lakhatási jelentés 2024](#)

⁸ Országgyűlés Hivatala (2023): A romák lakhatása, lakáskörülményei. https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_3_EU_romapolitika_lakhatas.pdf

⁹ [HCSO 25.1.1.1. A szociális ellátás összefoglaló adatai.](#)

¹⁰ [COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, \(2025\) Country Report – Hungary](#), :22.

¹¹ [HCSO 25.1.1.8. A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások átlagos összegei.](#)

¹² [MNTFS 2030](#), 2024:101.

¹³ [HCSO 20.1.1.44. Közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete](#)

adósságkezelési programok. Korábban jórészt EU-s finanszírozású konstrukciókban valósultak meg fejlesztési projektek – ezek 2023 után nem indultak újra. A számos problémával terhelt szociális és gyermekjóléti, gyermekvédelmi rendszerre fordított költségvetési kiadások a színvonalas és hatékony működést sem teszik lehetővé, rendszerszintű fejlesztések szinte nincsenek.¹⁴ Bár 2021-től több mint 17 ezer új bölcsődei férőhelyet hoztak létre, országosan mindössze 700 HH-s és HHH-s gyerek jár bölcsődébe.¹⁵ A Biztos Kezdet Gyerekházak mára a leghátrányosabb helyzetű roma családok számára nyújtott nagyon egyenetlen és sok esetben kötelezővé tett programként valósul meg. Mivel kifejezetten roma programmá alakult, a házak működése a legtöbb helyen – az eredeti szándékkal szöges ellentétben – a korai szegregálódást, és nem az inklúziót, integrációt erősíti. A kitűzött gyerekszám növekedést nem sikerült elérni, a házak száma a tervezettekhez képest csökkent. A családjukból kiemelt gyerekek száma az adatok szerint csökkent, kivéve a 0-2 éves korosztályt. A mögöttes ok az informális kérés¹⁶, hogy ne utaljanak be gyerekeket, mert nincs hová elhelyezni őket. 2023 óta évente több száz a kórházban rekedt újszülött és csecsemők száma, akiket ugyancsak nem tudnak elhelyezni. Bekerülési okokról nincs érdemi adat 2015 óta.¹⁷

A **roma kultúra és történelem** bemutatása terén a legnagyobb előrelépés a Szentandrassy István Roma Kortárs Galéria megnyitása. Ugyanakkor az állami fenntartású közgyűjtemények, múzeumok többsége továbbra sem integrálta a roma történelmet és művészetet. A roma múzeum, kulturális központ vagy kutatóintézet létrehozása terén nem történt érdemi előrelépés. A nyelvhasználattal kapcsolatos támogatások nem járultak hozzá a romani és beás nyelvek társadalmi státuszának erősítéséhez, 2023-ban kevesebb mint 1500-an tanultak roma vagy beás nyelvet Magyarországon, ami a 800 ezres roma népesség nagyságához mérve szinte láthatatlan. A roma szervezetek kulturális programjainak támogatása ugyan folytatódott, ám csak kis volumenű, rövid időtartamú pályázatok formájában, nem illeszkedve sem hosszú távú kulturális fejlesztési stratégiába, sem a roma közösség valós méretéhez. A legfeljebb 1-2 milliós támogatások nem biztosítják számukra stabilitást vagy intézményi kapacitásépítést. A vizsgált időszakban nem indult semmilyen, a többségi társadalmat célzó attitűdformáló program.

A Romákat érintő kulcsproblémák

A magyarországi romák kirekesztésének egyik legerősebb formája az **iskolai szegregáció**. A szegregációt erősíti a „white flight”; és ennek eredményeként is az etnikailag homogén iskolák számának növekedése, amelyekben általában alacsonyabb színvonalú az oktatás. A probléma súlyosságára 2019 és 2023 között több nemzetközi és hazai intézmény felhívta a figyelmet, ám érdemi előrelépés nem történt. Az állami politika, különösen az egyházi iskolák térnyerésének támogatásával, hozzájárul a szegregáció fennmaradásához. Az uniós források felfüggesztésére adott válaszként a magyar kormány 2023 decemberében elfogadta a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről szóló törvényt, ez azonban tényleges beavatkozás helyett csupán egy szankciót vezet be, és csupán az iskolák töredékét éri el. Az MNFTS-ben rögzített elvek gyakorlati megvalósítása nemhogy hiányzik, de a szegregáció gyakorlata egyre több helyen jelenik meg. A roma részvétel oktatási szegregációs ügyekben jelentősen csökkent az elmúlt időszakban. Egyrészt az iskolák államosításával kapcsolatos, így például az oktatási szegregációval kapcsolatos konfliktusok jóval kevésbé megvívhatóak helyben. A civil és az intézményes jogvédelem fokozatos gyengülése ezt még nehezebbé teszi. De nem kizárólag ezek a tényezők befolyásolják, hanem olyan

¹⁴ Kopint-Tárki Zrt.–Tárki Zrt. 2022., Csizmadia-Kóbor-Tóth 2023., Meleg 2025., Szakszervezet: Néhány gyermekvédelmi intézmény hamarosan működésképtelenné válhat, Szabad Európa, 2024. augusztus 21.

¹⁵ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0009.html,

¹⁶ Id, Muhari i.m.

¹⁷ Unicef Magyarország (2024): [A gyermekvédelmi rendszer kihívásai](#).

helyi viszonyok és kiszolgáltatottságok is, amelyeket az esettanulmányokban mutatunk meg. Valódi elköteleződés és célzott antiszegregációs program indítása nélkül nem várható változás.

Magyarországon nagyok a területi-regionális és a településtípusok közötti egyenlőtlenségek, valamint a **lakóhelyi-térbeli szegregáció** mértéke. A leszakadó térségekben, a hátrányos helyzetű kistelepüléseken és a városi – jórészt gettósodott – szegregátumokban halmozódnak a társadalmi problémák és súlyosak a szolgáltatási és infrastrukturális hiányok. Ezek összességükben vezetnek az ott élők többdimenziós kirekesztődéséhez. A roma népesség lakóhelyi szegregációja Magyarországon az egyik legerősebb az EU tagállamai között¹⁸, ráadásul a roma családok jórészt olyan hátrányos helyzetű régiókban élnek, ahol nehéz orvost, pedagógust, szociális munkást találni. Ezeken a területeken még jobban érvényesülnek a közszolgáltatási rendszerek hiányosságai, amelyek így összeadódva – ahogy majd az esettanulmányban látjuk – tartós kirekesztődéshez vezetnek. Minél hátrányosabb helyzetű egy térség, annál valószínűbb, hogy hiányozni fognak a szakemberek.¹⁹ Az ezekkel a hiányokkal küzdő szolgáltatási rendszereknek kellene kezelni a magas szegénységi kockázatot és lakásszegénységet; a jövedelemtámogatási programok elégtelenségét; a segélyezési rendszer színvonalának és biztonságának romlását és a marginalizált csoportok kiszorulását a családtámogatási és lakáspolitikai intézkedésekből. Lényeges probléma a romákkal szembeni intézményi diszkrimináció a kórházi ellátástól a munkaerőpiacon át a szegregált oktatásig, ezekre szintén nincs válasza a stratégiának.

A **civil társadalom részvétele** a szakpolitikai döntéshozatalban formálisan biztosított, a gyakorlatban azonban gyakran korlátozott, mivel a folyamatok jellemzően felülről lefelé irányulnak, a szakmai párbeszéd és a valódi befolyás lehetősége pedig erősen limitált. A részvételt tovább nehezíti a szervezetek korlátozott kapacitása, politikai kitettsége, valamint a civil szféra átpolitizálása, a kritikus szervezetek hangjának korlátozása a szabályozási környezet megváltoztatásának lebegtetése révén. Ennek következtében a civil társadalom szakpolitikai befolyása sok esetben inkább formális, mint tényleges, holott a civil szervezetek nagyobb közösségi beágyazottsága és felhalmozott tapasztalatai érdemi támogatást tudnának adni a tervezéshez és végrehajtáshoz. Ehhez valódi párbeszédre és fórumaik folyamatos működtetésére volna szükség.

Az Unió források felhasználása

Magyarország a legtöbb tervezett beavatkozást az uniós források felhasználásával tervezte, ezek egy részét azonban az Európai Unió – részben korrupciós, részben a jogállamisági, és például a magyarországi romák helyzetével kapcsolatos aggályok miatt is befagyasztotta.²⁰ 2023-ban a programok többsége nem folytatódott, továbbra is fenntartottak azonban egyes programokat, mint a FETE, a tanodák, vagy a Biztos Kezdet Házak támogatása. Az alapszolgáltatások fejlesztése azonban nem tervezhető kizárólag EU-s felzárkóztatási forrásokra – a leszakadó csoportok és térségek fejlesztésére a magyar költségvetésnek is jóval több pénzt kellene mozgósítania.

¹⁸ [Országgyűlés Hivatala, Infojegyzet, 2023. február; Európai Bizottság, 2020; Európai Bizottság, 2019.](#)

¹⁹ [Daróczy Gábor szerk., 2024.](#)

²⁰ [European Parliament resolution of 18 January 2024 on the situation in Hungary and frozen EU funds \(2024/2512\(RSP\)\).](#)

BEVEZETŐ

A Roma Nemzeti Keretstratégia

A Nemzeti Roma stratégiai keret dokumentuma Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 (a továbbiakban: MNTFS). Végrehajtását ebben az időszakban két kormányhatározat szabályozza.²¹ Az MNTFS-t 2024 decemberében a bizottság képviselőivel történt egyeztetések után módosították – több új indikátor és a civil szervezetek erőteljesebb bevonásának ígérete is e módosítások között szerepel. A stratégia 2021–2024 évekre szóló végrehajtásáról 2025. november 30. napjáig készül jelentés a Kormány részére, összeállítása nemrég megkezdődött, ezért átfogó kormányzati monitoring jelentés a 2021-2022-es évekről áll rendelkezésre.²² Miután éppen a 2023-24-es monitor jelentés nem elérhető, nem látható, hogy milyen formában, milyen adatoltsággal, milyen források alapján, milyen más adatbázisokkal összekötve készül.

Az Európai Szemeszterben a Bizottság országspecifikus ajánlásában integrált oktatási megközelítést, szegénységcsökkentést és munkaerő-piaci aktiváló intézkedéseket javasol a romák integrációja érdekében. A célok megvalósulását megragadó mutatók zöme azonban – a foglalkoztatottság kivételével -- nem javult a vizsgált időszakban. Az Európai Szemeszter támogatja a monitoring részeként a partnerségi megközelítést, amely magában foglalja a civil társadalom, helyi és regionális önkormányzatok bevonását, valamint kapacitásépítési támogatást az érintett szereplők számára. Ezek felemásan teljesültek, a partnerség inkább formális. Bár a Stratégia támogatja a roma integráció ügyét, a végrehajtás kapcsán azonban kiemelendő:

- a valódi antiszegregációs intézkedések hiánya;
- a komplex, multiszektorális megközelítés hiánya;
- a fenntarthatóságot garantáló programtervezés hiánya;
- az átláthatóság és a civil szervezetek bevonásának gyengesége.

A jelentésről

Ez a jelentés az MNTFS megvalósítását vizsgálja 2021 második félévétől 2025 második félévéig terjedő időszakban. A jelentés elkészítéséhez elemeztük az elérhető kormányzati beszámolókat és monitoring jelentéseket, ezeket egybevetettük az egyes, a jelentés fejezeteit adó szakmai területeken elérhető adatokkal. Interjúkat készítettünk kormányzati és civil szereplőkkel, valamint szakértőkkel, és egy széles körű roma és pro roma szervezetekből álló koalíció, az Egalipe Hálózat egyes tagjai, szakértői is részt vettek a megalkotásában, míg mások -- javaslataikkal -- végső formájának kidolgozásában.

A két legmagasabb beosztású tisztviselő, a Belügyminisztérium Társadalmi Esélyekért és Roma Kapcsolatokért felelős államtitkára (írásban), a Társadalmi Felzárkózásért felelős miniszterelnöki biztos interjú keretében válaszolt kérdéseinkre. A Nemzeti Fejlesztési Központtól érdeklődésünkre olyan választ kaptunk, amely alapján csak óriási munkával tudtunk volna adatokat kibányászni. A végrehajtás alacsonyabb szintjein a – Magyar Máltai Szeretetszolgálat oktatási program vezetőjétől a neve elhallgatását kérő minisztériumi középvezetőig 3 további interjú készült.

Három interjú készült országos és területi roma vezetőkkel. Igyekeztünk a közösségekhez közelebb dolgozó szakemberekkel is interjút készíteni, oktatásügytől a gyermekvédelemig. Volt közülük, aki

²¹ [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről és a [1219/2025. \(VI. 23.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2025–2027. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

²² https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/09/MNTFS2030_program-monitoring-jelentes-2023.pdf

neve mellőzését kérte. Ezenkívül több ponton szakértőkkel, kutatókkal készült interjúk (5 db) segítettek a munkánkat. Az esettanulmányok készítése során (esettanulmány1) összesen mintegy 30 roma szülővel, 6 helyi döntéshozóval 3 intézményvezetővel interjúztunk. Egy másik esettanulmányban (esettanulmány2) kérdőíves adatfelvétel történt 53 háztartásban, interjú civil szervezet vezetőjével, és fókuszcsoportok az érintett gyerekekkel és szülőkkel is.

A jelentést az alábbi, az Egalipe hálózathoz csatlakozott civilszervezetek véleményezték: UCCU Alapítvány, Romaversitas Alapítvány, 1 Magyarország Kezdeményezés, NEKI, Együttnevelés Szövetség. Értékes támogatásukért köszönettel tartozunk.

1. AZ NRSF VÉGREHAJTÁSA

1.1. A VÉGREHAJTÁS LEGFONTOSABB FEJLEMÉNYEI ÉS HATÉKONYSÁGA

1.1.1. VÁLTOZÁSOK AZ NRSF-BEN ÉS A CSELEKVÉSI TERVBEN

A Belügyminisztérium MNTFS megvalósítását koordináló, Társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkársága szerint a kormány meghatározó szerepet szán a stratégiának, az intézkedési tervek összekapcsolódnak a fejlesztési programokkal, a szakpolitikák alakítása során pedig figyelembe veszik az MNTFS szempontjait. A vizsgált időszakban a MNTFS-hez két intézkedési terv készült: a 2021-2024 és a 2025-2027 évekre.²³ A megvalósításért felelős államtitkárság közlése szerint a 2025-2027. évre vonatkozó cselekvési terv a Bizottság szakértőinek javaslatait is figyelembe véve készült el. A társadalmi befogadásra és a szegénység csökkentésére irányuló nemzeti stratégiai szakpolitikai keret (4.4. feljogosító feltétel) és a romák befogadására vonatkozó nemzeti stratégiai szakpolitikai keret (4.5. feljogosító feltétel) kapcsán a Bizottság javaslata az volt, hogy a korábbi feladat fókuszú beavatkozási csomag helyett a 2025-2027. évben az eredményorientált szempontok legyenek előtérben. A módosított MNTFS-t 2024 decemberében fogadták el, a terjedelmes anyag véleményezésére azonban mindössze négy napot biztosítottak, ami gyakorlatilag lehetetlenné tette az érdemi szakmai vélemények megfogalmazását, és ellentétes az EU ajánlásaival is.²⁴ A módosítások közül kiemelendő, hogy az alábbi indikátortábla kiegészült két új elemmel: a roma lányok körében tapasztalható korai iskolaelhagyás mértékének csökkentésével és az integrált területre költöző személyek számával. Mindkét új indikátor elérése uniós forrásból támogatott programok megvalósításához kötődik.

Megnevezés	Kiinduló érték (év)	2026 közbenső cél	2030 cél
Anyagi és szociális szegénység a gyermekes családok esetében	22,9% (2019)	19%	13%
Szegénységi rés	38,7% (2020)	30%	20%
Biztos Kezdet Gyerekházat látogató gyermekek száma	2379 (2019)	2700	3400
A roma tanulók körében a korai iskolaelhagyás mértéke	64,6% (2019)	58%	45%
Korai iskolaelhagyás mértéke a roma lányok körében	71,3% (2019)	66%	60%
Felsőfokú képzésben résztvevő 15-24 éves roma diákok száma	2,2% (2019)	3%	4%
NEET a roma fiatalok körében	41,0% (2019)	36%	30%
Alacsony iskolai végzettségűek aránya a 15-74 éves romák körében	77,4% (2019)	70%	60%
Foglalkoztatás a 15-64 éves romák körében	45,5% (2019)	51%	60%
A foglalkoztatáshoz és a szolgáltatásokhoz jobb hozzáférést biztosító, integrált területre költöző	0 (2022)	-	1926

²³ [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről; ill. [1219/2025. \(VI. 23.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2025–2027. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/roma-equality-inclusion-and-participation.html>

személyek száma a vonatkozó EFOP Plusz és TOP Plusz programok eredményeképp			
---	--	--	--

1.1.2. A VÉGREHAJTÁS ELŐREHALADÁSA

A 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési terv²⁵ végrehajtásáról 2025. november 30. napjáig készül jelentés a Kormány részére, összeállítása nemrég megkezdődött. Az MNTFS megvalósulását koordináló államtitkárság előzetesen az alábbi intézkedéseket emelte ki:²⁶

- Születés és gyermekkor - kiemelten a Biztos Kezdet Gyerekházak folyamatos fenntartása.
- Köznevelési, szakképzési, felsőoktatási rendszer - folyamatos a Tanodák fenntartása, az Útravaló és felzárkózást segítő ösztöndíj programok (az ösztöndíjak összegének idei emelésével) és a Roma szakkollégiumok támogatása.
- Foglalkoztatás, munkavállalás, felnőttképzés, szociális gazdaság: a vizsgált időszakban zárult a "Nő az esély" képzési és foglalkoztatási program.
- Területi egyenlőtlenségek, településfejlesztés - A "Komplex telepprogram" 95 település 126 szegregátumában valósult meg, a programoknak összesen 3455, magát romának valló résztvevője volt. (Elemzése a lakhatási fejezetben olvasható).

Az eredeti tervek megvalósítását jelentősen befolyásolja az uniós források egy részének felfüggesztése. Az államtitkárság megerősítette, hogy ez egyes területeken késedelmet okozhat, de ezek „nem jelentettek konkrét, széles körben azonosítható vagy előrelátható általános késedelmeket az eredetileg tervezett tevékenységek tekintetében”. A Kormány 2025. júniusában elfogadta a 2025–2027-es időszakra vonatkozó új intézkedési tervet, amelynek végrehajtását a rendelkezésre álló források figyelembevételével rendelte el.

1.1.3. A NYOMON KÖVETÉS HATÉKONYSÁGA

A nyomonkövetés az Európai Bizottság által működtetett monitoring folyamatokkal összehangolva zajlik, 2021-től kétéves jelentések készülnek.²⁷ Az Európai Unió több szinten és módszerrel monitorozza a tagállamokban uniós támogatásból megvalósított fejlesztéseket.²⁸ Az európai uniós szabályozás előírja, hogy a támogatott fejlesztésekről, a felhasználás előrehaladásáról és finanszírozásról közzé kell tenni nyilvános adatokat. Ezek a nyílt kormányzati (*open data*) platformok részben elérhetők a kutatók és a civil szervezetek számára is. A magyar adatszolgáltatási rendszer bár létezik, épp az uniós forrás felhasználással kapcsolatban vannak hiányosságok, amiket egy 2022-es független ajánlás is nevesít.²⁹ A nyílt adatkezeléssel kapcsolatos elvárások épp a romákat közvetlenül érintő intézkedések tervezése, végrehajtása és értékelése során lenne kulcsfontosságú (pl. közoktatással kapcsolatos adatok).

²⁵ 1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat

²⁶ A jelentés készítése során Sztojka Attila társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkárral tervezett interjúra szervezési okok miatt nem került sor. Az írásban feltett kérdéseinkre az államtitkárság által adott válaszokat a jelentés megírásához felhasználtuk, több esetben szó szerint idéztük. A válaszok elküldésének időpontja: 2025. július 30.

²⁷ Ezek közül a 2021–2022-es évek jelentése elérhető: [MAGYAR NEMZETI TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSI STRATÉGIA 2030 NYOMONKÖVETÉSI JELENTÉS 2021 – 2022](#)

²⁸ https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdcs8blja_j9wik7m1c3gyxp/vmp4el2lb5y7

²⁹ Budapest Intézet (2022) [MAGYARORSZÁGI ÖNKORMÁNYZATOKAT CÉLZÓ, EU FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK ELEMZÉSÉHEZ SZÜKSÉGES KORMÁNYZATI ADATOK HOZZÁFÉRÉSÉNEK ÉS MINŐSÉGÉNEK GYORSÉRTÉKELÉSE](#)

Magyarországon a civil szervezetek, így a roma és pro-roma szerveződések is többféle módon vehetnek részt az uniós források felhasználásának monitoringjában, bár részvételük gyakran korlátokba ütközik és formális keretek között történik (ezekről ld. a 4. fejezetet).

A jelentés készítése során az uniós források koordinálásáért felelős Nemzeti Fejlesztési Központtól (NFK) kértünk adatokat az MNTFS megvalósításához kapcsolódó uniós programok aktuális állásáról. Válaszában az NFK nem nevezte meg azokat a pályázati felhívásokat, amelyek a stratégiához kapcsolódnak, mindössze a kormány által működtetett hivatalos pályázatkezelő oldalt jelölte meg információforrásként. A gyakorlatban azonban a portál keresője nem alkalmas a MNTFS-hez kapcsolódó felhívások listázására: kulcsszavak alapján csak a pályázatok címében lehet keresni, így a releváns támogatási programok szűrése csak a teljes dokumentáció feldolgozásával lenne elvégezhető. Az MNTFS-hez kapcsolódó programok nyilvános, rendszerezett és kereshető listája a hivatalos felületeken, jelentősen javítaná az átláthatóságot és a civil kontroll lehetőségét.

Fontos fejlemény, hogy a stratégiába bekerült a FETE program monitoring rendszerének leírása is. Ez alapján a program nyomon követése települési jelentésekre, csoportos egyeztetésekre, helyszíni látogatásokra és elektronikus adatnyilvántartásra épül, az eredményekről a szakpolitikai fórumok és a támogatók felé történik beszámolás. Az értékelés saját és hivatalos adatokra támaszkodik, rendszeres adatfelvételekkel és indikátorokkal méri az oktatási, egészségügyi, lakhatási és gazdaságfejlesztési hatásokat. A teljes körű, külső szakértői értékelés 2027 végére készül el. A monitoring tevékenységről nyilvános adatok egyelőre nem érhetők el, így a kialakított rendszer hatékonysága jelenleg nem megítélhető.

1.1.4. ADATGYŰJTÉS

A 2020–2022-es RCM jelentés szerint a stratégia legfőbb hiányosságai, hogy nincs világos, számszerűsíthető cél- és mutatórendszer; az adatgyűjtést és értékelést kizárólag minisztériumok végzik, független szakértők és civil szervezetek bevonása nélkül; hiányzik a szakpolitikai területek közötti komplex, horizontális megközelítés; valamint nem átlátható, hogy a források milyen mértékben jutnak el közvetlenül a roma integrációt támogató szervezetekhez.

A jelentés javasolta, hogy vezessenek be kétévente készülő, számszerű és kvalitatív elemzést tartalmazó monitoring jelentéseket; határozzanak meg világos, mérhető célokat és indikátorokat; tegyék nyilvánossá a jelentéseket; rögzítsék az adatgyűjtés és értékelés felelőseit és határidejét; valamint alakítsák ki az adatgyűjtést úgy, hogy az megfeleljen az EU-s társfinanszírozású programok felügyeleti követelményeinek és biztosítsa a források átlátható felhasználását.

Ezen javaslatok közül több megvalósult – a kétévenkénti jelentés, új indikátorok a módosított stratégiában – ugyanakkor, miután a 2023-24-es monitoring jelentés egyelőre nem elérhető, nem látható, hogy ez milyen formában, milyen források alapján, milyen más adatbázisokkal összekötve készül.

Az adatokhoz való korlátozott hozzáférés, az adatok megbízhatósága

A programok és folyamatok nyomon követését megnehezíti, hogy más, a stratégián túlmutató adatgyűjtések esetében is vannak problémák. A monitoring jelentéshez oktatáspolitikai szakértővel készített interjúban³⁰ elhangzott, hogy az Oktatási Hivatal két éve jóformán semmilyen adatot nem ad ki független kutatóknak. Így például nem lehet tudni a pedagógushiány pontos számait, és szinte lehetetlen az oktatási antiszegregációs intézkedések értékelése is. A szegregátumok számának és jellemzőinek meghatározása jelenleg a 2011-es népszámlálás adatai alapján végezhető el. A 2022-es népszámlálás adatai egyelőre nem hozzáférhetőek, ami mögött információink szerint egy a szegregátum definícióját érintő módszertani vita húzódik. Mivel ennek megfelelően nem tudható

³⁰ Interjú Nahalka Istvánnal, 2025.07.17.

pontosan, hogy hol és mekkora - és főként hány - szegregátum van Magyarországon, szintén nem tervezhetőek adekvát antiszegregációs programok. Ennél is súlyosabb probléma, hogy a közelmúltban a TÁRKI és az ELTE kutatói arra hívták fel a figyelmet, hogy a Központi Statisztikai Hivatal jövedelmi adatainak (többek között a jövedelemeloszlásra, a jövedelmi egyenlőtlenségre és a jövedelmi szegénységre vonatkozó) megbízhatósága 2018 óta erősen megkérdőjelezhető.³¹

1.2. AZ NRSF SZINERGIÁJA A HAZAI ÉS AZ UNIÓS INTÉZKEDÉSEKKEL

1.2.1. KIEGÉSZÍTŐ POLITIKÁK

A kormányzat szándékai szerint a MNTFS egységes keretet biztosít több hazai részstratégia számára.

A jelentés által vizsgált időszakban elfogadásra került 'Gyermekek jogainak garanciáit biztosító nemzeti cselekvési terv 2030'³² több ponton is hivatkozik a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiára. Stratégiai háttérként a MNTFS-t a releváns kormányzati programok között említi, hangsúlyozva, hogy a gyermekek jogait érintő cselekvési terv illeszkedik a társadalmi felzárkózás szakpolitikai céljaihoz. A FETE-program bemutatásakor kiemeli, hogy annak beavatkozásai az MNTFS célcsoportjait – különösen a szegénységben élő, hátrányos helyzetű gyermekeket – célozzák. A nyomkövetés kapcsán rögzíti, hogy a gyermekek helyzetének monitorozása az MNTFS monitorozási rendszerén keresztül történik, és az indikátorok kialakítását is az MNTFS indikátor rendszerével összhangban kell elvégezni. A kormányhatározat szerint az MNTFS céljaival összhangban folytatni szükséges a hosszú távú FETE programot, amelynek „modellértékű megoldásaival” megakadályozható a leghátrányosabb helyzetű települések leszakadása.³³ A korábbi EU-s konstrukciókra épülő, azok tapasztalatait felhasználó³⁴ központilag koordinált, helyi szinten megvalósuló program elindítása, illetve többé-kevésbé folyamatos működtetése eredményként azonosítható, a kezdeményezést azonban több kritika éri (a hatékonyság, a párhuzamos szolgáltatások miatt; mert nem reflektál megfelelően a rendszerszintű problémákra³⁵; az ország községeinek alig több, mint tizedét érinti).

Az 'Egészséges Magyarország 2021-2027' Egészségügyi Ágazati Stratégia³⁶ közvetlenül nem hivatkozik a MNTFS-re, de a stratégia a roma közösségek, a hátrányos helyzetűek és a szegénységben élők helyzetét több helyen is érinti, különösen az oktatás, egészségügy és szociális ellátás területén. A megfogalmazott célok között megtalálható a hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlőségének javítása és a társadalmi felzárkózás elősegítése.

Az oktatás területén a kormány elkészítette és elfogadta a 2021-30 közötti időszakra vonatkozó köznevelési stratégiát³⁷, amely több ponton (és indikátoraiban is) kapcsolódik az MNTFS-ben megfogalmazott célokhoz, így például a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók vagy a végzettség nélküli iskolaelhagyók mértékének csökkentéséhez. A stratégia ugyanakkor konkrét intézkedések, határidők és felelősök helyett csak általános fejlesztési irányokat határoz meg.

³¹ Tátrai Annamária, Gábos András (2025): [Kutatói aggodalmak az EU-SILC magyarországi jövedelemadataival kapcsolatban..](#) és Tátrai-Gábos et al. (2025): [Rendszerszintű adatminőségi problémák az EU-SILC magyar jövedelmi adataiban \(2014-2023\).](#)

³² [Gyermekek jogainak garanciáit biztosító nemzeti cselekvési terv 2030](#)

³³ [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

³⁴ Perpék Éva- Kiss Márta (szerk.) (2023): [Véges és végtelen lehetőségek.](#) Husz et al. (2023): [Gyerekesélyek a végeken.](#)

³⁵ [Az utóbbi évek erőltetett iparosítási politikája csak a leszakadást konzerválja a legszegényebb magyar járásokban.](#) Qubit, CEU Határtalan tudás, 2024.07.11.

³⁶ [Egészséges Magyarország 2021-2027 Egészségügyi Ágazati Stratégia](#)

³⁷ [A Belügyminisztérium az Európai Unió számára készített köznevelési stratégiája, 2021-2030:](#)

Szintén kevés konkrétumot tartalmaz az Antiszemizmus Elleni Nemzeti Stratégia.³⁸ A jelentés készítése során a Társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkárság az MNTFS cigányellenesség csökkentésével összefüggő intézkedései kapcsán mutatott rá a 2024-ben elfogadott stratégiára. A dokumentum azonban elsősorban holokauszt- és antiszemizmus-központú, a romák csak mellékesen jelennek meg benne, és nem említi (az antiszemizmusnál jóval kiterjedtebb)³⁹ cigányellenességet, mint társadalmi problémát, így nem tartalmaz sem konkrét beavatkozási irányokat, sem intézkedéseket annak visszaszorítására.

1.2.2. ÖSSZHANG AZ UNIÓS INTÉZKEDÉSEKKEL

Az Európai Szemeszterben a Bizottság országspecifikus ajánlásában integrált oktatási megközelítést, szegénységcsökkentést és munkaerő-piaci aktiváló intézkedéseket javasol a romák integrációja érdekében.⁴⁰ Ezen mutatók zöme azonban – a foglalkoztatás kivételével – nem javult a vizsgált időszakban (ld. pl. az oktatásról szóló fejezetet).

Az Európai Szemeszter támogatja a monitoring részeként a partnerségi megközelítést, amely magában foglalja a civil társadalom, helyi és regionális önkormányzatok bevonását, valamint kapacitásépítési támogatást az érintett szereplők számára. Bár a Stratégia támogatja a roma integráció ügyét, a végrehajtás kapcsán azonban kiemelendő:

- a valódi antiszegregációs intézkedések hiánya;
- a komplex, multiszektorális megközelítés hiánya;
- a fenntarthatóságot garantáló programtervezés hiánya;
- az átláthatóság és a civil szervezetek bevonásának hiánya;
- a megbízható adatgyűjtési módszerek hiánya.

Ahogy az egyes szakterületeknél jelezzük, ebben az időszakban számos intézkedésnek csupán a tervezése történt meg, elindulásukra - főként az uniós források visszatartása miatt - nem kerülhetett sor. Kormányzati intézményekben dolgozó interjúalanyaink információi szerint több intézkedés indulása 2025-ben várható.

1.2.3. A KORÁBBI ÉRTÉKELÉSEKBE FELVETETT AGGÁLYOK KEZELÉSE

A végrehajtás a vizsgált időszakban az intézkedések indulásának hiánya miatt nehezen értékelhető. Bár az átdolgozott Stratégiában a hazai és nemzetközi stratégiákat, koncepcionális anyagokat figyelembe vették, az RCM kritikai értékelései közül több válasz nélkül maradt (ezeket az egyes szakmai fejezeteknél tárgyaljuk); a végrehajtásban pedig gyakran hiányzik a civil és független szakértői részvétel.

A 2022-es roma civil monitoring jelentés javaslataiból több ajánlás is bekerült a felülvizsgált NRSF-be, többek között az a szándék, hogy két évente monitoring jelentéseket készítsenek, amelyek mennyiségi adatokat és minőségi elemzéseket tartalmaznak, valamint új, mérhető célok és mutatók megfogalmazása.

³⁸ [Antiszemizmus Elleni Nemzeti Stratégia](#) (2024)

³⁹ vö: Republikon Intézet (2019): [Előítéletesség, antiszemizmus](#)

⁴⁰ Európai Bizottság (2020): [A romák egyenlőségének, valamint társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó új uniós stratégiai keret](#) (teljes csomag)

1.3. A ROMÁK RÉSZVÉTELE A VÉGREHAJTÁSBAN ÉS A NYOMONKÖVETÉSBEN

1.3.1. A ROMA CIVIL TÁRSADALMI SZERVEZETEK BEVONÁSA A VÉGREHAJTÁSBA

A megvalósításban nagyon szerény a részvétel, jellemzően kiemelt programokkal tervezett a kormányzat, nyílt, úgynevezett standard eljárás keretében az elérhető források elenyésző részét tervezik kiosztani, így az EU-s források nem fognak hozzájárulni a roma civil szervezetek intézményi és szakmai fejlődéséhez. A legnagyobb programban, a FETE-ben, a 300 településből hétben van jelenleg roma szervezeti megvalósító.⁴¹

1.3.2. A ROMÁK AZ NRSF-T VÉGREHAJTÓ KÖZINTÉZMÉNYEKBEN

A végrehajtásban közreműködő közintézményekben több roma szakember és politikus is szerepet kap. A Belügyminisztérium társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkársága és a háttér intézményként működő Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság (TEF) több romákat érintő program tervezésében és koordinációjában vesz részt. Az államtitkárság vezetésében és munkatársi gárdájában is érvényesül a roma reprezentáció.

1.3.3. A ROMÁK RÉSZVÉTELE A NYOMON KÖVETÉSBEN ÉS AZ ÉRTÉKELÉSBEN

Az uniós források felhasználásának és egyéb, a romákat érintő kormányzati intézkedések megvitatásának legfontosabb platformja a 2011-től működő Roma Koordinációs Tanács (ROK-T). A Tanács elnöke a Belügyminiszter. A működését szabályozó kormányrendelet⁴² szerint "a felzárkózást szolgáló tanácsadó, konzultációs testület, színtere az érintett társadalmi csoportok érdekeire vonatkozó információk kormányzati munkába történő közvetítésének." A testület 33 tagja között 7 országos civil szervezet, 5 megyei roma nemzetiségi önkormányzat és 6 egyház delegáltja található. Több interjúalanyunk véleménye szerint azonban a tanács nem tölti be a létrehozásakor megfogalmazott szerepét. Nem következetes saját működési szabályzatának betartásában, nem hatékony, nincs lehetőség érdemi szakmai vitákra (volt olyan év, amikor csak egy ülést szerveztek, előzetes szakmai anyagok egyáltalán nem, vagy csak az utolsó pillanatban jutnak el a tagokhoz). Összességében a ROK-T kapcsán inkább politikai, mintsem szakmai egyeztető testületről beszélhetünk.

A 2021-2027-es fejlesztési ciklusban EU bizottsági nyomásra a monitoring bizottságokban helyet kaptak független civil szervezetek is. Az egyes operatív programok monitoring bizottságaiba 2023-tól pályázati úton több jogvédő és roma ügyekkel foglalkozó szervezet is bekapcsolódhatott, a roma és pro-roma szervezetekből álló Egalipe hálózat és az Autonómia Alapítvány összesen 5 bizottságba delegált tagokat.⁴³ A roma részvétel azonban még így is nagyon alacsony az egyébként is ritkán ülésező bizottságokban, amihez nagyban hozzájárult az is, hogy a Roma Koordinációs Tanács (ROK-T) nem adott információt és nem ösztönözte roma tagjait, hogy jelentkezzenek a bizottságokba.

A romák részvételét nagyban erősítené, ha a Magyarországi Romák Országos Önkormányzata (MROÖ) is delegálna tagokat az egyes bizottságokba. Az önkormányzat jelenlegi elnöke szükségesnek látná a részvételt a bizottsági munkában, megítélése szerint ugyanakkor a testületből jelenleg hiányzik az a

⁴¹ <https://fete.hu/szervezetek/>. Néhány programban biztosítottak még roma részvételt: például a ciklus elején futó "Fókuszban a gyermek" programban a családmentorok a települési asszonyok köréből kerültek ki.

⁴² <https://njt.hu/jogszabaly/2011-1102-30-22>

⁴³ <https://www.egalipe.hu/erdekervenyesites/>

szakmai kapacitás, ami ezt lehetővé tenné.⁴⁴ A roma tagok alacsony számát szintén kapacitáshiánnyal magyarázza egy aktív roma civil szervezet vezetője.⁴⁵ Fontos azonban azt is kiemelni, hogy a roma szervezetek politikai kiterjedése sem kedvez az ilyen munka objektív, kritikus attitűdöt igénylő elvégzéséhez.⁴⁶ Tovább ronthat a helyzeten a magyarországi civil szervezeteket is érintő "A közélet átláthatóságáról" szóló törvény⁴⁷ tervezete. Az egyelőre még nem elfogadott jogszabály – az európai uniós pályázatokon elnyert forrásokat is gyanúsítva minősítve – ezeket a szervezeteket az ország szuverenitására veszélyesnek állíthatja be. Az érintettek között több olyan szervezet is van, amelyik részt vett korábban az RCM-jelentések elkészítésében is. A tervezetet egyelőre ideiglenesen visszavonták, hatása azonban így is van – mert a civilszervezetek egy részét elbátortalanítja a nyilvános állásfoglalástól.

A civil szervezetek által delegált bizottsági tagok díjazásban részesülnek és szavazati joggal vesznek részt az üléseken. A monitoring tevékenységben közreműködő szervezetek tapasztalatai vegyesek. Az egyes bizottságok működése és nyitottsága a civil résztvevők felé nagyon eltérő. Van, ahol konstruktív munka zajlik, és van, ahol előfordult, hogy a civil monitoring bizottsági tag hozzáférését korlátozták egyes, a támogatott projektek kiválasztásával, megvalósításával kapcsolatos dokumentumokhoz.⁴⁸

Előfordult, hogy egy monitoring albizottságba (FETE Tematikus Bizottság) két, az EFOP Plusz MB-hez tartozó tagszervezetet – egy vidéki és egy országos roma/pro-roma hálózatot – kérésük és korábbi ígéret ellenére csak azután hívtak meg, hogy panaszt tettek.

Minden bizottságban többségben vannak a kormány által delegált tagok, néhány szervezet azonban még így is el tudott érni kisebb sikereket.⁴⁹ Általános tapasztalat, hogy a kormányzati szereplők és az EU Bizottság képviselői a döntéshozatalok előtt egyeztetik az ügyeket, a civil álláspontnak megfelelő döntés a szavazás során szinte lehetetlen.

1.3.4. A NEMZETI ROMA PLATFORM HOZZÁJÁRULÁSA AZ NRSF VÉGREHAJTÁSÁHOZ

A MNTFS megvalósítását koordináló államtitkárság közlése alapján a Nemzeti Roma Platform rendezvényei rendszeres alkalmat biztosítanak a területi és helyi szervezetek – többek között a hatóságok, önkormányzatok, roma nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek – számára, hogy megvitassák a Stratégia megvalósulásának eredményeit és kihívásait. A rendelkezésre álló információk alapján azonban nehéz megítélni, hogy e találkozók mennyire járultak hozzá ehhez a célhoz. Az általunk készített interjúkból, valamint az NRP rendezvényeinek igen hiányos dokumentációjából az a következtetés vonható le, hogy a platform által végzett tevékenység nem tudta érdemben befolyásolni sem a Stratégia végrehajtását, sem szakmai kontrollját, a roma és pro-roma civil társadalom és más szereplők mozgósításához csak kis mértékben járult hozzá. Az NRP által szervezett rendezvényekre nincs a nyilvánosságban fellelhető felhívás, a Platform találkozókra helyi szervezők hívtak meg résztvevőket. A találkozók résztvevői előzetes anyagokat nem kaptak, így felkészülni és kérdésekkel készülni sem tudtak. Az egyes találkozók napirendjének és a találkozókról készült feljegyzéseknek⁵⁰ az

⁴⁴ Interjú Aba-Horváth Istvánnal a MROÖ elnökével (2025.06.23.)

⁴⁵ Interjú Berki Judittal (civil szervezet vezető), Aba-Horváth Istvánnal (az Országos Roma Nemzetiségi Önkormányzat elnöke)

⁴⁶ A civil szervezetek támogatására létrejött kormányzati Falusi- és Városi Civil Alap nyertes pályázatai torzultak. Az utóbbi kapcsán végzett elemzések szerint a források jó részét 2024-ben is kormánypárti politikusok által létrehozott civil szervezetek kapták. <https://www.valaszonline.hu/2024/01/22/fidesz-varosi-civil-alap-nemethszilard-valasztasok/>

⁴⁷ <https://www.parlament.hu/irom42/11923/11923.pdf>

⁴⁸ Az Autonómia Alapítvány delegáltjának tapasztalata a Digitális Megújulás Operatív Program monitoring bizottságában.

⁴⁹ <https://tasz.hu/cikkek/egy-ev-tapasztalata-a-monitoring-bizottsagokban/> és <https://www.facebook.com/photo?fbid=1025569016278810&set=a.632208545614861>

⁵⁰ <https://szocialisportal.hu/tema/roma-platform-rendezvenyek/>

elemzése alapján elmondható, hogy a Roma Platform találkozók nem teremtettek valódi lehetőséget a párbeszédre, legfeljebb tájékoztatásra és kapcsolatépítésre voltak alkalmasak. Ezt támasztja alá az is, hogy a 2023 és 2025 között megvalósított találkozókra, összesen 2025 percnyi előadásra mindössze 330 perc jutott a résztvevők kérdéseinek és észrevételeinek megvitatására.

Összességében a Platform rendezvényei elsősorban nem a szakmai párbeszédet, hanem sokkal inkább a felülről lefelé mutató tájékoztatást, a politikai, kormányzati, választókerületi reprezentációt szolgálták. A Platform korábbi két évadáról készült egy, a Belügyminisztérium által megrendelt értékelés⁵¹, amely alapvetően pozitívan értékeli a találkozókra. A jelentés a résztvevőkkel készített kérdőívekre és interjúkra alapozza megállapításait, így a találkozókra el nem jutó vagy meg sem hívott civil szervezetek véleménye nem jelenik meg abban.

Az Egalipe Hálózat 2021 óta számos alkalommal kereste a NRP-t annak kapcsán, hogyan lehetne a Roma Platformot kinyitni a Stratégia és a kapcsolódó kérdések rendszerszintű megtárgyalására, hogyan lehetne hatékony, előre tervezett, átlátható párbeszéd sorozatot megvalósítani. A javaslatok között szerepelt, hogy a 2024-ben beadott Roma Platform pályázat fontos célkitűzése legyen egy, a Stratégia frissítésével kapcsolatos, tervezett, nyitott és dokumentált szakmai egyeztetés. A hálózat a segítségét is felajánlotta egy ilyen egyeztetési fórum módszertanának kidolgozásához, működtetéséhez, valamint az érintett civil szereplők megszólításához. Az Egalipe partnerként is kapcsolódott volna a pályázathoz, ezt elutasította a NCP, azt ugyanakkor több alkalommal jelezte, hogy a központi egyeztetési fórumra vonatkozó javaslatot beépítette a pályázatba. A hálózat többszöri kérésre sem kapta meg a benyújtott pályázatot, amiből végül kimaradtak javaslatai – például egy, az országos szervezetek számára, és a vidéki szervezetek számára is könnyebben elérhető, budapesti, előre tervezett, átlátható és nyitott egyeztető fórunsorozat megvalósítása.

⁵¹ Hétfa (2023): [Zárótanulmány](#)

2. TÉMAKÖRÖK SZERINTI ÁTTEKINTÉS

2.1. A CIGÁNYELLENESSÉG ÉS A DISZKRIMINÁCIÓ ELLENI KÜZDELEM

Bár jól láthatóak a legfontosabb kihívások a területen, (széleskörű gyűlöletbeszéd és előítéletesség, az intézményes jogvédelem lehetőségeinek gyengülése, alacsony tudatosság a jogalkalmazók körében), és az Európai Bizottság 2023-as általános értékelő jelentése külön kiemeli, hogy „az uniós roma stratégiai keret a cigányellenesség és a megkülönböztetés elleni küzdelemre összpontosít”⁵² a kormányzat keveset tett ebben a kérdésben. A 2022-es Roma Civil Monitoring jelentés⁵³ széleskörűen adatolta a cigányellenesség mértékét, és felhívta a figyelmet: a tárgyalt időszakban tovább gyengült a jogvédelem civil szervezeti bázisa. Bár a jogszabályok tiltják az etnikai diszkriminációt, az változatlanul széleskörű Magyarországon.⁵⁴ Mindez összefüggésben van az alapjogokkal kapcsolatos alacsony tudatossággal is: a 2024-es Eurobarometer kutatás alapján ennek szintje Magyarországon az egyik legalacsonyabb.⁵⁵ Egy 2019-es kutatásban a válaszadók 14 százaléka jelezte, hogy akár kis mértékben is, de hajlandó lenne tenni valamit a romák helyzetének javulásáért, például adományozással, önkéntes munkával, vagy olyan mozgalmakhoz való csatlakozással, amely a diszkrimináció felszámolására és a romák befogadására irányul, 86 százalék nem tenne semmit a romák érdekében.⁵⁶ Ugyanakkor – legalább a belátás szintjén volna mire építeni – a magyar társadalom 65%-a nagyon nagynak, vagy viszonylag nagynak látja az etnikai diszkrimináció mértékét Magyarországon.⁵⁷

A Rasszizmus és Intolerancia elleni Európai Bizottság (ECRI) 2023 márciusában közzétett utolsó jelentése⁵⁸ így ír: „a romákat megbélyegző retorika (...) továbbra is elterjedt Magyarországon”; „a romákkal szembeni diszkriminációs incidensek bejelentési aránya 6% volt”. Az ECRI szerint „a hatóságoknak növelniük kellene a bűnüldöző szervek kapacitását a gyűlöletbeszéd és gyűlöletbűncselekmények hatékony azonosítása és kezelése terén”, és „biztosítaniuk kellene, hogy a roma gyermekeket érintő de facto szegregáció minden formája megszűnjön az iskolákban.” A kérdés összefügg az EU támogatások befagyasztásával is: az Európai Parlament egyik 2024-es határozata szerint⁵⁹ „Magyarországon a kormány szisztematikus intézkedései következtében évek óta romlik a jogállamiság helyzete és mivel ezt a helyzetet nem kezelték megfelelően, továbbra is számos aggály és probléma merül fel, az elmúlt években jelentősen romlott a különböző kiszolgáltatott csoportok, különösen a nők, az LGBTIQ+ személyek, a romák, a migránsok, a menedékkérők és a menekültek helyzete, és továbbra is alapvető jogi jogsértésekkel kell szembenéznük, mivel nincsenek független intézmények, amelyek képesek vagy hajlandók őket megvédeni.”. A vizsgált időszakban is zajlottak olyan EU-s támogatású projektek, amelyek hatásaikat tekintve az alapjogok sérülését eredményezték.⁶⁰

⁵² [Assessment report of the Member States' national Roma strategic frameworks {COM\(2023\) 7 final}](#).

⁵³ [Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary. \(2022\).](#)

⁵⁴ [European Union Agency for Fundamental Rights \(FRA\) \(2022\). Roma Survey – Main Results](#)

⁵⁵ [European Union Agency for Fundamental Rights \(FRA\) \(2025\) Fundamental Rights Report](#), p99.

⁵⁶ https://nepszava.hu/3060461_a-magyarok-86-szazaleka-a-romak-sorsanak-javulasaert-az-eg-egy-adta-vilagon-semmit-sem-tenne

⁵⁷ [PEW Research Center \(2025\): Global perceptions of inequality and discrimination.](#)

⁵⁸ [ECRI \(2023\) ECRI Report on Hungary \(sixth monitoring cycle\)](#)

⁵⁹ [European Parliament resolution of 18 January 2024 on the situation in Hungary and frozen EU funds \(2024/2512\(RSP\)\)](#)

⁶⁰ Bridge-EU (2025): [Fundamental Rights Violation in EU Funds – Hungary](#)

2.1.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

Ezek ellenére sem a stratégia, sem a kormányhatározat nem tervez beavatkozásokat a diszkrimináció elleni fellépéssel vagy a gyűlöletbűncselekményekkel kapcsolatban. Az NRSF-ben tervezett intézkedések alapján a magyar kormányzat az előítéletesség, a diszkrimináció, gyűlöletbeszéd kapcsán a leginkább célravezető eszközöket a roma kultúra ápolásában és megismertetésében látja. A más országokban széles körben alkalmazott eszközök, (ingyenes jogsegélyszolgálatok és széleskörű panaszmechanizmusok működtetése, jogalkalmazók antidiszkriminációs képzése, jogvédő szervezetek támogatása) nem szerepelnek. Bár a dokumentum úgy fogalmaz, hogy „gyakorlati tapasztalatok alapján erősítendő az állami jogi segítségnyújtó szolgálat egyenlő esélyű hozzáférése mindenki számára”⁶¹, később ez intézkedés szinten nem jelenik meg. Egy kutatást terveztek még 2025 júniusi határidővel a bérlet-piacon tapasztalható diszkrimináció kapcsán – erről sincsenek információk. Arról, hogy kultúra és hagyományápolás területén milyen intézkedések történtek, e jelentés más fejezetében számolunk be. Ugyanakkor kérdéses – és monitoring jelentések híján – különösen nem igazolható, hogy ezek hatással lennének a cigányellenesség trendjeire, vagy a diszkriminációs gyakorlatokra.

Ezentúl két további tervezett intézkedés lehetne még hatással a diszkrimináció csökkenésére: a kormányhatározat speciális megállapodások megkötését célozza „a közösség életében jelentős szerepet játszó civil szervezetekkel (...) melynek célja: az érintett felzárkóztatni kívánt közösségek rendszeres, időszakos tájékoztatása a jogszabályi változásokról, azok alkalmazásáról, értelmezéséről”. Az MROÖ elnöke nem tud ilyen lehetőségekről. Az egyedül rendelkezésre álló 2021-22-es kormányzati beszámoló szerint „az intézkedés a beszámolási időszakban nem valósult meg, miután a Vidékfejlesztési Program keretében nem került sor ilyen jellegű speciális megállapodás megkötésére.”⁶²

2.1.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

Nem csak a stratégia, de más kormányzati eszközök sem célozzák a cigányellenesség, diszkrimináció kérdését, és a stratégián túli fejlemények inkább csökkentik a hatékony fellépés esélyeit. A Minority Rights Group és az Idetartozunk Egyesület 2021-es jelentése⁶³ felhívja a figyelmet, hogy a polgári jogi eljárási reform a bírósághoz fordulás lehetőségét nehezítette meg: „jogi segítség nélkül nem lehet személyiségi jogi pert kezdeményezni, a mélyszegénységben élők ügyvédet megfizetni nem tudnak, az ingyenes jogi segítségnyújtás pedig jórészt megszűnt”. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) hatásköre 2021 januárjától a jóval gyengébb hatáskörű Alapvető Jogok Biztosához került. A biztos hivatalt 2022-ben a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Világszövetsége alsóbb, „B kategóriába” sorolta, mint csak részben független intézményt.⁶⁴ Bár a nemzetiségi ombudsmanhelyettes több fontos állásfoglalást adott ki (például egyet a gyűlöletkeltő demonstrációkról)⁶⁵, és több ügyben is eljár (az utolsó elérhető, 2023-as beszámoló szerint 31 ügyben az egyenlő bánásmóddal összefüggésben) – mindez nem ellensúlyozza a panaszmechanizmusok gyengülését. Az együttműködésre lehetne jó példa, hogy a civil szervezetekkel való folyamatos egyeztetésre létrehozta a kormány az Igazságügyi Minisztérium Emberi Jogi Munkacsoportját, és annak Romaügyekkel Foglalkozó Tematikus Munkacsoportját. A

⁶¹ ugyanott, p. 156

⁶² HNSIS 2030 – Nyomonkövetési jelentés 2021 – 2022. (2023) p. 126

⁶³ [MRG-Idetartozunk: \(2021\) Roma in Hungary: The Challenges of Discrimination](#)

⁶⁴ [CHART OF THE STATUS OF NATIONAL INSTITUTIONS // ACCREDITED BY THE GLOBAL ALLIANCE OF NATIONAL HUMAN RIGHTS INSTITUTIONS Accreditation status as of 27 April 2022.](#)

⁶⁵ [A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes 2/2024. számú elvi állásfoglalás a gyűlöletkeltő demonstrációk jogi környezetéről és társadalmi hatásairól.](#)

munkacsoportnak 15 civil szervezet a tagja. A jegyzőkönyvek⁶⁶ alapján azonban évente egyszer ülésezett, és alapvetően a kormányzati intézkedésekről való tájékoztatás volt a szerepe.

A diszkriminációs gyakorlatok felszámolásához tartozhat az oktatási szegregáció felszámolása – Országgyűlés 2023 végén oktatási diszkriminációellenes törvényt hozott⁶⁷, amely azonban nem kezeli hatékonyan a széles körű oktatási szegregációt. (ld. e jelentés 2.2.2. fejezetét.

Arra, hogy ugyanakkor történtek további lépések, az ECRI egy közbülső jelentése⁶⁸ utal. A gyűlöletbűncselekmények kezelésével összefüggésben így ír: „a magyar hatóságok több kezdeményezésről számoltak be az elmúlt években”: mások mellett 2022-ben 176 rendőr egynapos képzéséről gyűlölet-bűncselekményekről, 2024-ben egy ORFK által kifejlesztett tréning-anyagról, 2023-ban ügyészek és bírák képzéséről. ECRI arra a következtetésre jut, hogy javaslatait részben hajtották végre: (...) a magyar hatóságoknak tovább kellene fejleszteniük a bűnüldöző szervek tisztviselőinek (és más büntető igazságszolgáltatási szereplőknek) a 2019. évi gyűlölet-bűncselekményekről szóló jegyzőkönyvről szóló gyakorlati képzését.” A gyűlöletbeszéd szabályozását és a vele szembeni fellépést több civil szervezet bírálta.⁶⁹ Öt civil jogvédő szervezet gyűlölet bűncselekmény-elleni munkacsoportot hozott létre és monitort működtet.⁷⁰

Egy nemrégiben elfogadott törvény⁷¹ szabad kezet ad a települések polgármestereinek, hogy kizáró feltételeket szabjanak a beköltözni vágyók számára. Jogvédő szervezetek szerint a törvény alkalmas lesz arra, hogy romák beköltözését akadályozzák meg – a jelentés írásának időpontjában jelennek meg az első riportok arról, hogy több településen valóban erre használják.⁷²

2.2. OKTATÁS

A legutóbbi RCM (2022) jelentés a gyermekjólét és gyermekvédelem területén kiemeli, hogy a romák számára nem elérhetők a bölcsődei szolgáltatások, a bölcsődei és óvodai szolgáltatások gyakran alacsony minőségűek; bár a kormány további, a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztését szolgáló intézmények működését támogatja, a *Biztos Kezdet Gyerekházak* és a *Tanodák* hatása erejét veszti, amikor a gyermekek később alacsony színvonalú, szegregált iskolákba kerülnek. – a roma gyerekek szegregációja továbbra is kiterjedt, javulás nem tapasztalható. A szegregációt erősíti a white flight-ként leírt jelenség, amely úgy okoz szegregációt, hogy a középosztálybeli szülők átíratják gyermekeiket a település vagy a körzetközpont jobb ellátottságú iskoláiba ; az intézményen belüli elkülönítés, valamint az etnikailag homogén iskolák számának növekedése, amelyek gyakran alacsonyabb színvonalú oktatást biztosítanak.⁷³ A magyar oktatási rendszert vizsgáló kutatások⁷⁴ egyöntetű megállapítása, hogy a rendszer továbbra is súlyosan igazságtalan, és tovább mélyíti a társadalmi egyenlőtlenségeket. A tanulók iskolai teljesítményét Magyarországon továbbra is különösen erősen befolyásolja a szülők iskolázottsága és anyagi helyzete. A helyzetet tovább rontják az erősödő szegregációs folyamatok: növekszik az úgynevezett „gettóiskolák” száma is. A legfrissebb elérhető

⁶⁶ <https://emberijogok.kormany.hu/romaugyekert-felelos-tematikus-munkacsoport>

⁶⁷ 2023. évi XCII. törvény a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről

⁶⁸ ECRI (2024): CONCLUSIONS ON THE IMPLEMENTATION OF THE RECOMMENDATIONS IN RESPECT OF HUNGARY SUBJECT TO INTERIM FOLLOW-UP (2024) Adopted on 3 July 2024

⁶⁹ vö: https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=3282

⁷⁰ <https://www.gyulotellen.hu/esetek>

⁷¹ 2025. évi XLVIII. törvény a helyi önzonosság védelméről

⁷² ld erről a [Roma Sajtóközpont összefoglalóját](#)

⁷³ Nahalka István (2023): Kikre vonatkozik a diszkriminációellenes törvény? Településenkénti adatok (<https://ckpinfo.hu/2023/10/15/kikre-vonatkozik-a-diszkriminacioellenes-torveny-telepulesenkenti-adatok/>)

⁷⁴ pl. PISA 2022 Results (Volume II), https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-ii_a97db61c-en.html

adatok szerint Magyarországon a 6-15 év közötti roma tanulók több, mint 40 százaléka tanul szegregált vagy roma többségű iskolákban⁷⁵. A probléma súlyosságára 2019 és 2023 között több nemzetközi és hazai intézmény – köztük a Kúria, az ECRI, az EBESZ és az Európai Bizottság – is felhívta a figyelmet, kiemelve, hogy a szegregáció rendszerszintű, és érdemi előrelépés nem történt a visszaszorítása érdekében.⁷⁶ Az állami politika, különösen az egyházi iskolák térnyerésének támogatásával, hozzájárul a szegregáció fennmaradásához.⁷⁷ Jelentős hiányosságok mutatkoznak a koragyermekkori nevelés és gondozás terén, sok esetben pedig a kora gyermekkorai fejlesztések pozitív hatásai elvesznek, amikor a tanulók alacsony színvonalú iskolákba kerülnek. Az iskolai infrastruktúra és az alkalmazott pedagógiai módszerek gyakran nem felelnek meg a korszerű oktatás követelményeinek. A 16 évre csökkentett tankötelezettségi korhatár felerősítette a korai iskolaelhagyást, főként a hátrányos helyzetű tanulók körében.⁷⁸ A roma fiatalok alacsony arányban fejezik be a középiskolát, és minimális eséllyel kerülnek be a felsőoktatásba.⁷⁹ Bár az MNTFS elismeri a problémákat, több kapcsán nem tűz ki konkrét, mérhető célokat.

Az Európai Unió a jogállamisági normák megsértése, az oktatás területén tapasztalható diszkrimináció, az esélyegyenlőség hiánya és a hátrányos megkülönböztetés miatt több operatív program kifizetését felfüggesztette. A döntés indokai között szerepel, hogy nem történt érdemi előrelépés az oktatási szegregáció mérséklésében, elmaradt a hátrányos helyzetű gyermekek integrációja, és nem biztosított az inkluzív oktatási környezet.⁸⁰ Mivel Magyarország nem teljesítette az uniós feltételeket, több száz milliárd forintnyi fejlesztési forrás ideiglenesen elérhetetlenné vált. Az Európai Bizottság 2023-as jelentése kiemeli: „Magyarországon a roma tanulók oktatási szegregációja továbbra is aggasztó, és nincs hatékony stratégia ennek felszámolására.”

A strukturális változások elmaradása ellenére néhány mutató kedvezően alakult a vizsgált időszakban. Bár a roma és nem roma népesség iskolázottsági mutatói között továbbra is óriási a különbség,⁸¹ de a 2011-es és a 2022-es népszámlálási adatokat összevetve történt némi pozitív elmozdulás. A 15 éves és idősebb roma lakosság körében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya csaknem két és félszeresére nőtt, 2,9 százalékra emelkedve. Az érettségizettek aránya 5 százalékról 11 százalékra bővült, miközben a legfeljebb az általános iskola 8. osztályát elvégzőké 23 százalékról 13 százalékra csökkent.⁸² További elemzések híján nem tudható, hogy emögött mennyire demográfiai okok állnak

⁷⁵ Roma in 10 European Countries, Roma survey 2021- Main results (FRA 2022): https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf?utm_source=chatgpt.com

⁷⁶ Kádár András (2023): Country report on non-discrimination: <https://www.migpolgroup.com/wp-content/uploads/2024/01/country-report-non-discrimination-DSBB23013ENN.pdf>

⁷⁷ Az egyházi iskolák országos beiskolázási körzetűek, és szabadon válogathatnak a hozzájuk jelentkező gyermekek között. Másrészt a nagyobb fajlagos támogatásuk révén a helyi pedagógus elitet is elvonhatják az állami általános iskoláktól – ugyanazért a bérért azon pedagógusok többsége, akik – például jobb képzettségük révén – válogathatnak az állásajánlatok közül, azt az iskolát fogják választani, ahol kisebb befektetett munkával – mert például nagyobb arányban járnak magánórákra is gyermekek – jobb eredmények érhetőek el. Vö. Kertesi Gábor és Kézdi Gábor (2009): Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. Közgazdasági Szemle, 56. 11. sz. 959–1000. http://epa.oszk.hu/00000/00017/00164/pdf/1_kertesi-kezdi.pdf

⁷⁸ Zoltán Hermann (2019): [The impact of decreasing compulsory school-leaving age on dropping out of school](https://www.researchgate.net/publication/338888887).

⁷⁹ EU-FRA (2022): *Roma in 10 European Countries – Main results (Roma Survey 2021)*.

⁸⁰ European Parliament resolution of 4 October 2023 on the segregation and discrimination of Roma children in education, 2023: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0342_EN.html és <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1180/oj/eng>

⁸¹ European Commission: Education and Training Monitor 2024: https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor/en/country-reports/hungary.html?utm_source=chatgpt.com

⁸² Kopp Mária Intézet (2025): Nemzetközi Roma Nap: <https://www.koppmariaintezet.hu/hu/osszeshir/850-sajtokoezlemeny-a-nemzetkoezi-roma-nap-alkalmabol>

(az ebben a 11 évben elhunyt idősebbek rosszabb iskolázottsági mutatókkal rendelkeztek, mint a mintába bekerülő fiatalok) és mennyi az oktatási fejlesztések hatása. Pozitív elmozdulás történt a korai iskolaelhagyók arányában az elmúlt két évben: míg az korábban rendre meghaladta a 12 százalékot, 2024-re lecsökkent 10,3 százalékra, bár ez még így is elmarad az uniós átlagtól.⁸³ A jelentősnek mondható javulás okai egyelőre nem azonosíthatók. Ugyanakkor több, az oktatással kapcsolatos adat nehezen hozzáférhető kutatók és független civilszervezetek számára. (ld még erről az 1. fejezet monitoringgal kapcsolatos elemzését.)

2.2.1 AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

2021 óta több mint 17 ezer új bölcsődei férőhelyet hoztak létre, és 2025-re meghaladta a 65 ezret az elérhető bölcsődei férőhelyek száma. 1150 településen érhető el bölcsőde.⁸⁴ Többségük azonban drága magánintézmény -- a tervezett kistélepusési hátránycsökkentő intézmény helyett.⁸⁵ Országosan mindössze 700 HH-s és HHH-s gyerek jár bölcsődébe⁸⁶, ami jelzi, hogy vélemezhetően a roma gyerekek száma nagyon alacsony. Kutatás hiányában nem tudható, hogy mennyi lenne a tényleges igény a családok körében. Az alacsony számot több tényező befolyásolhatja a területi egyenlőtlenségektől (a romák által magasabb arányban lakott településeken nincs bölcsőde, vagy alacsonyabb a férőhelyek száma); és befolyásolhatja akár a diszkrimináció is, akár közvetlenül a felvételnél, akár úgy, hogy a roma anyák nehezebben találnak munkát, miközben a felvételnél sok helyen a dolgozó szülők gyermekeit részesítik előnyben. A stratégia másik kiemelt eleme a Biztos Kezdet Gyerekházak fenntartása. A házak eredetileg a hátrányos helyzetű régiókban a hátrányok megelőzését, a szülői kapacitások növelését, és a társadalmi integrációt szolgálták az önkéntesen igénybe vehető szülő-gyerek programokkal. Mára a program egyértelműen a leghátrányosabb helyzetű roma családok számára nyújtott nagyon egyenletlen és sok esetben kötelezett programként valósul meg a veszélyeztetett, védelembe vett gyerekek számára. A korábban elvégzett elemzések, értékelések már jelezték ezt a problémát, sajnos nincs újabb értékelés, de a kollegák név nélküli beszámolója alapján a helyzet sokat romlott. Tájékoztatásuk szerint az önkéntességet felváltotta a kötelezés, és az érintett családok heti három megjelenését részletesen dokumentálni kell. Mivel kifejezetten roma programmá alakult a házak működése a legtöbb helyen ez a korai szegregálódást, és nem az inklúziót, integrációt erősíti. A Biztos Kezdet Házak esetében a Stratégia 1000 fős látogatottsági növelést tűzött ki célul a kiindulási 2019-es évhez képest, 3400-ban jelölve meg az elérendő létszámot. Ez egyelőre nem teljesült, és még mindig rendkívül alacsony a 0-3 éves gyerekek számához képest.⁸⁷ A Biztos Kezdet Házak száma a tervezettekhez képest csökkent.

Az értékelési ciklusban módosított MNTFS 2030 több - a korábbi Stratégia által is említett - súlyos problémát azonosít, és rendel hozzájuk beavatkozási irányokat. A számszerűsített célokhoz 13 mutatót szerepeltet, (köztük olyanokat, mint a korai iskolaelhagyás mértéke, a felsőfokú képzésben résztvevő roma diákok aránya, alacsony iskolai végzettségű romák aránya valamint a 4-5 éves gyermekek részvétele az óvodai nevelésben) a célértékek elérésének határideje minden esetben 2030. A vizsgált időszakban az oktatás területén történtek pozitív intézkedések – mint például a tanodák további támogatása, az ingyenes tankönyvek, a roma szakkollégiumok működtetése, az esélyegyenlőségi és inklúziós szempontok megjelenítése a kapcsolódó pályázatokban, a FETE módszertani támogatásai –

⁸³ Korai iskolaelhagyók, Statisztikai Hivatal: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0028.html

⁸⁴ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0009.html

⁸⁵ <https://www.penzcentrum.hu/oktatasi/20240829/itt-a-friss-arlista-enyibe-kerul-a-csaladi-bolcsode-2024-oszen-emelkedtek-a-magan-bolcsode-arak-1155711#>, <https://megtakaritasgyerekeknek.hu/maganovoda-maganbolcsode-koltsegei/>

⁸⁶ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0009.html

⁸⁷ 2023-ban 180 ház, 356 foglalkoztatott, 2192 család, 2425 gyerek, 2024-ben 179 ház, 350 foglalkoztatott, 2175 család, 2375 gyerek voltak a megfelelő adatok 25.1.1.10. Gyermekejóléti alapellátások, https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0010.html

, de ezek rendszerszintű változásokat nem eredményeztek – nem orvosolták érdemben a szegregációs folyamatokat a pedagógus- és egyéb szakemberhiányt, vagy a roma tanulók továbbtanulási mutatóit.

Az uniós források felfüggesztése miatt a közoktatást érintő programok zöme egyelőre nem indulhatott el. Az érintett operatív programok (EFOP, TOP Plusz) és a kapcsolódó pályázatok tartalmaznak olyan elemeket, amelyek közvetetten a szegregáció csökkentéséhez kapcsolódnak, főként esélyegyenlőségi és inkluzív nevelési szempontokon keresztül. A köznevelési infrastruktúra fejlesztését célzó (és már futó) TOP Plusz 3.3.3 program útmutatója⁸⁸ például hangsúlyozza az esélyegyenlőség érvényesítését, a hátrányos helyzetű tanulók integrációját, valamint a területi különbségek csökkentését. Az antiszegregációs célok a fejlesztések egyik alapelveként jelennek meg, a felhívás kizárja a támogatásból a szegregáló intézményeket, az nem derül ki, hogy a támogatás kezelője ezt hogyan ellenőrzi.

A Máltai Szeretetszolgálat a FETE program keretében valósítja meg a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz alap által támogatott „Közösségorientált pedagógia” című projektjét⁸⁹. A program keretében a FETE településeken működő 100 oktatási intézményben nyújtanak módszertani támogatást pedagógusok számára. A fókuszban a lemorzsolódás csökkentése és a továbbtanulás támogatása áll. Érdemes még kiemelni a korábbi támogatási időszakban már sikeresen megvalósított, roma lányok támogatását célzó BARI SHEJ⁹⁰ programot, aminek újraindítására az uniós források felfüggesztésére hivatkozva egyelőre nem került sor.

A hazai forrásokból megvalósuló oktatási programok kisebb volumenűek. Továbbra is elérhetőek a Tanodáknak nyújtott támogatások és a továbbtanulást, szakma szerzést elősegítő ösztöndíjak. A Belügyminisztérium fenntartja a Roma Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj Programot, melynek keretében 2019 óta több, mint 100 diák részesült támogatásban, összesen közel 100 millió forint értékben.⁹¹ A roma szakkollégiumok 2011 óta segítenek a diplomaszerezésben, jelenleg 11 intézményben 350 hallgatót támogatnak. A hálózat fennállása óta már több mint 700 diák szerzett diplomát a többségében egyházi fenntartásban, állami támogatással működő hálózatban.⁹²

2.2.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

Az uniós források felfüggesztésére adott válaszként a magyar kormány 2023 decemberében elfogadta a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről szóló törvényt⁹³. A jogszabály az általános iskolai szegregáció csökkentését célozza, ám tényleges beavatkozás helyett csupán egy szankciót vezet be: azon iskolákat, ahol a hátrányos helyzetű tanulók aránya jelentősen elmarad a helyi átlagtól, 10%-os forrásmegvonással sújtja. A kritériumokat viszont úgy határozták meg, hogy csupán az iskolával rendelkező települések 10%-a vizsgálható a törvény alapján, és az országos iskolahálózat 1-2%-a eshet a büntetés hatálya alá – miközben a gettóiskolák száma folyamatosan nő. Ez arra utal, hogy a javaslat elsősorban az uniós elvárások formális teljesítését szolgálja, érdemi

⁸⁸ Köznevelési infrastruktúra fejlesztése TOP Plusz 3.3.3-23-BK1 pályázati felhívás:

<https://www.palyazat.gov.hu/programok/szechenyi-terv-plusz/top-plusz/top-plusz-333-23-bk1/dokumentumok>

⁸⁹ A Felzárkózó Települések Program oktatási tevékenységei: <https://fete.hu/szakteruletek/oktatas/>

⁹⁰ Dr. Pupek Emese: A ROMA LÁNYOK VÉGZETTSÉG NÉLKÜLI ISKOLAEELHAGYÁSÁNAK MEGELŐZÉSE PROGRAM ZÁRÓTANULMÁNYA, 2020:

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/efop317/kiadv/EFOP317_BariShejZarotanutmany_nyomdai.pdf

⁹¹ <https://kormany.hu/hirek/peldakeppe-valhatnak>

⁹² <http://romaszakkollegiumok.hu/2024/09/30/roma-szakkollegiumok-orszagosszerte-hajduboszoronyben/>

⁹³ 2023. évi XCII. törvény a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300092.tv#>

előrelépés nélkül.⁹⁴ Oktatáskutatók⁹⁵ szerint a szegregáció elleni hatékony fellépésnek nem az egyes iskolák, hanem a tankerületek szintjén, a beiskolázási körzetek újragondolásával kellene megtörténnie. A szegregáció visszaszorításához olyan átfogó beavatkozásra van szükség, amely egy adott térség minden iskoláját egységes rendszerként kezeli.⁹⁶

Egy 2018-as kormányrendelet⁹⁷ lehetővé teszi iskolai szociális segítők alkalmazását, de túlterheltségük semmit nem változott. Egy-egy iskolai segítő nemcsak sok (olykor 7+) intézményért felelős, de többféle közoktatási intézményben is kell feladatot vállalnia. Ez, és olykor a tapasztalat- és szakképzettség hiány gyakorlatilag ellehetetleníti a hatékony szociális segítség gyakorlását.⁹⁸

Pedagógus béremelés és bérkiegészítés

A kormány két lépésben: 2024-ben 32%-al, 2025-ben 21%-al emelte a pedagógusok bérét – ezt ellenben, bár általában ilyen nemzeti költségvetésből szokás megtenni – EU-s forrásokból finanszírozta. Ezentúl a pedagógusok új életpályájáról szóló, 2023-ban elfogadott jogszabály⁹⁹ alapján 'esélyteremtési illetmény' (bérpótlék) jár a hátrányos helyzetű vagy SNI tanulókkal foglalkozó pedagógusoknak. A béremelés és pótlék bevezetése kapcsán egy megyei jogú város szegregált iskolájának igazgatója arról számolt be, hogy több éve betöltetlen szaktanári álláshelyekre újra vannak jelentkezők, több pedagógus is visszatért a pályára (például a gyermekvédelemből, ahol viszont emiatt az eddigieknél is súlyosabb szakemberhiány alakulhat ki). Országos szinten azonban ez rövid távon nem segít. A Magyar Nemzeti Bank vitairata¹⁰⁰ rámutat, hogy a pedagógus képzésre felvettek száma az elmúlt négy évben közel 25%-kal csökkent, így a következő években várhatóan kevesebb mint fele annyi új pedagógus lép be a rendszerbe, mint ahányan nyugdíjba mennek. A pedagógushiány jelentős, körülbelül 16 ezer fő, és különösen a kisebb településeken érezhető. A magasabb bér és bérkiegészítés fontos és szükséges lépés volt, ám ez nem helyettesíti a hátrányos helyzetű gyerekekkel végzett pedagógiai munka teljes módszertani megújulásának szükségességét.

Közszolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya, pedagógiai szakellátás elérhetetlensége

A pedagógiai szakszolgálatok által nyújtott szolgáltatások a tanulási vagy más pszichológiai háttérű zavarral küzdő gyerekek számára elengedhetetlenek. Bár a stratégia a pedagógiai szakszolgálatokkal kapcsolatban több problémát is azonosít és fejlesztési javaslatokat is megfogalmaz, a tapasztalatok súlyos akadályokat mutatnak: az általános szakemberhiányt¹⁰¹ súlyosbítja a regionális egyenlőtlenség is. Ráadásul a szakemberhiány például az SNI diagnosztika esetében maga is hozzájárulhat az iskolai

⁹⁴ Kiss Soma Ábrahám (2023): Brüsszelnek jó lehet Pintér új törvényjavaslata, de az iskolákon és a kirekesztésen nem fog segíteni:

<https://merce.hu/2023/10/09/semire-sem-jo-pinter-deszegregacios-torvenyjavaslata-de-akadnak-civilek-akik-szivesen-segitenek-a-kormany-nak-ha-valodi-megoldasok-erdeklit/>

⁹⁵ Id pl. interjú Nahalka Istvánnal, 2025: <https://www.klubradio.hu/adasok/oktataskutato-valami-nem-stimmel-a-kompetenciameres-adataival-151375>

⁹⁶ Pálos Máté (2024): A gettóiskolák felé megy a magyar közoktatás, és aki változtathatna ezen, azt hiszi, nem érdeke: <https://g7.hu/kozelet/20240117/a-gettoiskolak-fele-megy-a-magyar-kozoktat-es-aki-valtoztathatna-ezen-azt-hiszi-nem-erdeke/>

⁹⁷ 2/2018. (I. 18.) EMMI rendelet

⁹⁸ Szecskó János (2024): Az iskolai szociális segítő tevékenység tapasztalatai a kutatások tükrében: <https://ojs.lib.unideb.hu/kulonlegesbanasmod/article/view/14507/12433>

⁹⁹ 2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300052.tv>

¹⁰⁰ Dr. Szapáry György et al., 2024: Javaslatok a pedagógusok utánpótlásának fenntartható biztosításához, vitairat: https://mkt.hu/wp-content/uploads/2024/06/Javaslatok-a-pedagogusok-utanpotlasanak-biztositasa-erdekeben_2024_clean.pdf

¹⁰¹ Az ombudsman a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésének problémáiról, (é.n.): <https://www.ajbh.hu/-/az-ombudsman-a-sajatos-nevelesi-igenyu-gyermekek-fejlesztesenek-problemairol>

szegregáció növekedéséhez.¹⁰² Minél hátrányosabb helyzetű egy térség (régió vagy kistérség - járás), annál valószínűbb, hogy hiányoznak a szakemberek.¹⁰³ Ráadásul a meglévő szakemberek többsége is csak a térségi központokban elérhető, ahová a tömegközlekedési hiányosságok miatt épp a hátrányos helyzetű szülők nem tudják elvinni a gyerekeiket az ellátásra. A szakemberhiány, főként a pszichológusok esetében nemcsak területi egyenlőtlenséget mutat, hanem szektorálisat is: az elérhető szakemberek sokkal inkább privát ellátásban dolgoznak, ám a roma szülőknek csak a legritkább esetben van pénzük a szolgáltatásra. Mindezeket a problémákat jól azonosítja a Felzárkózó Települések Program (FETE) és meg is jelenik a legtöbb helyszínen a hiányzó szakellátás pótlását szolgáló tevékenység vagy az állami ellátás elérését könnyítő szolgáltatás.¹⁰⁴ Mindez azonban nem az állami ellátás kapacitásbővítését jelenti, hanem projekthalpon nyújtott szolgáltatásokat – a magyarországi települések kevesebb mint a tizedére kiterjedő programban.¹⁰⁵

2.3. FOGLALKOZTATÁS

A 2022-es Roma civil monitoring a következő foglalkoztatással kapcsolatos problémákat azonosította: a romák felülreprezentáltsága a közmunkaprogramokban;¹⁰⁶ a foglalkoztatással kapcsolatban megfigyelhető a romák jogainak megsértése,¹⁰⁷ a munkaerő toborzás során a nyílt diszkrimináció.¹⁰⁸ Eközben növekszik a dolgozói szegénység¹⁰⁹ és nagyon alacsony a dolgozói jogvédelem - különösen az alacsony iskolai végzettséget igénylő munkahelyeken és a közmunkában. A Stratégia nem tér ki az erősödő határokon túlnyúló munkaerőpiaci migrációra. Szintén alapvető probléma a roma közösségek szempontjából a tankötelezettségi korhatár 16 évre csökkentése, ami az iskolai lemorzsolódás növekedését, és a roma fiatalok magas arányát eredményezi a NEET fiatalok körében.¹¹⁰

2.3.1 AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

A kormány 2023 végéig több nagyívű foglalkoztatási és képzési programot futtatott, ezek túlnyomó többsége azonban nem folytatódott 2024-ben és 2025-ben.

Az MNTFS a következő pontokat emeli ki a romák, illetve az alacsony jövedelemmel rendelkezők foglalkoztatásával kapcsolatban:¹¹¹

(1) az alacsony képzettségűek részvételét oktatásban, képzésben, kompetenciafejlesztő programokban, beleértve az általános iskolai végzettség megszerzésének támogatását és a tanulást segítő, mentoráló programok folytatását, aktív munkaerőpiaci programokat. A hátrányos helyzetűek hozzáférést az egész életen át tartó tanulást célzó szolgáltatásokhoz a kulturális intézmények

¹⁰² vö: Rosa Parks Alapítvány (2024): [Szegregáció a speciális oktatásban](#)

¹⁰³ Daróczi Gábor szerk., (2024): [A romák közszolgáltatásokhoz való hozzáférése Magyarországon](#)

¹⁰⁴ Vecsei Miklós (2022): „Ha valamit meg akarunk változtatni, akkor ott kell lennünk”:

¹⁰⁵ Béres Máté (2024): A jószándék kevés: <https://magyararancs.hu/belpol/a-jo-szandek-keves-270583>

¹⁰⁶ Hungler Sára és Kende Ágnes, [Diverting Welfare Paths: Ethnicisation of Unemployment and Public Work in Hungary](#) *E Cadernos CES*, 35. szám, 2021. június 15.

¹⁰⁷ https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_2_EU_romapolitika_foglalkoztatasi.pdf/1cf219ac-e438-7252-7544-a0f105a46d89?t=1676474500152

¹⁰⁸ Minority Rights Group (2021): Roma in the Republic of Serbia and Hungary: The Challenges of Discrimination A Comparative Report (Romák a Szerb Köztársaságban és Magyarországon: A megkülönböztetés kihívásai – Összehasonlító Jelentés) 6. o.

¹⁰⁹ [szegénységi adatok](#)

¹¹⁰ <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2023/4-2-sdg-8>

¹¹¹ A 1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat is tartalmazza a felsorolt pontokat, valamint kiemeli [a MNTFS Nyomonkövetési jelentése](#) is.

bázisán. A kormány a fenti cél elérése érdekében indította még 2015-ben az „Út a munkaerőpiacra” (GINOP-5.1.1 és a VEKOP-8.1.1) programokat. Sajnos csak a nyolc évre vonatkozó összesített adat áll rendelkezésünkre, ez alapján 2023. végéig, amikor a program befejeződött, országosan 258 ezer főt vontak be a programba a kormányhivatalok. Bértámogatás, és pl. mobilitási támogatások révén közel 212,5 ezer főnek sikerült elhelyezkednie.¹¹² Külön „hajléktalan mintaprogram” indult a főváros és 17 megye összesen 41 közfoglalkoztatójával. „2021-ben és 2022-ben évente 1,17 milliárd forint támogatásból csaknem 700 hajléktalan és megváltozott munkaképességű személy számára nyújtott munkalehetőséget.

(2) erősíteni a közfoglalkoztatás célzottságát. A kedvezményezett térségekben biztosítani a közfoglalkoztatást azok számára, akik a nyílt munkaerőpiacra rövid időtávon belül nem vezethetők vissza. A **Közfoglalkoztatási járási startmunka**¹¹³ mintaprogram mezőgazdasági programelemében 2021-2022-ben 870 településen indult mezőgazdasági programelem, 13 688 fő átlaglétszám foglalkoztatásával. Az EFOP-3.7.1-17 „Aktívan a tudásért” kiemelt projektben 2023. január 31-ig 29 829 főt toboroztak, 16 676 fő végzett képzést, munkatapasztalatot 4 217 fő szerzett. A program 2023-ban zárt. A közmunka programok ugyanakkor folytatódtak: a közfoglalkoztatottak száma 2025-ben 66 800 fő, akiknek felét járási közmunkaprogramok keretében alkalmazzák.¹¹⁴

(3) A „**Közfoglalkoztatásból a versenyszférába**” programban azok a közfoglalkoztatásból kilépők, akik a piaci szférában létesítenek munkaviszonyt elhelyezkedési juttatást vehetnek igénybe. Ennek összege 45 600 Ft/hó (kb 115 EUR), amit addig kap az egyén, ameddig a közfoglalkoztatási jogviszonya munkaviszony létesítése hiányában fennállt volna. A programban 2021 április 15 és december 31 között 1.653-an, 2022 augusztus 15- és december 31 között 485-en részesültek támogatásban. A programot a következő években is meghirdették, évente átlagosan 2000 főnek nyújtva támogatást.¹¹⁵

(4) A stratégia külön kiemeli a nem dolgozó és nem tanuló fiatalok, illetve a roma nők számára nyújtott aktív munkaerőpiaci programot: utóbbiak számára indult az EFOP-1.1.2-16 „**Nő az esély-képzés és foglalkoztatás**” program. 2023. január 31-ig a képzésben részt vettek közül 1 220 fő szerzett végzettséget. Közülük 735 fő szociális gondozó és ápoló szakirányú végzettséggel rendelkező embert határozatlan idejű kinevezéssel foglalkoztattak tovább, 55 fő más munkáltatónál helyezkedett el. Egy másik (VEKOP 7.1.1-16) programban 60 fő vesz részt, 50-en szereztek OKJ bizonyítványt. A programok 2023 decemberében zártak, új kört nem hirdettek. Az „**Ifjúsági Garancia**” munkaerőpiaci programokba¹¹⁶ 2021-ben és 2022-ben évente 11 500, 2023-ban 5300 NEET fiatal kapcsolódott be.¹¹⁷

(5) A vidéki környezetben élő, hátrányos helyzetű családok felzárkózását és megélhetését támogató mezőgazdasági jellegű programok folytatását és az önkormányzati többségi tulajdonú agrárlogisztikai infrastruktúra kialakítását. A társadalmi célú vállalkozások és a szociális szervezetek fejlesztését. A hátrányos helyzetűek foglalkoztatását is biztosító vállalkozások támogatását szakmai, módszertani, ügyviteli szolgáltatásokkal.

A **Közfoglalkoztatási járási startmunka** mintaprogram mezőgazdasági program-eleme keretében 2021-2022. évben országos szinten 870 településen indult mezőgazdasági programelem, 13 688 fő

¹¹² https://nfsz.munka.hu/nfsz/document/3/8/7/0/doc_url/GINOP_511_kiemelt_projekt_szakmai_beszamolo_munkahu.pdf

¹¹³ <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu>

¹¹⁴ <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu>

¹¹⁵ https://nfsz.munka.hu/cikk/2430/Kozfoglalkoztatasbol_a_versenyszferaba_program

¹¹⁶ GINOP-5.2.1 és VEKOP-8.2.1

¹¹⁷ https://kormanyhivatalok.hu/sites/default/files/dokumentumtar/vas/GINOP/ginop-5.2.1-kiemelt-projekt-szakmai-beszamolo_kormanyhivatalok.pdf

átlaglétsszámmal. Az adott időszakra vetítve a 118 FETE településből 84 településen valósult meg mezőgazdasági program.

A program „**Integrációra felkészítő**” programelemében 2022-ben 161 szociális szövetkezet összesen 152 terméke „Magyar termék”, vagy „Hazai Termék” védjegy használatának jogát szerezte meg, amely lehetőséget biztosít a termékek szélesebb körű értékesítésére. 2021-ben fejeződött be a **társadalmi vállalkozások támogatási projektje**, 151 társadalmi vállalkozás kapott támogatást.¹¹⁸ A pályázati forrás 2025 júliusi pályázási határidővel ismét megnyílt.

2017 márciusában jelent meg a GINOP-5.1.7-17 „Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése” című felhívás. Éves bontások nem állnak rendelkezésre, de annyi tudható, hogy a 2023-as programzárásig összesen 2061 új munkahelyet teremtettek. A szociális szövetkezeteket külön program támogatta¹¹⁹ 9,6 Mrd Ft-tal 200 szociális szövetkezetet. Sem a GINOP 5.1.7, sem a szociális szövetkezeteket támogató programnak nem lett újabb körös kiírása 2023 után.

(6) A Kormány által kijelölt településeken gazdaságélénkítő programot és a helyi munkahelyteremtés és gazdaságfejlesztés ösztönzését ígérte a stratégia, beleértve a felzárkózó települések közlekedésének infrastrukturális fejlesztését is. Az ezek keretében elindított „**Foglalkoztatási paktumok**” célja a keresletnek megfelelő munkaerő biztosítása, a nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedés. A programok keretében 2022 decemberéig összesen 13 473 főt vontak be¹²⁰, közülük a nyilvántartás szerint 3 778 roma személy. A foglalkoztatási paktumok ugyan megyei szinten folytatódtak 2024-ben is, de ezekről adatokat, értékelést nem publikáltak.

A **Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Programban** 2021-ben 5,5 Mrd Ft állami támogatásból közel 2000 fő foglalkoztatására, valamint ehhez kapcsolódóan szakmai programokra nyílt lehetőség. A program 2020-21-ben zajlott, 2021 végén zárt. 2022-ben közösségfejlesztési programokkal folytatódott, ezek értékeléséről nem találtunk anyagot, ahogy részletes adatokat sem. Úgy tűnik, hogy korábbi önkormányzati feladatok elvégzéséhez szolgált ideiglenes forrásul a program.

2.3.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

Magyarországon a beszámolási időszakban jelentősen nőtt a foglalkoztatás – a 2025-ös 81%-os foglalkoztatás az EU átlag feletti arány. A munkaerőpiacot sokkal inkább a munkaerőhiány jellemzi, semmint a munkanélküliség (utóbbi aránya 4,3%). Ennek a munkaerőhiánynak az eredménye, hogy 2024-ben közel 50 ezer olyan kelet-ázsiai munkás dolgozott Magyarországon, akik egyszerű, szakképzést nem igénylő munkát végeztek el, ehhez az őket foglalkoztató munkaerőkölcsönző cégek támogatást kaptak. Ezt érdemes összevetni azzal, hogy éves átlagban 64 ezer fő volt közfoglalkoztatott, ami ugyan kb. 20 ezer fővel alacsonyabb, mint a 2021-ben, de akár ők is betölthetnék a jelzett állásokat. Az alacsony munkaintenzitású háztartások, ezzel együtt a jövedelmi szegénység által veszélyeztetett lakosok száma csökkent – ugyanakkor az ezeket az adatokat tartalmazó EU SILC felmérés megbízhatóságával kapcsolatban komoly problémák merültek fel.¹²¹

A MNTFS által meghatározott fejlesztések 2023 során befejeződtek, új pályázati kiírásokra nem került sor. 2023 után egyedül a közmunka programokhoz kapcsolódó támogatások folytatódtak.

¹¹⁸ GINOP-5.1.3-16

¹¹⁹ „Fókuszban az önkormányzati tagsággal rendelkező közfoglalkoztatás alapjain szerveződő szociális szövetkezetek támogatása” című program

¹²⁰ TOP-5.1.1-15, TOP-5.1.2-15, TOP-6.8.2-15 programok

¹²¹ Tátrai Annamária, Gábor András (2025): [Kutatói aggodalmak az EU-SILC magyarországi jövedelemadataival kapcsolatban](#)

2.4. EGÉSZSÉGÜGY

A 2022-es civil monitoring jelentés Magyarországgal kapcsolatban az alábbi problémákat emelte ki: (1) a biztonságos ivóvízhez és a csatornahálózathoz való korlátozott hozzáférés, (2) a társadalombiztosítási jogviszony hiánya (2015-16-ban a magyarországi romák 14%-a¹²², a teljes lakosság 5%-a¹²³ nem rendelkezett biztosítási jogviszonnal) (3) az orvosi ellátás korlátozott elérhetősége és hozzáférhetősége (2025 nyarán országosan a háziorvosi praxisok 22%-a betöltetlen, helyettesítéssel ellátott¹²⁴), valamint (4) a romákkal szembeni intézményi szegregációs gyakorlat a kórházakban. Az infrastrukturális hiányokat máshol tárgyaljuk, az ellátás elérhetőségére a Stratégiában megfogalmazott válasz a háziorvosi praxisközösségek és a telemedicinális ellátás kialakítása. A biztosítási jogviszony problémája említés szintjén, az egészségügyben tapasztalt diszkrimináció még így sem jelenik meg a dokumentumban.

2.4.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

A legnagyobb előrelépés a telemedicinális szolgáltatások és a háziorvosi csoportpraxisok fejlesztése, valamint a szabadidősport támogatása terén történt. A kormányhatározatban szereplő három további területen vagy nem, vagy minimális mértékben történt beavatkozás: mobil szűrőprogram nagyon limitált módon indult; a közgyógyellátás terén nem történt intézkedés; kifejezetten a hátrányos helyzetűek várandósságára irányuló, szervezett intervenciók nem történtek, az iskolai szexedukáció és védőnői rendszer átalakításában pedig visszalépések és ellentmondásos beavatkozások figyelhetők meg.

A háziorvosi csoportpraxisok egyrészt a hozzáférés, másrészt az ellátók közötti együttműködés javítását célozzák. Kialakításuk 2021 óta folyamatos.¹²⁵ Az ezt megalapozó modellprogram tapasztalatait azonban több ponton nem vitték tovább –például kimaradt a roma egészségmediátorok (segéd-egészségőrök) alkalmazása.¹²⁶¹²⁷ Nincs elérhető információ arról, hány praxisközösség céloz hátrányos helyzetű népeiséget.

2023-ban indult a FETE program keretében a kifejezetten a rosszul ellátott kistelepüléseken élő népeiséget célzó telemedicina program, ami “mobil rendelőkkel” járja a településeket, alapvető orvosi vizsgálatokat, gyerekszemészeti vizsgálatokat, és népegészségügyi szűréseket biztosít. A program eddigi értékelése pozitív,¹²⁸¹²⁹ ám 2024-ben mindössze 35 településen – a FETE 300 településének is csak a töredékén volt jelen.

A harmadik eredménynek tekinthető a szabadidősport. Az Aktív Magyarország Program és a Magyar

¹²² Magyar Nemzeti Felzárkózási Stratégiai 2030 (2024).

¹²³ NEAK Statisztikai Évkönyv, 2009-2020. évi kiadványok

¹²⁴ [Az Országos Kórházi Főigazgatóság tájékoztatója a tartósan betöltetlen háziorvosi körzetekről,](#)

¹²⁵ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100053.kor>

¹²⁶ Kósa, K., Katona, C., Papp, M., Sándor, J., Fürjes, G., Bíró, K., Ádány, R. (2021): Segéd-egészségőrök működése az Alapellátási Modellprogram praxisközösségeiben. Egészségtudomány 2021(2). DOI: <https://doi.org/10.29179/EgTud.2021.2.39-50>

¹²⁷ Kósa Karolina, Sándor János (2024): Egészségmediátorok által végzett egészségfejlesztés kistelepüléseken a pandémia alatt. Népegészségügy 101(2).

¹²⁸ Kovács, R., Győri-Dani, V., Péntes, M., Maróti, P., Iván, E., Sándor, J., & Nagy, F. (2025). Teleszakorvosi szolgáltatások bevezetése a Magyar Máltai Szeretetszolgálat telemedicinális programjába. IME Innováció Menedzsment Egészségügy, 24(1), 11-22. <https://doi.org/10.53020/IME-2025-102>

¹²⁹ Virág, M., Kovács, R., Marovics, G. et al. (2025). Bridging healthcare gaps through specialized mobile healthcare services to improve healthcare access and outcomes in rural Hungary. Sci Rep 15, 12692 (2025). <https://doi.org/10.1038/s41598-025-97447-9>

Diáksport Szövetség Aktív Iskolák¹³⁰ kezdeményezései támogatják a hátrányos helyzetűek, főként a gyerekek szabadidős sportolását.

A Kormányrendelet további, részlegesen megvalósult célkitűzései kevésbé relevánsak a 2022-es Monitoring jelentésben megfogalmazott problémák szempontjából. Körülbelül 600 helyen¹³¹ került sor települési orvosi rendelők felújítására, a hozzáférés problémáit ez azonban csak érintőlegesen befolyásolja. A szervezett szűrések megvalósításának eszköze a "Helybe visszük a szűréseket" program, ami 10 "mobil orvosi rendelővé" alakított szűrőbuszon különféle szűréseket biztosít 5000 fő alatti, sokszor ellátatlan településeken. A program körüli visszásságoktól¹³² eltekintve vannak pozitív eredmények, ám az elmúlt hat évben legfeljebb néhány tízezer embert érhetett el^{133,134} (a 2022-es beszámoló szerint addig összesen 40 000-et).¹³⁵ A Stratégiában leginkább kimeneti jellegű (pl. résztvevők száma), nem pedig a tényleges célok (pl. egészségi állapot, hozzáférés javulása) megvalósulására vonatkozó adatok szerepelnek (ami részben szükségszerű). De nincs nyoma szisztematikus, például a kiinduló helyzetet felmérő monitoring rendszernek, ami nélkül a későbbiekben sem lesz lehetséges a hatások értékelése. Pedig magyar egészségügyben és általában a közigazgatásban rendkívül gazdag adatvagyon áll rendelkezésre, ám ez jelenleg nagyon nehezen hozzáférhető a kutatók számára. Jó példája ennek a Debreceni Egyetem kutatói által felépített népegészségügyi adatbázis - egy olyan, nemzetközi viszonylatban is ritka, állami, adminisztratív adatbázisokból származó adatkincs, ami – a fejlesztők szándékaival ellentétben – most csak "megbízható" állami jellegű szereplők számára hozzáférhető.

2.4.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

A Stratégia átfogó problémája, hogy a rossz egészségi állapotot nem tudja önmagában az egészségügy megjavítani.¹³⁶ Az egészségi állapot szempontjából például kiemelten fontos a biztonságos és minőségi lakhatás és táplálkozás elérhetősége. Kifejezetten cinikus úgy beszélni egészségmagatartásról ezekkel kapcsolatban, mintha az pusztán egyéni döntés kérdése lenne – egy olyan közegben, ahol anyagi okok miatt lehetetlen a megfelelő minőségű és mennyiségű élelmiszer megvásárlása (2024-ben a szegény háztartások 37%-a nem tud legalább kétnaponta húst vagy azzal egyenértékű ételt fogyasztani,¹³⁷ de sok településen élelmiszerbolt sincs).¹³⁸ A Stratégia más területein inkább visszalépések történtek. Az iskolai szexuális, drog-, és mentálhigiénés edukáció és prevenció lehetőségeit tovább szűkítette a Gyermekevédelmi törvény 2021-es módosítása. Így pl. iskolai szexedukáció vagy nincs, vagy nem alkalmas a célja betöltésére,¹³⁹ és a pedagógusok sem kapnak kellő felkészítést ezen a területen.¹⁴⁰

A szegregátumokban élő, kirekesztett népesség elérése, hozzáférése szempontjából kiemelten fontos

¹³⁰ <https://www.aktiviskola.hu/>

¹³¹ <https://magyarfaluprogram.hu/hirek/hatszaz-falusi-orvosi-rendelo-ujult-meg-2019-ota>

¹³² <https://24.hu/belfold/2019/08/30/emlorak-szurobusz/>

¹³³ <https://okfo.gov.hu/Hirek/-eredmenyes-a-szurobusz-program>

¹³⁴ <https://gokvi.hu/helybe-visszuk-szurovizsgalatokat-program>

¹³⁵ [MAGYAR NEMZETI TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSI STRATÉGIA 2030 NYOMONKÖVETÉSI JELENTÉS 2021 – 2022](#)

¹³⁶ Vokó, Z. & Poór, Gy. (2019). Bevezetés. Magyar Tudomány 2019/11. Akadémiai Kiadó. DOI: 10.1556/2065.180.2019.11.1

¹³⁷ Eurostat - SILC dataset (2024): Inability to afford a meal with meat, chicken, fish (or vegetarian equivalent) every second day, DOI: 10.2908/ilc_mdes03

¹³⁸ Kollányi, Z., Bálint, L., Susovits, K., Csépe, P. & Kovács, K. (2023). Inequalities in Diabetes Mortality Between Microregions in Hungary. International Journal of Public Health, Volume 68. DOI=10.3389/ijph.2023.1606161

¹³⁹ <https://szeged.hu/cikk/a-roma-noket-ket-iranybol-is-hatran yok-erik>

¹⁴⁰ UN (2023) CEDAW, [Concluding observations on the ninth periodic report of Hungary](#).

védőnői rendszer súlyos erőforráshiányokkal küzd: a körzetek majdnem 7 százaléka betöltetlen¹⁴¹, és körülbelül ugyanennyi további körzetet helyettesítéssel látnak el. Ezek a hiányok sűrűsödnek a hátrányos helyzetű régiókban, van, ahol 20% feletti az üres vagy helyettesítéssel ellátott körzetek aránya¹⁴². A védőnői hálózat 2023-ban történt átalakítása ("államosítása") is inkább rontott a helyzeten, és több esetben a védőnői javadalmazás csökkenését okozva,^{143,144} és a segítői helyett a hatósági szerepet erősítve. Az egészségkultúra és egészségtudatosság fejlesztésére nincs nyoma átfogó programnak. Helyi programok fellelhetők, így például a 2025-ben indult székesfehérvári "Egészséges városban egészséges roma ember" című.¹⁴⁵

Sem a Stratégia, sem a Kormányrendelet nem szól a romákat az egészségügyben érő diszkriminációról.^{146,147} Kiemelt területe ennek a reprodukciós egészséggel kapcsolatos ellátás: a jelenlegi, számos problémával terhelt¹⁴⁸ ellátórendszerben a verbális bántalmazás, a szülészeti erőszak, az információátadás elégtelensége, a szolgáltatásokhoz való hozzá nem jutás, a szegregáció és diszkrimináció máig mindennapos tapasztalata a roma nőknek¹⁴⁹. Ahhoz, hogy a magas minőségű, betegközpontú ellátás elérje a kirekesztett közösségeket is, a szolgáltatók kommunikációjának, a célcsoporttal való bizalomteli kapcsolat kialakításának képességére is szükség van. Ennek elérésében kiterjedt, hatásos képzések vagy például a már említett egészség-mediátorok alkalmazása sokat segíthetne. Probléma, és sok romát érint a szolgáltatások fizikai hozzáférhetősége és az igénybevételükre való jogosultság is – egy 2020-as törvénymódosítás óta kizárólag a sürgősségi ellátás jár – utólagos kiszámlázással – a jogviszonnyal nem rendelkezőknek – még a háziorvosi sem. Változatlanul probléma, hogy – bár 2020 óta nem tesznek közzé részletes adatokat a biztosítási lefedettség alakulásáról – joggal feltételezhető, hogy a gyenge munkaerő-piaci pozíciókban lévők körében magas az egészségügyi ellátások igénybevételére nem jogosultak aránya. Erre a 2022-es RCM jelentés is rámutatott, amire a Stratégia minimálisan reflektál, beavatkozásként javarészt értelmezhetetlen és nem operacionalizált felvilágosító kampányokat jelölve meg. A közgyógyellátási jogosultság érvényesítése továbbra is akadályozott, több különféle dokumentumot, igazolást kell benyújtani hozzá, ráadásul nem egészen egyértelmű szabályok alapján. Folyamatosan emelkedik a tartósan betöltetlen háziorvosi körzetek száma, arányuk a megyék harmadában már 20% feletti¹⁵⁰. A modern szakellátásokhoz való hozzáférés is akadályozott. A szegregált körülmények között élők kevésbé veszik igénybe a járóbeteg-szakellátás szolgáltatásait, mint a többség, és összességében

¹⁴¹ <https://www.penzcentrum.hu/egeszseg/20240212/aggodhatnak-a-kisgyermekesek-varandosok-rengeteg-magyar-ellatasa-valhat-bizonytalanna-1146875#>

¹⁴² <https://www.szabadeuropa.hu/a/vedono-allamositas-korzetek-kulonbsegek/32727049.html>

¹⁴³ <https://szeged.hu/cikk/a-teljes-osszeomlas-fele-tart-a-vedonoi-rendszer-az-allamositas-ota>

¹⁴⁴ <https://index.hu/belfold/2024/08/29/vedono-ber-fizetescsokkent-es-del-pesti-centrum-korhaz-egeszsegugy/>

¹⁴⁵ <https://www.szekesfehervar.hu/egeszseges-varosban-egeszseges-roma-emberek-uj-tajekoztato-program-indult>

¹⁴⁶ Ignácz Judit (2024): Roma nők szexuális és reprodukciós egészsége és jogai Magyarországon. In: Lehetne egy kicsit halkabban? Szexuális és reprodukciós egészség roma női szemmel. Romaversitas - EMMA Egyesület.

¹⁴⁷ Balogh-Szabó Kitti (2024): „...Lehetne kicsit halkabban is...” - Roma nők szüléssel kapcsolatos attitűdjeinek feltérképezése a félelem társadalmi konstrukciójának szemszögéből. In: Lehetne egy kicsit halkabban? i.m.

¹⁴⁸ Csányi, Gergely és Kerényi, Szabina (2021) Boszorkányság vagy nőközpontúság: női önrendelkezés a szülészeten: A feminista mozgalom mostohagyereke. In: Városzoba. Női gyógyítók és páciensek az orvoslás periferiáján. Friedrich Ebert Stiftung pp. 37-44.

¹⁴⁹ Szabó Laura, Veroszta Zsuzsanna (2022): A folyosó végén. Roma nők a várandósgondozás és szülészeti ellátás rendszerében. Esély, Vol. 33. (2022) No. 3., pp. 3–24. DOI 10.48007/esely.2022.3.1

¹⁵⁰ Országos Kórházi Főigazgatóság, <https://alapellatas.okfo.gov.hu/tajekoztato-a-tartosan-betoltetlen-haziorvosi-korzetekrol/>

kevesebbet költ rájuk az egészségügy, mint a jobb körülmények között élőkre.¹⁵¹

2.5. LAKHATÁS, ALAPVETŐ SZOLGÁLTATÁSOK, KÖRNYEZETI IGAZSÁGOSSÁG

A 2022-es monitoring jelentés a lakhatás ügyében hangsúlyozta, hogy a roma családok egy jó részének lakásai fizikailag nem biztonságosak, nagy a túlzsúfoltság, nem tudnak minden helyiséget, minden szükséges időpontban fűteni, sokan szilárd háztartási hulladékot használnak a fűtésre. A lakhatási jogcímek sok esetben nem rendezettek, ami a lakhatási támogatások elérését is nehezíti. Az adatokat megerősítette az Országgyűlés egy hivatalos tájékoztatása is.¹⁵² Több, romák, alacsony jövedelmű csoportok által lakott településrészen nem elérhető a tiszta ivóvíz,¹⁵³ az elektromos áram, és a szennyvízelvezetés, korlátozott vagy nincs települési hulladékgyűjtés. Több lakóhely elhelyezkedése nem megfelelő, természeti katasztrófákra hajlamos, vagy környezeti szempontból veszélyes területeken történik, tömegközlekedéssel csak korlátozottan vagy egyáltalán nem megközelíthető, az internet-hozzáférés korlátozott.¹⁵⁴ Külön probléma a szociális lakhatás nagyon szűk elérhetősége,¹⁵⁵ és olyan szintű a rezsitartozások vagy egyéb tartozások miatti eladósodottság, hogy sokakat gyakorlatilag bármikor kilakoltathatnak. A legalsó jövedelmi ötödbe tartozó csoportokat a lakhatási támogatások egy része nem éri el (pl. tűzifa-árakra nem vonatkozott a rezsivédelmi támogatás - bár voltak kisebb hatókörű állami tűzifa-programok).¹⁵⁶ A hazai háztartások közel egyharmada él lakhatási szegénységben,¹⁵⁷ ugyanez az arány a roma háztartások esetében 52%.¹⁵⁸

2.5.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

A kérdések jó részére nincs válasz a stratégiában, de a stratégia pontjai is csak részben teljesültek.

Általános programok, kiemelt EU-s projektek

A stratégia és a kormányhatározat a nem városi településeken komplex telepprogramokat,

a városokban szociális városrehabilitációs intézkedéseket ígérnek, szükség esetén a településtől elkülönült telepek felszámolásával, kiemelten figyelve a lakhatás legalizálására. 2022 végéig összesen 291 szociális városrehabilitációs projektre 64,4 Mrd Ft-ot költött az állam. Ennél későbbi a dataink kizárólag az EFOP programról vannak, a 2023 utáni TOP és VEKOP programokról hivatalos beszámolót, adatokat nem találtunk.¹⁵⁹ Ráadásul az EFOP, TOP és VEKOP programokban 2023 második felétől már a zárás/elszámolás zajlott, az újabb pályázati körökről nincsenek kormányzati vagy IH összefoglalók,

¹⁵¹ Kasabji, F. et al (2024). Cross-sectional comparison of health care delivery and reimbursement between segregated and nonsegregated communities in Hungary. Front. Public. Health. 12 <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1152555>

¹⁵² Országgyűlés Hivatala (2023): [A ROMÁK LAKHATÁSA, LAKÁSKÖRÜLMÉNYEI](#).

¹⁵³ https://hvg.hu/eurologus/20241119_wc-vilagnapja-vizobliteses-vece-magyarorszag-adatok-pulse

¹⁵⁴ Országgyűlés Hivatala (2023): i.m.

¹⁵⁵ Szociális alapon 2024-ben országosan 36 ezer lakást adtak bérbe önkormányzatok, ez a hazai ingatlanállomány kevesebb, mint 1%-a https://www.ksh.hu/stadat_files/lak/hu/lak0004.html

¹⁵⁶ <https://kormany.hu/dokumentumtar/szocialis-tuzeloanyag-tamogatas-2025>

¹⁵⁷ [Habitat for Humanity: Éves lakhatási jelentés 2024](#)

¹⁵⁸ Országgyűlés Hivatala (2023): i.m.

https://www.parlament.hu/documents/10181/64399821/Infojegyzet_2023_3_EU_romapolitika_lakhatas.pdf

¹⁵⁹ <https://kormany.hu/hirek/befejezodik-az-efop-161-vekop-16-2016-00001-felzarkozasi-egyuttmukodesek-tamogatas-a-elnevezesu-kiemelt-projekt>. A TOP és a VEKOP programról nem találtunk ilyen adatokat, közérdekű adatigénylésünk sem járt sikerrel.

értékelések. nem hirdettek. Az EFOP program teljes támogatási összege 3,1 milliárd forint volt, amelyből a beszámoló szerint országosan 95 településen valósult meg a szegregált élethelyzetek felszámolását segítő komplex program, ezek országos szintű központi koordinációja, szakmai támogatása, és nyomon követése. A kormányzati beszámoló szerint az ország 125 szegregátumában több mint 3 ezer család életkörülményei javultak, és mintegy 10 ezer egyéni fejlesztési terv készült el, 287 új építésű lakás és 375 felújított lakás készült el. Ugyanakkor az antiszegregációs programokról a Miniszterelnökség 2022-ben készített egy értékelést. Ennek egyik megállapítása szerint a programok deszegregációs hatásai nem kimutathatóak, a fejlesztések, lakhatási szolgáltatások pedig sok esetben nem a leginkább rászorulókat érik el, hanem azokat a háztartásokat, amelyek a – támogatott – bérleti díjat ki tudják fizetni.¹⁶⁰

A Felzárkózó Települések (FETE) program

A stratégiában nevesített másik kiemelt beavatkozás a FETE program: ez 2024-ben 238 településen zajlott, a tervek szerint 2025-ben eléri a 300 település bevonására vonatkozó kitűzött célt.¹⁶¹ A stratégiában tervezett beavatkozások 2023 után túlnyomórészt a FETE programban valósultak meg – ezek ugyanakkor, miután a FETE program a magyarországi települések kevesebb mint 10%-át fedi le – nem országos hatásúak. A FETE lakhatási programja keretében a résztvevők több szinten juthatnak támogatáshoz: (1) a leginkább rászoruló háztartások a "tetőkommandó" nevű alprogram keretében juthatnak maximum 300 ezer forintig (750 EUR) kisebb felújításokhoz (tetőjavítás, vakolás, fűtőkorszerűsítés vagy csőtörések elhárítása). (2) A rászoruló – RRF forrásból – a MMSz által megvásárolt vagy újonnan épített szociális bérlakásokhoz juthatnak. A bérleti szerződéseket egyéves időtartamra kötik, ami legfeljebb öt évig meghosszabbítható. Cél a lakók önálló lakhatásának elősegítése, és a kiköltözés elősegítése során további támogatások – például a falusi CSOK felhasználása. A pályázat benyújtásának alapfeltétele legalább hat hónapos igazolt jövedelem (munkabér, nyugdíj, családi pótlék vagy más hivatalos forrás.) A bérleti díj általában 30 és 50 ezer forint között mozog, egy kétfős háztartás esetén legalább 186 ezer forintos havi jövedelmet várnak el. A tapasztalatok szerint 2 közmunkás fizetéssel csak nagyon nehezen érhető el ez a szint. (3) A programban részt vevő családokat lakhatási tanácsadók, adósságkezelők és CSOK-ügyintézők támogatják. A szociális bérlakásokat a FETE program által érintett települések lakosai vehetik igénybe.

A FETE településeken szociális naperőművek építését tervezték: a Közösségi megújuló energiatermelés és felhasználás- RRF-3.4.1.-22 – program keretében 19 településen összesen 20 db., 499,5 KW teljesítményű naperőművet telepítettek, összesen 12 513 kWp kapacitással.¹⁶²

További, a stratégiában nevesített programok

Egy további intézkedés alapvető élelmiszerekből összeállított csomagokat és népkonyhai szolgáltatásokat nyújt a legszegényebbek számára.¹⁶³ A program támogatásaira 55 ezer fő volt jogosult, 2018 és 2023 között 8,6 milliárd Ft értékben 717 ezer élelmiszercsomagot osztottak ki.¹⁶⁴ A program megvalósítása nem volt problémamentes, túlárakozások miatt kormányzati ellenőrzés indult.¹⁶⁵ Az intézkedések egy másik köre a területi egyenlőtlenségeket próbálja orvosolni kulturális

¹⁶⁰ [Szociális településrehabilitáció eredményességének értékelése](#). Vezető értékelő: Teller Nóra, Városkutatás Kft., Collective-Intelligence kft., Field Consulting Services Zrt, Budapest, 2022.

¹⁶¹ <https://fete.hu/a-programrol/>

¹⁶² https://fete.hu/app/uploads/2024/09/RRF_Energetika_sajtokozlemenye_Tizennyolc-szocialis-naperomuvet-helyeztek-uzembe-a-legszegenyebb-telepulesek-tamogatasara_2024_07_26.pdf

¹⁶³ <https://efop.kormany.hu/rsztop>

¹⁶⁴ <https://szgyf.gov.hu/tajekoztato-a-raszorulo-szemelyeket-tamogato-operativ-program-vegrehajtasarol/>

¹⁶⁵ <https://integritashatosag.hu/nyereszkesdes-a-segenyeken-es-raszorulokon-lezarult-a-raszorulo-szemelyeket-tamogato-operativ-program-vizsgalata/>

szolgáltatások és programok helybe vitelével és szakemberek biztosításával. A megvalósító szervezetek beszámolóai alapján tényleges szolgáltatásbővítés kevés helyen történhetett -- az EFOP programok minden helyen nagyfokú szakemberhiánnyal küzdöttek.

Több tervezett intézkedés adatgyűjtéssel kapcsolatos: az EFOP Plusz 3. és 7., valamint a TOP Plusz 1. és 3. prioritás deszegregációs célkitűzéseinek megvalósítása és ehhez nyomonkövetési és értékelési módszertan kidolgozása, egy hasonló értékelés az MR Községi Lakásalap működésének, valamint a szociális bérlakások lakásügynökségi működtetésének tapasztalatai kapcsán -- ezek teljesüléséről nincs információ. Ezeken túl kutatást tervez a kormány a bérlakáspiacon a diszkrimináció kapcsán; az Országos Szegregációs Adatbázis aktualizálását; a KSH bevonásával rendszeres adatfelvételeket, amik segíthetik a települési önkormányzatokat a szegregátumok és a szegregációval veszélyeztetett területek meghatározásában.¹⁶⁶ Ezek a pontok vagy nem teljesültek, vagy a szegregációs adatbázis frissítése nem került nyilvánosságra. Az adatgyűjtési feladatok¹⁶⁷ mindegyikét 2025 június 30-i határidővel határozták meg, nem érhetőek el nyilvános elemzések.

2.5.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

A lakhatással kapcsolatos támogatások közé sorolható a közel egy évtizedes rezsitámogatási rendszer, és a gyermekvállalással összekötött lakhatási támogatások köre -- az új ingatlanok vásárlásától a falusi használt ingatlanok felújításáig, támogatott hitelprogramokra alapozva. Míg a rezsitámogatás egy része a legsúlyosabb lakhatási deprivációban élőkhez nem ér el, utóbbiak a magasabb jövedelműeknek kedveznek, és mivel alapvetően lakástulajdonhoz jutás támogatását szolgálják, sok szegény család kimarad belőlük. Mind a kormányzati, mind a FETE lakhatással kapcsolatos hitelprogramjai a tényleges támogatásokat folyamatos társadalombiztosítási jogviszonyhoz, valamint jövedelemhatárhoz kötik,¹⁶⁸ amiknek roma közösségek jelentős része nem képes megfelelni. Az ő célzott támogatásukkal a stratégia nem foglalkozik.

A közel 1300 szegregált telep problémáihoz képest a FETE programban történő beavatkozások, a Máltai Szeretetszolgálat és a Magyar Református Szeretetszolgálat lakásalapjának évi 130 körüli kiosztható lakása, vagy a "tetőkommandó" igen alacsony támogatásai túl kis horderejűek a valódi változashoz. Egyszerre figyelhető meg a lakhatási szegregáció -- egyrészt az ország földrajzi peremterületein, másrészt a városi agglomerációkban. A lakhatási mobilitás hiánya a társadalmi mobilitás nagyon alacsony szintjét is meghatározza -- ezek mind olyan problémák, amelyekre hatékony válaszokat kellene találni. Sem a kisléptékű antiszegregációs programok, sem a FETE érdemben nem tud változtatni a tömegeket érintő nyomorúságos lakhatási helyzeteken; legfeljebb egy-egy jó gyakorlathoz sorolható esetet tudnak felmutatni, amelyek kiterjesztése politikai akarat és források hozzárendelése hiányában rendre elmarad. Mivel a helyi önkormányzatoknak nincs forrása saját fejlesztésekre és programokra, az önkormányzati szociális bérleti szektor bővítésére, és a roma családok nagy többsége kimarad a tulajdonszerzést támogató programokból, így a lakhatási kirekesztés és a szegregáció tovább nő.

2.6. SZOCIÁLIS VÉDELEM

Az RCM-ben azonosított hiányokkal együtt a jelenlegi monitoring időszakban a következő fő problémák azonosíthatók: (1) A szociális védelmi kiadásokra fordított költségvetési források csökkenése; (2) Magas a szegénységi kockázati ráta; (3) A jövedelemtámogatási programok nem garantálják minden háztartás számára a minimális jövedelem elfogadható szintjét, a segélyezési rendszer színvonala, biztonsága gyengül; (4) A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben (RGYK)

¹⁶⁶ 14.o.

¹⁶⁷ 14.o.

¹⁶⁸ Az MSZSZ lakhatási szakértőjével készült interjú alapján.

részesülők száma csökken, a csökkenés okairól és arról, hogy az ellátás milyen mértékben éri el a leginkább rászorulókat, nincsenek elérhető adatok. (5) A jövedelemtámogatási programokból és a családtámogatási, lakáspolitikai intézkedésekből a marginalizált csoportok kiszorulnak.

2.6.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

Az MNTFS 2030 szerint 2015-től átalakították „a társadalompolitikai nagy rendszereket”, köztük a „szociális védelem” rendszerét „a szubszidiaritás, a hatékonyság és az egyenlő esélyű hozzáférés jegyében”¹⁶⁹, illetve a Stratégia hozzájárult a „szociális védelem elégségességének” erősítéséhez.¹⁷⁰ Ezzel együtt a dokumentum, bár többször érinti a szociális védelem kérdését, nem tartalmaz a rendszer erősítését, a marginalizált társadalmi csoportok szociális biztonságának javítását célzó konkrét intézkedéseket.

1. A szociális védelmi kiadásokra fordított költségvetési források csökkenése. Magyarország 2023-ban a GDP 16,6%-át költötte szociális védelmi kiadásokra, ami egy évtized alatt közel 20%-os csökkenést jelent.¹⁷¹ A különböző, nem csak a szegénység és kirekesztés által veszélyeztetett csoportokat célzó családtámogatásokra összességében a GDP 1,1%-át fordították 2024-ben, ez 2013-hoz képest közel 40%-os visszaesés.¹⁷² Összességében, a szociális védelem megfelelősége tovább romlott, a szociális transzferek szegénységcsökkentő hatása 2021 óta nagymértékben erodálódott.¹⁷³ A szociális védelemhez való kormányzati viszonyulást jelzi a szociális törvény 2022-es módosítása, amelynek értelmében – jogszabályi szinten is – jelentősen csökkent az állami felelősségvállalás.¹⁷⁴ Minthogy a szociális transzferek fejlesztése nem kormányzati prioritás, az ilyen típusú ellátások többsége az utóbbi időszakban szűkült, és sokat veszített értékéből. Az alapvetően univerzális (de feltételekhez kötött) családi pótlék (óvodáztatási és iskoláztatási támogatás) összege 2008 óta nem változott, így vásárlóereje mintegy felére csökkent.¹⁷⁵ A segély típusú (foglalkoztatási jogviszonyhoz nem kötött) gyermekgondozást segítő ellátás alapösszege több, mint másfél évtizede az öregségi nyugdíjminimum összegével (28500 Ft; 71 EUR) egyezik meg, az egy főre jutó havi átlagos összege 30-31 ezer Ft (75 EUR).¹⁷⁶

2. Magas a szegénységi kockázati ráta, valamint az anyagi és társadalmi nélkülözés aránya. A nem megfelelő, nem hatékony szociális védelmi rendszer következtében a relatív jövedelmi szegénységben élők aránya a legtöbb csoportban emelkedett (vagy legalábbis nem csökkent) az utóbbi években.¹⁷⁷ A Stratégia elsősorban a helyzetelemzésben foglalkozik részletesen a szegénység alakulásával. A szegénység csökkentése több helyen célként fogalmazódik meg, de a jövedelmi szegénység mérséklését, a pénzbeli ellátások fejlesztését közvetlenül célzó intézkedések jórészt hiányoznak. Az egyik számszerűsített cél az „anyagi és szociális szegénységben” élő gyermekes családok arányának csökkentése 23%-ról 13%-ra (2030-ra; a közbenső, 2026-os cél 19%)¹⁷⁸. A KSH nyilvánosan elérhető

¹⁶⁹ MNTFS 2030, 2024: 14.

¹⁷⁰ MNTFS 2030, 2024: 28.

¹⁷¹ HCSO 25.1.1.1. A szociális ellátás összefoglaló adatai.

¹⁷² 2013-ban a GDP 1,8%-át fordították családtámogatásokra. Forrás: HCSO 25.1.1.5. A családtámogatások kiadásai

¹⁷³ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, (2025) Country Report – Hungary, :22.

¹⁷⁴ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról. Lásd erről: Meleg, 2024.

¹⁷⁵ Félig már megszüntette a családi pótlékot az infláció. G7, 2024. január 23.

¹⁷⁶ HCSO 25.1.1.8. A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások átlagos összegei.

¹⁷⁷ A sérülékeny csoportokat tekintve, a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők 34%-a, a munkanélküliek 47%-a, a nyugdíjasok 24%-a, a romák 42%-a élt jövedelmi szegénységben 2023-ban. Forrás: HCSO 5.1.1.4. Relatív jövedelmi szegénységi arány nem, korcsoport, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, háztartástípus és lakáshasználat jogcíme szerint. A KSH releváns adatai, ahogy később szó lesz róla, erősen megkérdőjelezhetők (lásd.: 2.6.1. alfejezet).

¹⁷⁸ MNTFS 2030, 2024: 37.

adataiból az indikátor alakulása nem követhető. Az tudható, hogy 2019-ben és 2021-ben a gyermekes háztartások egyaránt 9%-a, 2023-ban 12%-a élt relatív jövedelmi szegénységben (medián jövedelem 60%-a alatt).¹⁷⁹ A súlyos anyagi és szociális depriváció által érintett gyerekes háztartások aránya ugyanakkor kismértékben (13%-ról 11%-ra) csökkent 2019 és 2023 között.¹⁸⁰

3. A jövedelemtámogatási programok nem garantálják minden háztartás számára a minimális jövedelem elfogadható szintjét, a segélyezési rendszer színvonala, biztonsága gyengül. A stratégia beavatkozási irányai között megjelennek, de a releváns kormányhatározatból¹⁸¹ hiányoznak a kapcsolódó elemek (pl. adósságkezelési tanácsadás, jövedelemkiegészítő tevékenységek támogatása), amelyek ráadásul érdemben alig javítják a jövedelmi helyzetet, a szociális biztonságot. Lokális projektek (FETE) keretében érik el a rászorulóknak kis részét, illetve működésük, színvonaluk a települési önkormányzatok szándékától és erőforrásaitól függ.

A stratégia célrendszerének része „az aktivitást erősítő, a munkavállalásra ösztönző segélyezési rendszer” kialakítása/fejlesztése. Ez alapvetően a közfoglalkoztatást jelenti¹⁸². A BM adatai szerint 2019 és 2025. május között 37%-kal (106 ezerről 66 900 főre) csökkent a közfoglalkoztatottak száma¹⁸³, miközben a foglalkoztatottak (15–64 évesek) száma 0,5%-kal (25 200 fővel) emelkedett 2019 és 2024 között.¹⁸⁴ A 15–64 éves népesség foglalkoztatási rátája (ami a stratégia egyik fő indikátora) 2019 és 2024 között 3 százalékponttal (75,1%-ra) nőtt. Eredménynek tekinthető, hogy a közfoglalkoztatotti bérminimum bruttó havi összege 2021. február 1. és 2025. január 1. között 78%-kal (közel 64 ezer Ft-tal) emelkedett.¹⁸⁵ Ugyanakkor a teljes munkaidőben alkalmazott közfoglalkoztatottak havi nettó átlagkeresete 2024-ben még mindig csak a nettó minimálbér 55%-a (98 ezer Ft, kb. 245 EUR) volt.¹⁸⁶

Az aktív korúak szociális segélyezése szűkül, a foglalkoztatást helyettesítő támogatást kapók havi átlagos száma 2019 és 2024 között 34%-kal esett vissza, miközben a támogatás egy főre jutó havi átlagos összege csökkent (22 300 Ft-ra, kb. 56 EUR). A segély összege (22 800 Ft, kb. 57 EUR), amely a minimális megélhetést sem biztosítja, 2015 óta nem változott. Az öregségi nyugdíjminimum összege (28 500 Ft, kb. 71 EUR) 2008 óta változatlan.

A segélyezési rendszer megmaradt elemei egyre inkább a települési önkormányzatok diszkrécionális döntési jogkörébe kerültek, ami erősíti a szubjektív elemek érvényesülését és gyengíti a szociális biztonságot. A szociális védelmi rendszer gyengült, lefedettsége hiányos, korlátozottan képes enyhíteni a szegénységi kockázatot, így szükség volna a szociális transzferek hatékonyságának fejlesztésére.¹⁸⁷ Ráadásul „a sokféle jogosultság és feltételrendszer átláthatatlan labirintusa, illetve a kapcsolódó adminisztráció nemcsak nehézkessé, de igazságtalanná és alacsony hatékonyságúvá is

¹⁷⁹ [HCSO 5.1.1.4. Relatív jövedelmi szegénységi arány nem, korcsoport, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, háztartástípus és lakáshasználat jogcíme szerint.](#)

¹⁸⁰ [HCSO 5.1.1.5. Súlyos anyagi és szociális deprivációban élők aránya nem, korcsoport, jövedelmi ötöd és háztartástípus szerint.](#)

¹⁸¹ 1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

¹⁸² [MNTFS 2030](#), 2024:101.

¹⁸³ [Közfoglalkoztatási adatportál.](#)

¹⁸⁴ [HCSO 20.1.1.3. A 15–64 éves népesség gazdasági aktivitása, nemenként](#)

¹⁸⁵ [HCSO 20.1.1.62. Minimálbér, közfoglalkoztatotti bérminimum, garantált bérminimum](#)

¹⁸⁶ [HCSO 20.1.1.44. Közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete](#)

¹⁸⁷ [COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, \(2025\) Country Report – Hungary](#): 100-101.

teszi a rendszert”.¹⁸⁸

4. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők száma csökken. Az RGYK kiterjesztése, annak biztosítása, hogy az ellátás „valamennyi rászoruló családot” elérjen, a stratégia, illetve a kormányhatározat egyik beavatkozási iránya.¹⁸⁹ 2019-ben 263 ezer, 2024-ben 190 ezer fő részesült RGYK-ban, ami 28%-os visszaesést jelent.¹⁹⁰ A csökkenés mögött jórészt a jogosultság jövedelemhatára állhat, de az okokról és arról, hogy az ellátás milyen mértékben éri el a legszegényebb háztartásokat, nem érhetők el friss elemzések.¹⁹¹ Előrelépés azonban, hogy 2024. július 1-től a jogosultsághoz szükséges jövedelmi küszöb emelkedett.¹⁹²

5. A jövedelemtámogatási programok, illetve a családtámogatási, lakáspolitikai intézkedések a jobb helyzetűeket érintik kedvezően, a marginalizált csoportok kiszorulnak a kedvezményekből. Az MNTFS kihívásként azonosítja a családtámogatási rendszer további fejlesztését, és beavatkozási irányként azt, hogy a családtámogatási ellátások, köztük a lakhatási támogatások elérjék a „leginkább rászoruló családokat”¹⁹³, de az ennek nyomán követését szolgáló indikátorra nem utal a dokumentum, ezt célzó intézkedéseket nem tartalmaz a kormányhatározat.¹⁹⁴ A stratégia elismeri, hogy az univerzális családtámogatási ellátások (a családi pótlék) nominális színvonala régóta változatlan, amit – a dokumentum szerint – a munkajövedelemhez és társadalombiztosítási jogviszonyhoz kötött támogatások ellensúlyoznak.¹⁹⁵ Ezekből azonban jellemzően kiszorulnak a marginalizált társadalmi csoportok.¹⁹⁶ A gyermekek után járó, a foglalkoztatottak által érvényesíthető családi adókedvezmény összegének megduplázását 2024 őszén jelentette be a kormány¹⁹⁷, de a családi pótlék összegének emelésére nincs szándék.

2.6.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

A szociális biztonság gyengülését alapjaiban határozza meg a kormányzati szerepvállalás csökkenése. A szociális védelmi kiadásokra fordított költségvetési források csökkennek (esetleg stagnálnak), a szociális transzferek szegénységcsökkentő hatása erodálódott, miközben a kormányzat hosszú idő óta a munkaalapú társadalom kiépítését hangsúlyozza.¹⁹⁸ A szociális transzferek és a családtámogatási ellátások (különösen a családi pótlék) jelentős fejlesztésére volna szükség annak érdekében, hogy a leszakadó társadalmi csoportok szegénysége és kirekesztődése csökkenjen, a jövedelmi egyenlőtlenségek mérséklődjenek. Ahogy az Európai Bizottság 2025-ös országjelentés rámutat, az adórendszer alacsony progresszivitása, a szociális juttatások csökkenő hatása, a szociális szolgáltatásokhoz való egyenlőtlen hozzáférés, a rosszul célzott adó-, lakás- és energiatámogatási

¹⁸⁸ [Egyensúly Intézet \(2021\): Hogyan csökkentjük a szegénységet?](#)

¹⁸⁹ [MNTFS 2030](#), 2024: 51., [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

¹⁹⁰ [HCSO 25.1.2.7. Szociális támogatásban részesítettek száma vármegye és régió szerint](#). Ez 2019-ben közel 124 ezer, 2024-ben már csak 86 ezer családot jelentett. Forrás: [HCSO 25.1.1.26. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult családok](#).

¹⁹¹ Korábbi elemzés: [Farkas, 2016](#).

¹⁹² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.

¹⁹³ [MNTFS 2030](#), 2024: 51

¹⁹⁴ [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről

¹⁹⁵ [MNTFS 2030](#), 2024: 44.

¹⁹⁶ vö: Budapest Intézet (2022): [A magyar adórendszer újraelosztási hatásai](#).

¹⁹⁷ [Megduplazzuk a családi pótlékot. Magyarország Kormánya, 2024. november 30.](#)

¹⁹⁸ [Hungler–Kende 2021](#)

rendszerek miatt a lakosság legszegényebb csoportjainak helyzete nem javul.¹⁹⁹ A jelenlegi redistribúciós politikák nem csökkentik a jövedelmi egyenlőtlenségeket, a vagyoni egyenlőtlenségek pedig jelentősen nőttek (2023-ban a legmagasabbak voltak az EU-ban).²⁰⁰ A fenntartható kormányzás indikátorrendszere (SGI) szerint a több társadalompolitikai területet (mások mellett az oktatást, a szociális intézményeket, rendszereket, az egészségügyet, a nyugdíjrendszert) lefedő vagy érintő „társadalmi fenntarthatóság” terén Magyarország a legalacsonyabb értékkel rendelkezik a vizsgált harminc OECD, illetve EU tagország mezőnyében.²⁰¹ A szociális védelmi kiadásokra, az ellátásokban részesülők számára, valamint a jövedelmi egyenlőtlenségekre, a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők számára vonatkozó főbb adatokat a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) – jórészt az EU-SILC-nek megfelelően, de a referenciaévet attól eltérően közölve – gyűjti és weboldalán publikálja.²⁰² A jövedelmi szegénység, a kirekesztettség, a depriváció mértékét jelző adatok a főbb bontásokban (kor, nem, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, háztartástípus), köztük (2013-tól) roma és nem roma bontásban is elérhetők.²⁰³ Mint fent már említettük, súlyos probléma, hogy a közelmúltban a TÁRKI és az ELTE kutatói arra hívták fel a figyelmet, hogy a KSH jövedelmi adatai, így többek között a jövedelemeloszlásra, a jövedelmi egyenlőtlenségre és a szegénységre vonatkozó adatainak megbízhatósága 2018 óta erősen megkérdőjelezhető.²⁰⁴

2.7. SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK

A legutóbbi RCM hat problémát azonosított a szociális szolgáltatások terén, amelyek közül öt a szolgáltatások minőségével, hatékonyságával, hozzáférhetőségével kapcsolatos, egy pedig az eladósodás kezelését célzó megfelelő programok hiányát jelzi. Felhívja a figyelmet arra, hogy az ellátórendszer finanszírozási, szabályozási-szakmai kihívásokkal, szakemberhiánnyal küzd, és javítani szükséges a szociális szakemberek egy részének attitűdjét. Kiemeli, hogy 2010-től – a kormányzati szándéknak megfelelően – az ágazatban egyre nagyobb teret nyernek az egyházi fenntartású intézmények, tovább csökkentve így az állami szerepvállalást. A fejezet elején említett hat problémát összevonva a problémák jórészt jelenleg is fennállnak: A szociális és a gyermekjóléti-gyermekvédelmi rendszer forrás-és kapacitáshiánya, a színvonal és a hozzáférés területi egyenlőtlenségei, az ágazatban dolgozók alacsony bérezése és társadalmi megbecsültsége továbbra is erősen érvényesül; nem valósult meg a térítésmentes intézményi gyermekétkeztetés további kiterjesztése és hiányoznak a központi széleskörű, komplex adósságkezelési programok is.

2.7.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

1. *A szociális és a gyermekjóléti-gyermekvédelmi rendszer problémái.* A stratégia a szociális és a gyermekjóléti-gyermekvédelmi szolgáltatásokkal kapcsolatos több fejlesztési szükségletet és intézkedést tartalmaz.²⁰⁵ Kihívásként azonosítja az átmeneti gondozásba és a gyermekvédelmi

¹⁹⁹ [COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, \(2025\) Country Report – Hungary](#): 6.

²⁰⁰ [COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, \(2025\) Country Report – Hungary](#): 22.

²⁰¹ [Sustainable Governance Indicators \(SGI\), Hungary, 2024](#).

²⁰² [HCSO 25. Social care protection; HCSO 5. Living conditions](#).

²⁰³ [HCSO 5.1.1.2. People at risk of poverty or social exclusion by sex, age, educational attainment level, income quintile, most frequent activity status, household type](#).

[HCSO 5.1.1.4. At-risk-of-poverty rate by poverty threshold by sex, age, educational attainment, income quintile, most frequent activity status, household type and dwelling tenure status](#).

²⁰⁴ Tátrai Annamária, Gábos András (2025): [Kutatói aggodalmak az EU-SILC magyarországi jövedelemadataival kapcsolatban](#)

²⁰⁵ A minőségi szociális ellátásokhoz való hozzáférés biztosítása települési szinten; a család- és gyermekjóléti szolgálatok, a gyerekek esélyeit növelő szolgáltatások fejlesztése, kapacitásbővítése („Születés és gyermekkor”, B1) ([MNTFS 2030](#), 2024:40); az ingyenes intézményi és szünidő alatti gyermekétkeztetés kiterjesztése („Köznevelési, szakképzési, felsőoktatási rendszer”, B2) ([MNTFS 2030](#), 2024:69).

szakellátásba kerülők magas számát, célrendszerében megjelenik „a gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátások, szolgáltatások elérhetőségének, minőségének, hatékonyságának fejlesztése”,²⁰⁶ de indikátor nem tartozik hozzá. A végrehajtásról szóló kormányhatározat²⁰⁷ szerint erősíteni kell a „szülőkre irányuló figyelmet” a gyermekvédelmi szakellátásba kerülés megelőzése érdekében; a szolgáltatáshiányos településeken, településrészekben fejleszteni szükséges a szolgáltatásokat, javítani kell a hozzáférést. Korábban jórészt EU-s finanszírozású konstrukciók (EFOP, TÁMOP, VEKOP) keretében valósultak meg a szektor fejlesztését célzó projektek nem indultak újra. A számos problémával terhelt szociális és gyermekjóléti, gyermekvédelmi rendszerre fordított költségvetési kiadások a színvonalas és hatékony működést sem teszik lehetővé, rendszerszintű fejlesztések pedig szinte egyáltalán nincsenek.²⁰⁸ A leszakadó térségekben a szolgáltatásfejlesztés kiemelt kormányzati eszköze a FETE program, amely mind a stratégiában, mind a kormányhatározatban hangsúlyos elemként jelenik meg. A program „a meglévő alapszolgáltatásokhoz és a felzárkózás intézményrendszeréhez igazodva, azokat szükség szerint kiegészítve, illetve köztük a kapcsolódásokat megerősítve (...) járul hozzá a település és az ott élő rászoruló személyek felzárkózásához”.²⁰⁹ A kormányhatározat szerint az MNTFS céljaival összhangban folytatni szükséges a hosszú távú FETE programot, amelynek „modellértékű megoldásaival” megakadályozható a leghátrányosabb helyzetű települések leszakadása.²¹⁰ A korábbi EU-s konstrukciókra épülő, azok tapasztalatait felhasználó²¹¹ központilag koordinált, helyi szinten megvalósuló program elindítása, illetve többé-kevésbé folyamatos működtetése eredményként azonosítható, a kezdeményezést azonban több kritika éri (a hatékonyság, a párhuzamos szolgáltatások miatt; mert nem reflektál megfelelően a rendszerszintű problémákra²¹²; az ország községeinek alig több, mint tizedét érinti).

2. Nem valósult meg a térítésmentes intézményi gyermekétkeztetés további kiterjesztése. Mind az MNTFS, mind a kormányhatározat kiemeli az ingyenes gyermekétkeztetés kiterjesztésének és a szünet alatti étkeztetés bővítésének szükségességét.²¹³ Utóbbi szerint vizsgálandó a bölcsődés, az óvodás gyerekek kedvezményrendszerének kiterjesztése az általános iskola alsó tagozatos tanulóira.²¹⁴ Ez utóbbira nem került sor (bár az RGYK-ban részesülő általános iskolások szintén ingyenesen étkeznek, a jogosultsági jövedelemhatár esetükben kedvezőtlenebb); a középiskolásokra való kiterjesztés pedig régóta várat magára. A kormány 2025-ben 140 Mrd Ft-ot fordít a gyermekétkeztetésre²¹⁵; a térítésmentes vagy kedvezményes intézményi étkeztetésben részesülők számának alakulásáról publikus adatok nem érhetők el.

3. Hiányoznak a széleskörű, komplex adósságkezelési programok. Az MNTFS beavatkozási irányként azonosítja az adósságkezelési tanácsadást, a háztartás-gazdálkodás és a pénzügyi tudatosság

²⁰⁶ [MNTFS 2030](#), 2024: 26. (2. táblázat, 2.1.2.).

²⁰⁷ [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

²⁰⁸ [Kopint-Tárki Zrt.–Tárki Zrt. 2022.](#), [Csizmadia–Kóbor–Tóth 2023.](#), [Meleg 2025.](#), [Szakszervezet: Néhány gyermekvédelmi intézmény hamarosan működésképtelenné válhat](#), Szabad Európa, 2024. augusztus 21.

²⁰⁹ [MNTFS 2030](#), 2024: 128.

²¹⁰ [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

²¹¹ Perpék Éva- Kiss Márta (szerk.) (2023): [Véges és végtelen lehetőségek](#). Husz et al. (2023): [Gyerekesélyek a végeken](#).

²¹² [Az utóbbi évek erőltetett iparosítási politikája csak a leszakadást konzerválja a legszegényebb magyar járásokban](#). Qubit, CEU Határtalan tudás, 2024.07.11.

²¹³ [MNTFS 2030](#), 2024: 69.

²¹⁴ [1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

²¹⁵ [2024. évi XC. törvény Magyarország 2025. évi központi költségvetéséről](#).

fejlesztését, az adósságkezelés új módszereinek vizsgálatát²¹⁶, ugyanakkor a releváns kormányhatározatban nincsenek ilyen típusú intézkedések. A korábban a 40 ezer főnél népesebb települések által kötelezően biztosítandó adósságkezelési szolgáltatás 2015-ben kikerült a szociális törvényből, az adósságcsökkentési támogatás költségvetési finanszírozása pedig átalakult; azóta – csakúgy, mint a lakásfenntartási támogatás – a települési önkormányzatok szándékán és forrásain múlik, hogy tudják-e ezt biztosítani. Ezentúl a FETE programban található hasonló elemek, amelyek szükségszerűen csak 300 településre korlátozódnak. A lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralék felhalmozása miatt²¹⁷ 2023-ban 4400 fő kapott települési támogatást, az egy főre jutó támogatás átlagos havi összege 2023-ban 5100 Ft (13 EUR).²¹⁸ Holott 2024-ben a teljes népesség 9%-a, a jövedelmi szegénységben élők harmada (34%) élt olyan háztartásban, ahol a lakásköltségek meghaladják a bevételek 40%-át.²¹⁹

2.7.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

A szociális szolgáltatások területén alapvető probléma, hogy nincs a fejlesztési irányokat kijelölő ágazati stratégia²²⁰ – ami pedig például a máshol tárgyalt szociális törvény módosításából látszik -- az éppen a segélyezésben és a szociális szolgáltatásokban való állami szerepvállalás további csökkentése. A szociális alapszolgáltatások, a nappali ellátások esetében a férőhelyek bővülése, a kapacitások kismértékű javulása tapasztalható, de több ellátástípus esetben ezzel ellentétesek a folyamatok.²²¹ A család- és gyermekjóléti szolgálatoknál szakmai munkakörben foglalkoztatottak száma stagnált, a család- és gyermekjóléti központok szakmai munkatársainak száma kis mértékben emelkedett 2021 és 2024 között, miközben az ellátottak száma több tízezer fővel nőtt²²², így a kapacitáshiány jelentős. Az ágazat alacsony bérezése jelentős probléma, elsősorban ez okozza a szakemberhiányt, a pályaelhagyást, de a rendszer további súlyos problémákkal is terhelt.²²³ Az ország leszakadó térségeiben nem, vagy csak korlátozottan és alacsonyabb színvonalon érhetők el a szociális és gyermekjóléti szolgáltatások, és nagy a szakemberhiány.²²⁴ Az egyházi fenntartású intézmények, szolgáltatások térnyerése tovább csökkenti az állami szerepvállalást, a forráselosztás pedig az egyházi szereplőket részesíti előnyben az önkormányzati és civil fenntartókkal szemben.²²⁵ A fenntartó szerinti aktuális statisztikák csak korlátozottan érhetők el. Az tudható, hogy 2019-ben az átmeneti elhelyezést biztosító és a tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó szociális intézményekben ellátottak 21%-a, 2024-

²¹⁶ MNTFS 2030, 2024: 138.

²¹⁷ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról. 45. § (1) d).

²¹⁸ HCSO Tájékoztatói adatbázis.

²¹⁹ Eurostat. Housing cost overburden rate.

²²⁰ Kopint-Tárki Zrt.–Tárki Zrt. (2022). [Az egészségügyi és szociális közszolgáltatások fejlesztését célzó intézkedések értékelése Szociális közszolgáltatások ÉRTÉKELÉSI JELENTÉS MUNKAVÁLTOZATA](#): 12. „A szociális közszolgáltatások esetében meghatározó jellemző, hogy nem állt rendelkezésre átfogó ágazati stratégia, csak egyes ellátotti célcsoportokra vonatkozó szakmapolitikai, stratégiai dokumentumok (pl. fogyatékos személyekre, idősekre vonatkozóan).”

²²¹ HCSO 25.1.1.30. Szociális alapszolgáltatások és nappali ellátások.

²²² HCSO 25.1.1.11. A család- és gyermekjóléti szolgáltatások.

²²³ Csizmadia - Kóbor - Tóth 2023.

²²⁴ Egyes szociális intézményekben a szakdolgozók 30-50 százaléka hiányzik. Magyar Hang, 2024. december 19.

Győri-Perpék 2021.

²²⁵ Meleg (2023): Az egyházi térnyerés dilemmái a szociális ágazatban.

[Az egyházak finanszírozásában is megvan a kormányzati kétharmad, g7, 2024.05.14.](#)

ben 27%-a lakott egyházi fenntartású intézményben.²²⁶ 2023-ban már közel az összes (98%) nevelőszülői férőhely egyházi fenntartású vagy egyházi kötődésű szervezethez tartozott.²²⁷

2.8. GYERMEKEK VÉDELME

A legutóbbi RCM (2022) jelentés a gyermekjólét és gyermekvédelem területén kiemeli, hogy mind a gyermekjóléti és családsegítő-, mind a gyermekvédelmi szolgáltatások és ellátások elérhetősége és minősége tovább romlott, elsősorban a szakemberhiány és az alacsony finanszírozottság miatt.

2.8.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

A Stratégia külön nevesíti a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátások, szolgáltatások elérhetőségének, minőségének fejlesztését. A gyermekjóléti szolgálatok és a családsegítő központok tevékenysége azonban azt mutatja, hogy ezek a célok nem teljesülnek, az ellátás súlyosan erőforráshiányos. A család- és gyermekjóléti szolgáltatások 678 településen működnek, 3144 foglalkoztatott összesen 435148 főt látott el. Család- és gyermekjóléti központ 201 helyen működik 3266 fővel, akik 136 845 ügyet láttak el 2024-ban.²²⁸ Figyelembe véve, hogy Magyarországon 3155 település van, ennek alapján a szolgáltatók eloszlása, elérhetősége, illetve általuk a gyerekek, családok elérése nem megfelelő.

Megnehezítik az ellátottak számának alakulásával kapcsolatos méréseket a KSH szegénységi adataival kapcsolatos, máshol tárgyalt súlyos megbízhatósági aggályok. Ennek fényében nem állítható bizonyosan, hogy csökkentek ezek a számok.²²⁹ A védelemben vett gyermekek száma nőtt, 2024. dec. 31-én 31 379 volt²³⁰ – ám ez szám önmagában akkor lenne értékelhető az adat, ha lenne bármilyen elérhető információ arról, hogy mi volt a védelemben vételek oka, és milyen szolgáltatásokat nyújtanak a gyerekeknek és a családoknak.

A nyilvántartott ellátást igénybe vevők, vagy arra kötelezettek adatait összevetve a szolgálatok elérhetőségével és szakmai ellátottságával egyértelmű, hogy a helyzet nem javult. Ráadásul ezek az adatok nem mutatják azt az ellátottsági hiányt, ami tovább növeli a szociális szakemberek leterheltségét: nincs elég és elérhető pszichológus, pszichiáter, fejlesztő pedagógus, logopédus és más szakember. Ma becslések szerint 50-60 gyermekpszichiáter praktizál az országban, pedig nemzetközi ajánlások szerint 1,8 millió gyereknek ideális esetben háromszor ennyire, legalább 180-ra lenne szükség.²³¹ A diákok egyre súlyosabb mentális kihívásokkal küzdenek, mára ötből egy gyerek érintett, az iskolapszichológusok azonban kevesen vannak, túlterheltek, nehéz munkakörülmények között dolgoznak és sokan a pályaelhagyást fontolgatják.²³²

²²⁶ [HCSO 25.1.1.32. A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézményekben ellátottak fenntartók szerint.](#)

²²⁷ Szocokos, [Nevelőszülők, 2023. május 12.](#)

²²⁸ A család- és gyermekjóléti szolgáltatások, 25.1.1.11, Központi Statisztikai Hivatal, https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0012.html, Herczog Mária (2025): [A gyermeki jogok érvényesítésének lehetőségei a gyermekjóléti alapellátások biztosítása során Magyarországon](#),

²²⁹ Dominic RICHARDSON – David HARRIS – Sophie MACKINDER – John HUDSON: *Too Little, Too Late (2023): An assessment of public spending on children by age in 84 countries*, UNICEF Innocenti: 44,

²³⁰ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0013.html

²³¹ <https://elitmed.hu/ilam/orvoslas-es-tarsadalom/tobb-honapos-varakozas-a-gyermekpszichiatriakon-dramai-a-fiatalok-mentalis-egeszsege-pedig-ma-egyetlen-gyermekongvilkossagnak-sem-szabadna-elofordulnia>, Pillanatkép a magyar pszichiáterképzés helyzetéről, 2023,02,10 https://medicalonline.hu/gyogyitas/cikk/pillanatkep_a_magyar_pszichiaterkepzes_helyzeterol

²³² <https://elitmed.hu/ilam/orvoslas-es-tarsadalom/a-magyar-diakok-egyre-sulyosabb-mentalis-kihivasokkal-kuzdenek-derul-ki-az-unicef-friss-kutatasabol>

A Stratégia szerint „az alapellátás leglátványosabb tényezője a gyermekvédelemben valósult meg, ahol a családjából hatósági intézkedéssel kiemelt és utógondozói ellátott 23 ezer gyermeknek és fiatal felnőttnek ma már több, mint kétharmada nevelőszülőknél él.”²³³ Eredményként értékeli a roma nevelőszülők számának emelkedését, a lakásotthonos működés családias jellegét, de problémának a 0-2 évesek beutalásának növekedését, az intézményi és a nevelőszülői létszámhiányt, a testvérek gyakori szétválasztását.²³⁴ A helyzet jelentősen romlott a Stratégia készítésének ideje óta. Az adatok szerint legalább 600 szakember hiányzik a gyermekotthonokból, lakásotthonokból, emiatt jelentős számú befogadócsoporthoz, lakásotthonhoz, gyermekotthoni csoportot kellett megszüntetni, a jelenleg működők súlyosan túlzsúfoltak. A számítások szerint minimum 2000 nevelőszülő hiányzik, és sokan a jelenleg működők szerint is túlterheltek és gyakran nem megfelelő módon látják el a gyerekeket, nem kapnak segítséget, szolgáltatásokat, sem ők, sem a gyerekek.²³⁵

A családjukból kiemelt gyerekek száma az adatok szerint csökkent, kivéve a Stratégiában is jelzett 0-2 éves korosztályt, a csökkenő születésszámok ellenére, ám ez a csökkenés csak látszat. A mögöttes ok, hogy informális kérés²³⁶, hogy ne utaljanak be gyerekeket, mert nincs hová elhelyezni őket. 2023 óta évente több száz a kórházban rekedt újszülött és csecsemők száma, akiket ugyancsak nem tudnak elhelyezni.

Döntően szegénység és szolgáltatáshiány, büntető intézkedésként, főként roma családokat érintve kerülnek be a gyerekek – ezt mind kutatások, mind az Emberi Jogok Európai Bírósága igazoltnak látta.²³⁷ A bekerülési okokról nincs érdemi adat 2015 óta.²³⁸ Kevés a nevelőszülő, nem teljesült a 12 év alattiak kizárólag családi elhelyezése, több, mint 7000 gyermek él gyermekotthonban.²³⁹ Sok a tartósan szökésben lévő gyermek, számukat 1000 körülre teszik, a módosított jogszabály lehetővé teszi, hogy helyükre újabb gyerekek kerüljenek.²⁴⁰ Sok ezer bántalmazott és elhanyagolt gyerek nem kerül kiemelésre, vagy vár az elhelyezésre, mert nincs hely-, és krónikus szakember hiány miatt, a korábbi ellátási helyek is bezárnak, gyenge és elégtelen a helyi alapellátás, egyre több gyermek esetében a veszélyeztetettség felismerése és kezelése is hiányzik – derül ki egy interjúból egy befogadó otthon korábbi vezetőjével.²⁴¹

²³³ 113.o

²³⁴ 45-46.o

²³⁵ [Muhari Judit: Csak idén a gyermekvédelmi dolgozók egyharmada távozott a szakellátási intézményekből A 793 gyermekotthoni csoport bő 10 százalékát összevonták vagy bezárták.](#) Népszava 2024. 12, 19.;

[Sashegyi Zsófia: Mint a forró krumplit, úgy dobáljuk a gyerekeket – először szólt meg egy befogadó otthon volt vezetője.](#) Válasz online 2025.07.21; [Rozgonyi Ádám: Kevés a nevelőszülő, az örökbefogadás segítségével oldaná meg a helyzetet a kormány.](#) Infostart / InfoRádió 2024. 10.06 <https://24.hu/belfold/2025/06/14/pert-nyertek-a-gyermekevedelmi-gyamok-70-millio-forint-tulorapenz-jar-nekik/>

²³⁶ Id, Muhari i.m.

²³⁷ [ERRC \(2024\): Written comments by the Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities \(AC-FCNM\) in advance of the delegation's state visit to Hungary \(2-6 December, 2024\).](#) 12.o [ERRC \(2025\): European Court condemns Hungary for Removal of Romani Child from Family,](#) <https://www.economx.hu/belfold/korhazak-elhagyott-csecsemok-belugyminiszterium-informaciohiany.805045.html>, Case of B.T and B.K.CS. v Hungary, 458/16,

²³⁸ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0043.html, https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0013.html, Unicef Magyarország (2024): [A gyermekvédelmi rendszer kihívásai.](#)

²³⁹ Rozgonyi i.m.

²⁴⁰ Muhari Judit: Törvényi szintre emelte az Orbán-kormány, hogy a „szökésben” lévő gyerekek helyére másokat helyezhetnek el a gyámhatóságok, https://nepszava.hu/3263535_gyermekevedelem-szokesben-levo-fiatalok-gyamhatosag-gyermekehelyezes-hende-csaba-torvenymodositas, <https://njt.hu/jogszabaly/2025-3-00-00>,

²⁴¹ Sashegyi i.m., ill. Vaskuti Gergely: Mire lenne szüksége a hazai gyermekvédelemnek valójában?,wmn.hu. 2025.04.02.

2.8.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

Számos aggályos jogszabálymódosítás történt az elmúlt években. Ezek egy része a gyermekvédelemben dolgozók alkalmasságát vizsgálja, a megfelelő életvitelt, alkalmatlan módszerekkel. A megelőzés és az érdemi áldozatsegítés helyett olyan szigorításokat vezettek be, amelyek megalázzák az érintett szakembereket, nevelőszülőket, de nem alkalmasak a ténylegesen veszélyeztetett személyek kiszűrésére.²⁴² Más szabályok a meg nem született újszülöttek családból történő könnyebb kiemelését célozzák.²⁴³ A legnagyobb presztízsű gyermekvédelmi civilszervezeteket tömörítő Gyermekjogi Civil Koalíció szerint “az elfogadott törvények továbbra sem biztosítják a gyermekjóléti és gyermekvédelmi problémák megelőzéséhez és megoldásához szükséges szolgáltatásokat, a kellő számú szakembert és azok képzését, valamint a gyermekvédelmi rendszer megfelelő működéséhez szükséges forrásokat.”^{244, 245}

2.9. A ROMA MŰVÉSZET, KULTÚRA ÉS TÖRTÉNELEM ELISMERÉSE

A 2022-es civil jelentés a roma kultúra, nyelv és identitás társadalmi reprezentációját érintően nyolc problémát azonosított. Ezek: (1) a roma kultúra és történelem hiánya a nemzeti kulturális intézményrendszerben, (2) az állandó roma múzeum, kulturális központ és kutatóintézet hiánya, (3) a romani és beás nyelvek gyenge státusza és szimbolikus támogatása, (4) a kulturális programok projektalapú, töredezett jellege, (5) hatásvizsgálat és közösségi részvétel hiánya, (6) az identitás elszigetelt, nem strukturális kezelése, (7) a programok volumene és elérhetősége nem arányos a roma közösség méretével, valamint (8) a társadalmi elfogadást célzó beavatkozások elmaradása.

2.9.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

A roma kultúra és történelem nemzeti kulturális intézményrendszerbe való beemelése terén a vizsgált időszakban a legjelentősebb előrelépés a Szentandrassy István Roma Kortárs Galéria megnyitása volt, amely professzionális kiállítóteret biztosít roma képzőművészek számára, ezzel növelve a kortárs roma művészet társadalmi láthatóságát. Ugyanakkor az állami fenntartású közgyűjtemények, múzeumok, színházak többsége továbbra sem integrálta érdemben a roma történelmet, örökséget és művészetet. A roma reprezentáció továbbra is marginális, főként civil és kisebbségi önkormányzati kezdeményezésekre korlátozódik. Bár a stratégia célként jelöli meg a roma kultúra támogatását, nem jött létre olyan mechanizmus, amely biztosítaná annak strukturális jelenlétét a nemzeti kulturális intézményrendszerben.

A roma múzeum, kulturális központ vagy kutatóintézet létrehozása terén nem történt érdemi előrelépés. A budapesti Tavaszmező utcai Cziffra Központ terve – amely egy összművészeti, tudományos és közösségi intézmény lehetett volna – nem valósult meg, sőt onnan az egyik legrégebbi roma civil szervezet, a Roma Parlament kilakoltatásával a folyamat károkat okozott. Az épület azóta is kihasználatlan, az MNTFS pedig nem tartalmaz konkrét intézkedéseket sem más helyszín biztosítására, sem az intézmény létrehozására. Ez különösen problémás, mivel a roma közösségek képviselői és szakértői évtizedek óta követelik egy komplex kulturális intézmény létrehozását.

A romani és beás nyelvek társadalmi státuszának erősítése tekintetében az MNTFS célkitűzésként említi a nyelvi sokszínűség megőrzését. A támogatások azonban döntően projektalapú, tanórán kívüli

²⁴² <https://24.hu/belfold/2025/06/20/szolo-utcai-javitointezet-visszaeles-gyermekevedelem-kormany/>

²⁴³ https://nepszava.hu/3285654_ma-ismet-modosul-a-gyermekevedelmi-torveny-konnyebben-mondhatjak-majd-egy-csaladra-hogy-alkalmatlan-a-gyermekevelesre

²⁴⁴ Gyermekjogi Civil Koalíció (2024): [ÁLLÁSFOGLALÁS a gyermekek valós védelméről a 2024. évi XXIX. és a 2024. évi XXX. törvények alapján](#),

²⁴⁵ Gyermekjogi Civil Koalíció (2024): [“MIT KÍVÁN A MAGYAR GYERMEKVÉDELEM” JAVASLATOK 40 PONTBAN A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER MEGÚJÍTÁSÁRÓL](#)

vagy kutatási kezdeményezésekre korlátozódnak, és nem járultak hozzá a nyelvek presztízsének, oktatási integrációjának vagy közigazgatási használatának növeléséhez. A stratégia nem tartalmaz átfogó oktatáspolitikai vagy kulturális beavatkozást, amely a romani és beás nyelv generációk közötti átadását biztosítaná. Ugyanakkor kétségtelenül vannak próbálkozások a nemzetiségi pedagógusok számának növelésére: a Magyarországi Romák Országos Önkormányzatával együttműködésben ösztöndíjban részesülnek²⁴⁶ az ezirányú képzésben résztvevő hallgatók, valamint a felsőoktatási intézmények és nemzetiségi önkormányzatok részére a roma nemzetiségi pedagógus továbbképzésre²⁴⁷ szintén kiírtak egy pályázatot. Keretösszege azonban mindössze 10 millió forint, és 4-12 nyertesre számítanak. Az áttörés elmaradt -- egy 2023-as kutatás²⁴⁸ a nemzetiségi oktatásról kimutatta, hogy kevesebb mint 1500-an tanultak roma vagy beás nyelvet Magyarországon, ami a 800 ezres roma népesség nagyságához mérve szinte láthatatlan.

A kulturális programok továbbra is projektalapúak és széttöredeztettek. A roma szervezetek kulturális programjainak támogatása²⁴⁹ ugyan folytatódott (2025-ben 210 millió forint keretösszeggel, ám csak kis volumenű, rövid időtartamú pályázatok formájában, nem illeszkedve sem hosszú távú kulturális fejlesztési stratégiába, sem a roma közösség valós méretéhez. Az állami kulturális támogatási rendszer továbbra is viszonylag korlátozottan férhető hozzá a roma civil és közösségi szereplők számára, a legfeljebb 1-2 milliós támogatások nem biztosítják számukra stabilitást vagy intézményi kapacitásépítést. A kormányhatározatban kiemelten olvashatunk a roma színházat támogatásáról. Bár külön pályázati forrás nem volt roma színházak részére és a vizsgált időszakban csupán a Roma Nemzetiségi Kulturális Kezdeményezések programban a Czinka Panna Cigány Színház Alapítvány minden évben elnyert 800 ezer – 1200 ezer forintot (2000-3000 EUR) az éves működésére.²⁵⁰

A roma identitás a stratégia logikájában továbbra is elkülönülten jelenik meg, főként folklorisztikus vagy kulturális keretben. Nem történt előrelépés az irányban, hogy a roma kulturális identitás beépüljön más ágazati közpolitikákba, például az oktatás, médiapolitika, várospolitikai vagy emlékezetpolitika rendszereibe. Az interszektorális megközelítés hiánya korlátozza a roma kultúra társadalmi integrációját, és tovább erősíti annak zárványjellegét.

További probléma, hogy a kulturális programok volumene és elérhetősége nem arányos a roma közösség országos jelenlétével. A támogatott programok volumenükben döntően budapesti vagy megyeszékhelyi központokban valósulnak meg. Bár léteznek kisebb, programalapú támogatások, amelyek elérik a kistélepüléseken élőket is, azok inkább eseti, egyedi projektek, jellemzően „roma nap” szerű események²⁵¹. Az MNTFS nem tartalmaz területi lefedettségre, célcsoport-specifikusságra vagy arányosságra vonatkozó elveket.

Noha a stratégia célként fogalmazza meg a társadalmi elfogadás növelését, a vizsgált időszakban nem indult semmilyen, a többségi társadalmat célzó attitűdformáló program. Sem kampányok, sem strukturált kulturális párbeszédprogramok nem történtek, amelyek elősegíthették volna a roma kultúra társadalmi elfogadottságának erősödését. A roma kulturális jogok és reprezentáció szempontjából legfeljebb szimbolikus lépések történtek. A stratégiai célkitűzések és a tényleges intézkedések közötti távolság továbbra is jelentős. A korábban azonosított strukturális problémák többsége változatlanul fennáll.

²⁴⁶ https://umz.hu/wp-content/uploads/2024/09/nop_felhivas_roma_2024-25.pdf

²⁴⁷ <https://teszttef.gov.hu/wp-content/uploads/2025/04/Palyazati-kiiras-ROMA-NEMZ-PED-25.pdf>

²⁴⁸ Kállai Ernő (2023) : *Nemzetiségi oktatás a magyar iskolarendszerben*

²⁴⁹ <https://tef.gov.hu/roma-nemzetisegi-palyazatok/>

²⁵⁰ https://tef.gov.hu/wp-content/uploads/2025/06/ROMA-NEMZ-KUL-25_Dontesi_lista.pdf

²⁵¹ https://tef.gov.hu/palyazati-kiiras-roma-nemz-kul-25/?utm_source=chatgpt.com

2.9.2. PROBLÉMÁK KEZELÉSE AZ NRSF-EN TÚL

Semmilyen olyan állami program vagy hosszú távú civil együttműködés nem indult el a vizsgált időszakban, amely rendszerszinten orvosolta volna a roma kultúra nemzeti intézményi jelenlétének hiányát. A közgyűjteményi, színházi, levéltári vagy emlékezetpolitikai intézmények nem kezdtek átfogó együttműködést roma közösségekkel, alkotókkal vagy örökségvédelmi szakértőkkel. A roma kulturális tartalmak beemelése a többségi intézményi gyakorlatba változatlanul marginális, alulfinanszírozott civil kezdeményezésekre támaszkodik, és nem része strukturált kormányzati politikának.

A romák történelmi reprezentációját biztosító állandó kiállítótér, tudományos központ vagy kulturális gyűjtemény továbbra sem létezik Magyarországon. Ez a hiány a roma közösség önreprezentációs önállóságának egyik legnagyobb akadálya. Nem jöttek létre olyan emlékezetpolitikai, oktatási, médiapolitikai vagy várospolitikai kezdeményezések sem, amelyek strukturálisan integrálnák a roma kultúrát és történelmet. Bár történt némi előrelépés az állami tankönyvek és tananyagok roma tartalmait illetően. Kutatás hiányában nem tudni ezek kiterjedéséről, és arról sem, hogy milyen szakértői részvétellel zajlottak. A kulturális örökség nem jelenik meg köztereken, helytörténeti kiállításokon vagy építészeti rekonstrukciókban, sem budapesti, sem vidéki szinten. A roma jelenlét a városi térben továbbra is láthatatlan.

A társadalmi attitűdformálást célzó állami programok a stratégián kívül sem indultak. Roma kulturális projektet támogatására²⁵² 2025-ben 860 millió forintot (2150.000 EUR) fordított a költségvetés a TEF adatai alapján. Ám ezek elaprózottan, elsősorban helyi események finanszírozásában merültek ki. A civil szektor által működtetett érzékenyítő programok jellemzően forráshiányosak és alacsony lefedettségűek. Ennek következtében a társadalmi párbeszéd erősítésére és az előítéletesség csökkentésére irányuló célkitűzések nem érnek el érdemi eredményt.

A nem a kormánypárthoz köthető roma civil és közösségi szereplők továbbra is háttérbe szorított pozícióban maradtak. Nincs olyan támogatási rendszer, amely a roma kultúrával foglalkozó szervezetek fenntarthatóságát stratégiai működését vagy szakmai autonómiáját segítené. A partnerség és részvétel elve tehát az MNTFS-en kívül sem érvényesül. Összességében megállapítható, hogy az MNTFS keretein kívül sem történt olyan rendszerszintű állami fejlesztés vagy kezdeményezés, amely érdemben hozzájárult volna a roma kulturális reprezentáció, a nyelvi jogok vagy a társadalmi elfogadás javításához.

²⁵² <https://tef.gov.hu/roma-nemzetisegi-palyazatok/>

3. A ROMÁKAT ÉRINTŐ KULCSPROBLÉMÁK

3.1. ROMA GYEREKEK SZEGREGÁCIÓJA AZ ISKOLÁKBAN

A magyarországi romák kirekesztésének egyik legerősebb formája az iskolai szegregáció. E jelentés 2.2. oktatási fejezetében részletesen írtunk arról, hogy miként erősíti a szegregációt a középosztálybeliek elvándorlása, és az egyházi iskolák térnyerése hogyan járul hozzá a szegregáció fennmaradásához. Mindez – ahogyan az esettanulmányból látható – a politikai lojalitáskényszerszerek miatt adott esetben a helyi roma szerveződések hallgatólagos jóváhagyásával történik.

Esettanulmány: Az iskolai szegregáció többiskolás településen – a szegregáció politikai támogatottsága az egyházi iskolafenntartás eszközeként²⁵³

Az Észak-magyarországi település lakossága körülbelül 6000 fő, ebből mintegy 1800 roma. A roma lakosság főként három szegregátumban él, amelyek közt anyagi és kulturális különbségek is vannak. A településen kevés a munkahely a főként alacsony iskolázottságú, szakképzetlen roma lakosok számára. A legnagyobb foglalkoztató a helyi közmunka program és a környék mezőgazdasági termelői, akik főként idénymunkásokat alkalmaznak. Az építőipar is aktív, és sok a heti turnusban ingázó, főként betanított munkát végző dolgozó. Az elmúlt években egyre súlyosabbá vált a drogprobléma, melynek kezelése meghaladja a helyi vezetés kapacitását.

A településen három óvoda és két általános iskola működik. Nyolc éve került egyházi fenntartásba az egyik általános iskola, amely csak kevés, jó anyagi helyzetű roma gyereket fogad. A környék nem roma gyerekeit is ide járatják. Ez az iskola lehetőséget biztosít a „white flightra”, azaz arra, hogy a nem roma szülők gyerekei elkerüljék a roma közösséget. A szegregált iskolában évente egyetlen osztály indul, míg az egyházi iskolában nagyjából kétszer ennyi diák van. A nem roma szülők elégedettek az oktatás színvonalával, mivel az egyházi iskola magasabb színvonalú oktatást biztosít, és az ott végző gyerekek alapkompétenciái jobbak, mint a roma iskolában tanulókéi. A roma iskolában zajló pedagógiai munka nem tudja teljesen kompenzálni a roma gyerekek szociokulturális hátrányait.

A roma szülők jelentős elégedetlenséget mutatnak, hiszen látják, hogy gyerekeik az általános után nem tudják megállni a helyüket a szakképzésben, és nem remélhetnek magasabb szintű továbbtanulást. A gyerekek gyakran ki vannak téve az iskolai abúzusoknak, bár sok esetben a roma gyerekek maguk is elkövetők az ilyen helyzetekben. Az is igaz azonban, hogy a roma szülők tartanak az integrált oktatástól a nem roma gyerekek részéről esetlegesen megjelenő „lenézés”, kirekesztés miatt.

A település nem roma lakosai egy részében is megfogalmazódott az igény a deszegregáció megfontolására, ám a várható rövid távú konfliktusok miatt a folyamat nem indult el. A település vezetése felismerte a roma és nem roma társadalom közötti feszültséget, és egy TOP program keretében hároméves akcióorozatot indított, amely azonban inkább a pályázati elvárásoknak, mint a helyi szükségleteknek felel meg. Az önkormányzat azonban nyitottságot mutat az intézkedések finomhangolására.

Az egyházi iskola szerepe különösen jelentős a helyzet fenntartásában. Az iskola fenntartója, a Magyar Református Egyház helyi vezetője gyakorlatilag csak a város vezetőjével és az egyházi vezetéssel tart kapcsolatot, az iskola működéséért csupán az utóbbinak felelős. A szegregáló gyakorlatot nem

²⁵³ Az esettanulmány alapja az Autónia Alapítvány (Béres Tibor) Észak-magyarországi településen végzett terepmunkája 2024-2025-ben egy TOP+ program keretében. Időközben (2025. augusztus) a Nemzetiségi Ombudsmanhelyettes vizsgálatot rendelt el az ügyben, aminek átfogó célja az egyházi iskolák szegregáló gyakorlatának feltárása. Az esettanulmány kapcsolódik az Autónia Alapítványnak a település vezetése számára készített deszegregációs akciótervhez. Ennek előkészítésében a helyi roma vezetőkkel (3 fő), helyi roma szülőkkel, csoportos interjúk (10 fő), települési és intézményi vezetőkkel (6 fő) történt többszöri egyeztetés.

titkolják, sőt, nem is tartanak olyan ellenállástól vagy támadástól, amely veszélyeztetné a pozíciójukat. Kiemelendő, hogy az iskola számára a szegregáló működés nem jelent anyagi nehézséget: az egyházi kiegészítő normatívát az iskola mindenképp megkapja, függetlenül attól, hogy szegregál.

A település szegregációs helyzete annyira nyilvánvaló, hogy jogvédő szervezetek is jelentős figyelmet fordítanak rá, miután korábban más, országos visszhangot kiváltó esetekben (például Nyíregyháza²⁵⁴, Gyöngyöspata²⁵⁵) is jártak már el. Bár a jogi sikerek megkérdőjelezhetetlenek, ezek nem vezettek jelentős változashoz a szegregációs gyakorlat megszüntetésében. A települési vezetés próbálja elkerülni a konfliktusokat, de nem közvetlen felelős az intézményfenntartásért, és a lakosság, így a szavazók többsége is támogatja a fennálló szegregációt. A politikai kockázatokat minimalizálni igyekeznek, és szeretnék elkerülni, hogy az ügy politikai hullámokat vessen.

Jelenleg a helyzet „vihár előtti csendet” tükröz, ahol a felek egymást méricskélik. A jogvédők tárgyalásos úton próbálnak eredményt elérni, mivel számukra sem cél a társadalmi elutasítás gerjesztő konfrontáció. A települési vezetés úgy véli, a fenntartó egyháznak kellene kezelnie a helyzetet, de az bízik a politikai beágyazottságában, amely védelmet nyújt számára.

A településen több olyan roma vezető is aktív, akik részei a Kormány által támogatott (és különböző programokban szereplő, így javadalmazást is kapó) programoknak. Az ő lojalitásuk a Kormány roma politikájához szilárd annyira, hogy ne reflektáljanak a szegregáció ügyére. Ez a kötődésüket nem is rejtik véka alá, a politikai kampányokban aktív részt vállalnak a kormánypárt mellett.

A helyi vezetés sem vesz fel kezdeményező pozíciót egyrészt a helyi választói akarat, másrészt az egyház politikai szerepe miatt. Azaz az egyházi fenntartás a szegregáló gyakorlat politikai védelmét jelenti.

3.1.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

Az oktatási szegregáció olyan kérdés, amelyben az NRSF diszfunkciója, a gyakorlat és a dokumentumban rögzített elvek ütközése tetten érhető: Az **MNFTS 2030** kifejezetten nevesíti az **oktatási szegregáció** problémáját -- a roma tanulókat érintő hátrányos helyzet egyik fő forrásaként. A stratégia a **befogadó, integrált oktatás** előmozdítását célozza, és hangsúlyozza, hogy csökkenteni kell a roma és nem roma tanulók közötti intézményi elkülönítést. Egyértelmű elvárásokat is megfogalmaz:

- **Jogszabályi megfelelés:** hivatkozik az egyenlő bánásmódról szóló törvényre, amely tiltja a hátrányos megkülönböztetést az oktatásban.
- **Deszegregációs programok kidolgozása:** a helyi önkormányzatok és fenntartók számára kötelező deszegregációs tervek készítése.
- **Fenntartói felelősség:** elvárás, hogy az állami, önkormányzati és egyházi fenntartók is biztosítsák a vegyes összetételű osztályokat.
- **Monitoring és szankciók:** az iskolák tanulói összetételének nyomon követése, és szükség esetén finanszírozási eszközökkel (például normatíva-csökkentéssel) történő beavatkozás.

Mindennek ellenére az esettanulmány is bemutatja, hogy a helyi szegregáció gyakran politikai háttérrel történik és annak fenntartásában a kormányzattal szoros viszonyt ápoló politikusok és egyházak aktívan részt vesznek. A tervezett normatíva csökkentés az egyházakat nem érinti

²⁵⁴ Kegye Adél: Áldott szegregáció (2015):

https://epa.oszk.hu/02300/02334/00067/pdf/EPA02334_fundamentum_2015_01_075-085.pdf

²⁵⁵

https://index.hu/belfold/2018/10/16/abcug_gyongyospata_iskolai_szegregacio_oktatas_szegenyse/?token=715acf6e87a3273ca3b2ebd221d8857e

különösebben súlyosan, mivel eleve emelt szintű normatívát kapnak, és vélhetően a nem cigány szülők hajlandóak lennének akár a 10%-os forráscsökkentést kompenzálni azért cserébe, hogy gyerekeiknek ne kelljen roma tanulókkal egy osztályba járniuk. Az MNFTS-ben rögzített elvek gyakorlati megvalósítása nemhogy hiányzik, de a szegregáció gyakorlata egyre több helyen jelenik meg.

3.1.2. SZINERGIA MÁS AKCIÓKKAL

Miután hatékony intézkedések a szegregáció felszámolására nem történtek, az egyházi iskolák térnyerése és általában a középosztálybeliek elvándorlása a szegregációt erősíti. Paradox módon épp egy inverz szinergiáról, negatív hatásról lehet beszélni: mivel Magyarországon nem történtek érdemi lépések a szegregáció ellen, az EU visszatartja az oktatásfejlesztéshez kötődő forrásokat a változtatás érdekében. Ugyanakkor ezek a források az integráció más területén is hiányoznak.

3.1.3. ROMA RÉSZVÉTEL

A roma részvétel oktatási szegregációs ügyekben jelentősen csökkent az elmúlt időszakban. Egyrészt az iskolák államosításával az iskolával kapcsolatos, így például az oktatási szegregációval kapcsolatos konfliktusok jóval kevésbé megvívhatók helyben. A civil és az intézményes jogvédelem fokozatos gyengülése ezt még nehezebbé teszi. (ld. első fejezet.) De nem kizárólag ezek a tényezők befolyásolják, hanem olyan helyi viszonyok és kiszolgáltatottságok is, amelyek a *case study* révén megmutatható.

Az esettanulmányban igyekeztünk bemutatni a (roma) jogvédő szervezetek kényes szerepét. Míg a bemutatott településen egyértelmű a szegregáció jelenléte és az is világos – a helyi roma szülők számára is –, hogy a szegregált oktatásnak negatív hatása van a továbbtanulásra és munkaerő-piaci esélyekre, a szegregáló gyakorlat elleni egyértelmű fellépésnek nincs egyöntetű támogatottsága még a romák körében sem.

Ennek több oka van:

- A roma jogvédők "kívülről jöttek" számítanak nemcsak a helyi nem roma establishment, de a helyi roma vezetők előtt is. Utóbbiak pedig inkább kiállnak a helyi romák számára káros szegregáció fenntartása mellett, mintsem hogy konfrontálódjanak a hatalommal, az országos roma vezetőkkel, a kormánypárt helyi országgyűlési képviselőjével. Az iskolafenntartó egyházhoz bár nincs kötődésük (a helyi romák nem ehhez a felekezethez tartoznak), de az egyház erős politikai kötődése miatt a romák is tudják, hogy nem konfrontálódhatnak azzal.

- A helyi romák jó része, mint írtuk, nem feltétlen szeretné, ha gyerekei ki lennének téve egy hirtelen deszegregációnak, mert tartanak a nem roma gyerekekkel való interakcióktól²⁵⁶. Az, hogy ennek kezelésének lennének pedagógiai eszközei, módszerei, fel sem merülnek, mivel egyelőre az erre való szándék is hiányzik.

- Ha a roma szülők többsége meggyőzhető is lenne a deszegregációról, kétséges, hogy a jelenlegi intézményrendszer, finanszírozás, pedagógusok száma és felkészültsége reményt adna-e egy ilyen program sikeres véghezviteléhez. Így a mostani status quo fenntartása -- egy-két helyi roma szülőt leszámítva -- inkább tűnik általános helyi érdeknek, mint olyan helyzetnek, amelynek megváltoztatásához meg lehetne nyerni a helyi szereplőket.

- Nem várható tehát el, hogy kizárólag a helyi roma szülők ilyen konfliktusokat megvívjanak majd. A változashoz egyszerre kellene rendszerszintű változás (oktatáspolitikai, oktatásszervezési, általános társadalmi befogadást segítő politikai attitűd), amihez az országos roma politikában meghatározó, jelenleg a szegregáló oktatást nyíltan vagy csak hallgatólagosan elfogadó roma politikusok aktív szerepvállalása is szükséges lenne, továbbá a helyi társadalom meggyőzése arról, hogy hosszú távon a

²⁵⁶ Csoportos interjú, 2024. november

település egészének érdeke a helyzet megváltoztatása. Amihez helyben is szükséges lenne a romák részéről az akarat a szegregáció megváltoztatására.

3.2. TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS, TERÜLETI SZEGREGÁCIÓ ÉS A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS EGYENLŐTLENSÉGEI

A térbeli és társadalmi kirekesztődés szoros összefonódása, annak következményei ismertek.²⁵⁷ Magyarországon nagyok a területi-regionális és a településtípusok közötti egyenlőtlenségek, valamint a lakóhelyi-térbeli szegregáció mértéke. Az ország leszakadó térségeiben, hátrányos helyzetű kistelepülésein és a városi – jórészt gettósodott – szegregátumokban koncentrálódnak és halmozódnak a társadalmi problémák és súlyosak a szolgáltatási és infrastrukturális hiányok. Ezek a hiányok összességében vezetnek az ott élők többdimenziós kirekesztődéséhez. A magyarországi cigányság meghatározó része ilyen területeken él, súlyos fizikai/térbeli és társadalmi kirekesztettséget jelentő szegregált környezetben, ahol hiányoznak, vagy csak részlegesen érhetők el a közműszolgáltatások (nincs vezetékes víz vagy tiszta ivóvíz, elektromos áram, szennyvíz, hulladékgyűjtés). A roma népesség lakóhelyi szegregációja Magyarországon az egyik legerősebb az EU tagállamai között.²⁵⁸ A romák nagyobb része olyan hátrányos helyzetű régiókban él, ahol nehéz orvost, pedagógust, szociális munkást találni. Ezeken a területeken még jobban érvényesülnek a közszolgáltatási rendszerek hiányosságai, amelyek így összeadódva – ahogy majd az esettanulmányban látjuk, akár egy városban is – tartós kirekesztődéshez vezetnek. A leszakadó térségekben már ma is nagy a szakember- és kapacitáshiány:

2025 nyarán országosan a háziorvosi praxisok 22%-a betöltetlen, helyettesítéssel ellátott²⁵⁹, ami rosszabb alapelátást eredményez²⁶⁰; a védőnői rendszer súlyos erőforráshiányokkal küzd (a körzetek 7%-a betöltetlen²⁶¹), és körülbelül ugyanennyi körzetet helyettesítéssel látnak el. A pedagógushiány országosan 16 ezer fő, és különösen a kisebb településeken érezhető.²⁶² Minél hátrányosabb helyzetű egy térség, annál valószínűbb, hogy hiányozni fognak a szakemberek.²⁶³

Ilyen intézményes feltételekkel kellene kezelni a magas szegénységi kockázatot és lakhatási szegénységet; a jövedelempótló és támogatási programok elégtelenségét; a segélyezési rendszer színvonalának és biztonságának romlását és a marginalizált csoportok kiszorulását a családtámogatási és lakáspolitikai intézkedésekből. Ezt tovább erősíti a romákkal szembeni diszkrimináció a kórházi ellátástól a munkaerőpiacon át a szegregált oktatásig.

Esettanulmány: Kirekesztődve a város szélén

A szegregátum az Észak-Magyarországi régió egyik megyei jogú városában, annak szélén található. A mintegy 300 fős tradicionális cigány telep (kb. 70 háztartás) példája az egyes városokon belüli súlyos egyenlőtlenségeknek, a térbeli és társadalmi kirekesztődés összefonódásának, és annak, hogy egy nagyobb városban miként rekesztődnek ki a roma közösségek, társadalmi és fizikai értelemben egyaránt. Az itt élők 40%-a jövedelmi szegénységben él, a háztartások közel ötödében nincs működő fürdőszoba és/vagy vízöblítéses vécé, több, mint tizedükben hiányzik a vezetékes víz, 8%-nál pedig díjhátralék miatt ki van kapcsolva. Az aktív korúak 35%-a alkalmi munkából él, a 18-24 éves fiatalok kétharmada korai iskolaelhagyó; a gettósodás

²⁵⁷ Lásd pl.: [Váradi-Virág 2015.](#)

²⁵⁸ [Országgyűlés Hivatala, Infogyűjtés, 2023. február](#); [Európai Bizottság, 2020](#); [Európai Bizottság, 2019.](#)

²⁵⁹ [Az Országos Kórházi Főigazgatóság tájékoztatója a tartósan betöltetlen háziorvosi körzetekről.](#)

²⁶⁰ Anikó Bíró—Péter Elek (2019): [The effect of primary care availability on antibiotic consumption in Hungary: a population based panel study using unfilled general practices](#)

²⁶¹ [Aggódhatnak a kisgyermekesek, várandósok? Pénzcentrum, 2024. február.](#)

²⁶² [Dr. Szapáry György et al., 2024.](#) ()

²⁶³ [Daróczi Gábor szerk., 2024.](#)

következményeként súlyos probléma a drog és a szemetes, elhanyagolt környezet. ²⁶⁴ A társadalmi hátrányokat nagyban erősíti és konzerválja a térbeli-fizikai kirekesztés, a szegregáció; a felfelé történő társadalmi mobilitás ritka (és szinte csak a helyszínen működő civil szervezet folyamatos beavatkozásával lehetséges). A telepre nem vagy alig járnak ki a védőnők, a szociális és gyermekjóléti szolgáltatások munkatársai (illetve szinte kizárólag hatóságként, családból történő kiemelés esetén); prevenciós tevékenységeket nem végeznek. ²⁶⁵ A város más részeivel összevetve ezek az alapszolgáltatások nem, vagy csak korlátozottan érhetők el, ráadásul ellenőrző és diszkriminatív gyakorlatokkal párosulva. A közszolgáltatások igénybevételét megnehezíti a városközpontba történő költséges és körülményes bejutás.

A telepi gyerekek többsége a város külső részén lévő (de a szegregátumtól távolabb eső) lakótelepi, szegregált óvodába jár. Az iskolások többsége nem a telep közelében lévő, az azzal határos kertvárosi részen található körzeti általános iskolában tanul, hanem a város távolabbi pontjain lévő két szegregált iskolába irányítják őket. A jó minőségű, elsősorban a kertvárosi és a városi középosztály gyerekeit fogadó iskolában – ahhoz képest, hogy a telep körzeti intézménye is – kevés (osztályonként legfeljebb 1-2) roma gyerek tanul, az intézmény gimnáziumi tagozatára pedig csak elvétve jutnak be roma gyerekek. Az okok összetettek, de jelentős szerepük van ebben az iskola, a pedagógusok rejtett szelekciós mechanizmusainak, illetve – a jelenlévő civil szervezeten kívül – a támogató programok hiányának. ²⁶⁶ Központi állami/önkormányzati beavatkozások hiányában, a rendszerszintű problémákat egy helyi civil szervezet igyekszik kezelni (elsősorban a gyerekek tanulásának segítésére fókuszálva).

A telepen az 1950-es évek közepe óta egészen 2006-ig nem történtek infrastrukturális fejlesztések; 2006 és 2008 között uniós forrásból (ROP) részben megvalósult a telep fizikai rehabilitációja. A rehabilitációs folyamatban, illetve az azt megelőző érdekérvényesítési munkában – a civil szervezet háttérével – a telepi közösség tagjai aktívan részt vettek (saját formális szervezetet is létrehoztak ennek érdekében). Azóta a fizikai környezet, az infrastruktúra, a közszolgáltatások biztosítása terén nem történtek előrelépések. Az önkormányzat nem tekinti fejlesztendő, ellátandó területnek a szegregátumot, egyedül a rendőri jelenlét fokozott (egyelőre kevés eredménnyel).

3.2.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

A stratégia szociális városrehabilitációs intézkedéseket, szükség esetén a településtől elkülönült telepek felszámolását ígéri. Az EFOP program támogatási összege 3,1 milliárd forint volt, amelyből a beszámoló szerint 95 településen valósult meg a szegregált élethelyzetek felszámolását segítő program. A kormányzati beszámoló szerint az ország 125 szegregátumában több mint 3 ezer család életkörülményei javultak, 287 új lakást építettek, 375-öt felújítottak. Ugyanakkor a Miniszterelnökség 2022-es jelentése szerint a beavatkozások deszegregációs hatásai nem kimutathatóak. ²⁶⁷

Magyarország 2023-ban a GDP 16,6%-át költötte szociális védelmi kiadásokra, ami egy évtized alatt közel 20%-os csökkenés. A szociális védelem megfelelősége romlott, a szociális transferek szegénységcsökkentő hatása erodálódott. A leghátrányosabb helyzetű jarásokban a 0-17 évesek több, mint fele él jövedelmi szegénységben. ²⁶⁸ A romák 42%-a él jövedelmi szegénységben, 47%-a súlyos anyagi és szociális deprivációban. ²⁶⁹

A periférikus területeken a szociális ellátásban igen nagy a szakemberhiány, jellemzően lokális felzárkózási programokkal próbálják ezt kezelni. Ez azonban a szakemberek alacsony számát csak rövid időszakokra tudja orvosolni. Az ágazatot jellemző rendszerszintű problémák (kapacitáshiány,

²⁶⁴ Forrás: Kérdőíves adatfelvétel a szegregátumban (2024. június-július; a mintába 53 háztartás került be).

²⁶⁵ Interjú a telepen évtizedek óta jelenlévő civil szervezet vezetőjével (2025. július).

²⁶⁶ Interjú a civil szervezet vezetőjével (2025), fókuszcsoprtok az érintett gyerekekkel és szülőkkel (2024).

²⁶⁷ [Teller et al. 2022.](#)

²⁶⁸ 2023-ban öt leghátrányosabb helyzetű (komplex programmal fejlesztendő) jarásban készült adatfelvétel szerint a 0-17 évesek jövedelmi szegénységi rátája 59% volt (szemben a 14%-os országos aránnyal). Forrás: Bass – Darvas – Farkas 2025 (kézirat).

²⁶⁹ [HCSO 5.1.1.4.](#); [HCSO 5.1.1.5](#)

szakemberhiány, alacsony bérezés és társadalmi megbecsültség, elégtelen mennyiségű és minőségű szolgáltatások) a kistelepüléseket, illetve a hátrányos helyzetű, jórészt romák lakta térségeket fokozottan sújtják. A szolgáltatások területi különbségei „összefüggenek a térségi-települési egyenlőtlenségekkel, a komplex társadalmi problémák területi koncentrálódásával”.²⁷⁰ Az egészségügyben nem, vagy alig történtek beavatkozások: a mobil szűrőprogram csak limitált módon indult el; kifejezetten a hátrányos helyzetűek várandósságára irányuló, szervezett intervenciók nem történtek, a védőnői rendszer átalakításában pedig visszalépések figyelhetők meg.

A hátrányos helyzetű kistelepüléseken a szolgáltatásfejlesztés kiemelt kormányzati eszköze a FETE program. A program 2024-ben 238 településen zajlott, a tervek szerint 2025-ben eléri a 300-as kitűzött célt, ezzel a magyarországi települések kevesebb, mint tizedén lesz jelen, így a rendszerszintű országos hiányokra nincs hatása. A program a települési szintet célozza, miközben a szolgáltatásszervezés, a minőségi közszolgáltatások biztosítása gyakran járási-térségi szintű beavatkozást igényelnének.

A mintegy 1300 szegregátum közül 95 település 126 szegregátumában valósultak meg komplex telepprogramok,²⁷¹ ezek egyenként (helyi szinten) és összességében (országos szinten) is túl kis horderejűek a valódi változáshoz. Mindeközben egyszerre figyelhető meg a lakhatási szegregáció az ország földrajzi peremterületein és a városok, nagyvárosok agglomerációiban. A lakhatási mobilitás hiánya a társadalmi mobilitás nagyon alacsony szintjét is meghatározza, ezek mind olyan problémák, amelyekre hatékony válaszokat kellene találni. Sem az antiszegregációs programok, sem a FETE érdemben nem tud változtatni ezeken az élethelyzeteken.

A szolgáltatási hiányokkal és a térbeli szegregációval együtt a széles körben elterjedt diszkriminációs gyakorlatok is fokozzák a kirekesztődést. Utóbbira sincs válasz a stratégiában, **a cigányellenesség és a diszkriminációellenes fellépés** kapcsán a kormány „a kölcsönös szemléletformálást”, a roma kultúra megismertetését nevesíti eszközként. Tovább gyengült a jogvédelem hatósági és civil szervezeti bázisa is (ld a cigányellenesség és diszkrimináció fejezetet).

3.2.2. SZINERGIA MÁS AKCIÓKKAL

A szociális és gyermekjóléti-gyermekevédelmi szolgáltatások esetében hiányzik egy olyan ágazati stratégia, amely összehangoltan határozná meg a komplex fejlesztési szükségleteket, többek között a szolgáltatáshiányos térségekre, településekre fókuszálva. A FETE program, bár helyi szinten jelentős fejlesztéseket valósít meg, és legalább időlegesen enyhíti a súlyos szolgáltatáshiányt, de ilyen típusú szinergia hiányában, nem reflektál a közszolgáltatások rendszerszintű problémáira, hiányaira, így hosszú távon, fenntartható módon nem járul hozzá azok fejlesztéséhez. Eredményként kell megemlíteni, hogy 2018-tól olyan, a szegregátumokat érintő infrastrukturális fejlesztés nem indulhat el, amelyhez valamilyen humán fejlesztési projekt ne kapcsolódna. Ugyanakkor ezek, a projektfinanszírozás jellegéből adódóan időben széttagoltan és sziget-szerűen tudnak csak működni, folyamatos ellátásra, fejlesztésre – mivel a települési önkormányzatok a megvalósítók, ám a szolgáltatásszervezés túlnyomórészt ennél nagyobb, járási szinten történik – nem alkalmasak.

3.2.3. ROMA RÉSZVÉTEL

A FETE program különböző programelemeinek többsége „készen érkezik” a településre, azok kialakításában nem, vagy csak korlátozottan vesznek részt a roma közösségek. A szociális-gyermekevédelmi és egészségügyi szolgáltatások fejlesztésében, a helyi közszolgáltatások fejlesztési szükségleteinek kidolgozásában, a fejlesztések tervezésében semmilyen módon nem jelennek meg roma szervezetek, közösségek. A lakhatási programok kapcsán megállapítható, hogy azok

²⁷⁰ [Kopint-TÁRKI 2022. p. 14.](#)

²⁷¹ Forrás: a társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkár

tervezésében, operatív megvalósításában, monitorozásában nem vesznek részt.²⁷² Ahogy az esettanulmányban megjelenik, helyi szinten (egy-egy kirekesztett közösség) szintjén valósulhat meg az érintett romák aktív bevonása, részvétele különböző kezdeményezésekben. A kirekesztett roma közösségek – információ, tudás, erőforrások és kapcsolatrendszer hiányában, kiszolgáltatottságuk miatt, éppen többdimenziós kirekesztettségük okán – külső beavatkozások, támogató folyamatok nélkül jellemzően nem tudják érdekeiket hatékonyan érvényesíteni.

3.3. A CIVIL TÁRSADALOM KORLÁTOZOTT RÉSZVÉTELE A SZAKPOLITIKAI DÖNTÉSHOZATALBAN

Magyarországon a civil társadalom részvétele a szakpolitikai döntéshozatalban formálisan biztosított (pl. konzultációs fórumok, monitoring bizottságok és partnerségi platformok révén). A gyakorlatban azonban a civil szervezetek szerepe gyakran korlátozott -- a döntéshozatali folyamatok jellemzően felülről lefelé irányulnak, a szakmai párbeszéd és a valódi befolyás lehetősége pedig erősen limitált. A részvételt tovább nehezíti a szervezetek korlátozott kapacitása, politikai kitérősége, valamint a civil szféra átpolitizálása, a kritikus szervezetek hangjának korlátozása a szabályozási környezet tervezett megváltoztatása révén. Ennek következtében a civil társadalom szakpolitikai befolyása sok esetben inkább formális, mint tényleges.

Esettanulmány: Civil szervezetek szerepe a monitoring bizottságokban

A 2021-2027-es fejlesztési ciklusban az EU nyomására az egyes operatív programokhoz kapcsolódó monitoring bizottságokban - a 2013 előtti gyakorlathoz való visszatérésként - részt vehetnek független civil szervezetek. A civil szervezetek által delegált bizottsági tagok díjazásban részesülnek és szavazati joggal vesznek részt az üléseken. A bizottságok összetételével kapcsolatban általános tapasztalat, hogy a rendeletben előírt 50%-os kormányzati és 50%-os civil tagsági arány nem jelenti azt, hogy a civil oldal csak valóban független, szakpolitikai szándékokkal fellépő szervezetekből állna, amelyek bátran meg is szólalnak a sokszor formális, sőt olykor kifejezetten barátságtalan hivatali légkörben. A „civil” oldalhoz ugyanis gyakran olyan, a kormányhoz lojális, érdemben meg nem nyilvánuló szervezetek is tartoznak – például formálisan civilnek számító, illetve szakágazati, munkáltatói vagy vállalkozói érdekérvényesítő szövetségek és testületek –, amelyek valójában függő helyzetben vannak a kormányzattól. Sok esetben elemi anyagi érdekük fűződik ahhoz, hogy a felhívások mielőbb megjelenjenek és folyamatosan működjenek, függetlenül attól, hogy azokkal szemben akár alapjogi kifogások is felmerülhetnek.

A bizottsági munkába pályázati úton több jogvédő és roma ügyekkel foglalkozó szervezet is bekapcsolódott. A roma részvétel nagyon alacsony a bizottságokban, ami leginkább a roma szervezetek és önkormányzatok kapacitás- és információhiányával magyarázható. A monitoring tevékenységben közreműködő szervezetek bizottsági munkával kapcsolatos tapasztalatai vegyesek, a bizottságok működése és nyitottsága a civil résztvevők felé nagyon eltérő, amit az alábbi esetek is jól illusztrálnak.

Minden bizottságban többségben vannak a kormányzati delegáltak, így a civil szempontok érvényesítésére nagyon kevés lehetőség adódik. Ennek ellenére előfordult néhány olyan eset, amikor a civil delegáltak javaslatait részben vagy teljes egészében elfogadta a bizottság: a DIMOP Operatív Program keretében, nagyrészt az Autónia Alapítvány munkájának eredményeként sikerült elérni, hogy a hátrányos helyzetű emberek digitális kompetenciájának fejlesztését célzó pályázati felhívásra civil szervezetek is pályázhassanak, nem csak egyházi hátterű szervezetek. A mintegy tizenegy milliárd forintos keretösszegű támogatási program így elérhetővé vált a civil szektor számára is²⁷³. A Társaság

²⁷² Forrás: Aba Horváth István, az ORÖ elnökével készített interjú alapján.

²⁷³ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=979053147597081&set=a.556688843166849>

a Szabadságjogokért és a Magyar Helsinki Bizottság egy, a fogvatartottak reintegrációját célzó intézkedés kapcsán tudta érvényesíteni javaslatait. Az egyeztetés során sikerült a projekt megvalósításának feltételévé tenni egy minden börtönben fennálló jogellenes intézkedés megszüntetését: a magyar állam újraszabályozta a fogvatartottak kapcsolattartását nehezítő plexifal alkalmazását.²⁷⁴ Az elért részsikerek mellett azonban fontos jelezni, hogy egyes bizottságokban a civil tagok hozzáférést egyes, a támogatott projektek kiválasztásával, megvalósításával kapcsolatos dokumentumokhoz korlátozták. Jó példa erre, hogy a FETE Tematikus Bizottság civil résztvevői többszöri kérésük ellenére sem kaphatták meg az egyik programelemmel (lakhatás) kapcsolatos dokumentációt, amihez végül egy, a bizottsági munkában nem résztvevő civil szervezet közérdekű adatigényléssel jutott hozzá.²⁷⁵

3.3.1. AZ NRSF HATÉKONYSÁGA A PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN

A MNTFS a stratégia intézményrendszerének bemutatásánál alapvetésként kezeli, hogy a felzárkózáspolitikára a „semmit róluk nélkülük” elvre épül, vagyis a társadalmi felzárkózási intézkedések a célcsoportok – köztük a roma közösségek – aktív bevonásával valósulnak meg. Fontos partnerként jelöli meg a települési és nemzetiségi önkormányzatokat, civil és egyházi szervezeteket, mert rugalmasan reagálnak a társadalom igényeire, erősítik a közösségek önállóságát, és jelentős kapacitással rendelkeznek. Kiemelt célként kezeli a roma civil szervezetek megerősítését és bevonását a döntéshozatal, végrehajtás és ellenőrzés minden szintjén – uniós, nemzeti, regionális és helyi szinten is. A stratégia bemutatja a különböző szintű egyeztetési fórumokat, és fejlesztendő területként jelöli meg a felzárkózási konzultációs rendszer megerősítését, működésének nyilvánosságát és kiterjesztését. A beavatkozási irányok között szerepel az eddigi egyeztetési mechanizmusok fenntartása, az együttműködés szabályozási környezetének továbbfejlesztése, valamint a társadalmi felzárkózás nyilvánosságának és szakmai kommunikációjának erősítése. Emellett cél a partnerségi fórumok hatékonyságának, átláthatóságának és működési nyilvánosságának javítása.

A partnerség kapcsán megfogalmazott célok és beavatkozási irányok egyértelműen pozitívan értékelhetők, de konkrét vállalásokat és mérhető indikátorokat ezzel kapcsolatban nem tartalmaz a stratégia.

A MNTFS-ben megnevezett egyeztető fórumok közül, a roma részvétel biztosítása kapcsán az alábbi három platform a legfontosabb:

- az uniós források felhasználásának és egyéb, a romákat érintő kormányzati intézkedések, így az MNTFS megvalósításához kapcsolódó ügyek megvitatásának egyik legfontosabb platformja a 2011-től működő **Roma Koordinációs Tanács** (ROK-T), amelyről a 21-ik oldalon írtunk. A kormány által létrehozott tanács az alapítói szándék szerint egy *felzárkózást szolgáló tanácsadó, konzultációs* testület, melynek 33 tagja között 7 országos civil szervezet, 5 megyei roma nemzetiségi önkormányzat és 6 egyház delegáltja található.

- A **Nemzeti Roma Platform** (NRP) rendezvényei fontos terepet jelenthetnének a civil részvétel számára. Az elmúlt években megvalósított rendezvénysorozat célja az együttműködés elősegítése, valamint a helyi szereplők bevonása volt az MNTFS céljainak megvalósításába, a kapcsolódó tevékenységek megvitatásába és az eredmények értékelésébe. A 2022–2023-ban megrendezett 15 eseményen összesen 751 fő vett részt. A Belügyminisztérium megrendelésére készült értékelés²⁷⁶ alapvetően pozitívan ítélte meg a találkozókat. Ugyanakkor a napirendek és a feljegyzések alapján

²⁷⁴ Társaság a Szabadságjogokért (2024) [Egy év tapasztalata a monitoring bizottságokban](#)

²⁷⁵ A közérdekű adatigénylést a Hátrányos Helyzetű Családok Országos Egyesülete nyújtotta be a Magyar Máltai Szeretetszolgálat felé.

²⁷⁶ Zárótanulmány – „A Magyar Nemzeti Roma Platform megerősítése 2022-2023” elnevezésű projekt értékelése (Hétfal 2023) https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2024/01/Roma-Platform-zarotanulmany-1130_v2_final.pdf

megállapítható, hogy a Platform rendezvényei elsősorban nem a szakmai párbeszédet, hanem inkább a felülről lefelé irányuló tájékoztatást, valamint a politikai, kormányzati és választókerületi reprezentációt szolgálták.

- Az egyes operatív programokhoz kapcsolódó **monitoring bizottságok** működéséről az esettanulmányban írtunk (ld. keretes szöveg).

A bizottsági munkát jelentősen megnehezíti az a kifejezetten megfélemlítő légkör, amely egyes - elsősorban a civil kontroll fenntartására törekvő - szervezetek létét is veszélyezteti. Az ún. "Átláthatósági törvény" hónapok óta tartó lebegtetése, amely közvetlenül sérti a partnerség elvét, és aláássa azt a bizalmi légkört, amely e bizottságok hatékony működésének alapfeltétele lenne. (A tervezett törvény hatásáról az 1.3.3. pontban írtunk.)

3.3.2. SZINERGIA MÁS AKCIÓKKAL

A magyar civil társadalom - köztük a roma civil szervezetek is - élesen megosztott a Kormány iránti lojalitás mentén. Ez az uniós és hazai források felhasználásában és kontrolljában is érezteti hatását. Miközben a stratégia az érintett szervezetek minél szélesebb körű bevonását szorgalmazza, a valóságban azok a szervezetek, amelyek támogatják a Kormány politikáját, jóval nagyobb eséllyel jutnak forrásokhoz, mint az azzal a legkisebb mértékben is kritikusak. Jól illusztrálja a kormánytól független civil szervezetek kiszorulását a támogatási rendszerből a hazai forrásokból létrehozott Városi Civil Alap (VCA)²⁷⁷ működése. A támogatási program keretében, három pályázati fordulóban összesen mintegy 14 milliárd forintot osztott szét a kormány (2021-ben 4,4, 2022-ben 4,8, 2024-re szintén 4,8 milliárdot). A nagyobb, 15–37 millió forintos támogatásokat kapó 251 szervezet vizsgálatából²⁷⁸ kiderült, hogy ezek 87 százaléka egyértelműen a Fideszhez köthető szervezet, míg valóban független vagy ellenzéki kötődésű szervezetek csak elenyésző arányban jutottak forráshoz. A kedvezményezettek között kiemelten szerepeltek kormánypárti politikusokhoz kapcsolódó alapítványok és sportegyesületek, amelyek több tízmilliós összegeket kaptak.

A stratégiában foglaltak szellemiségének szintén ellentmond az az esettanulmányban is bemutatott gyakorlat, mely szerint a civil monitoring bizottsági tagok hozzáférését több esetben is korlátozták egyes, a támogatott projektek kiválasztásával, megvalósításával kapcsolatos dokumentumokhoz.

3.3.3. ROMA RÉSZVÉTEL

A roma részvétel mindhárom fentebb ismertetett platformon biztosított, azonban a monitoring bizottságokban a roma civil szervezeteket képviselő tagok száma igen alacsony. A roma részvételt tovább erősítené, ha a Magyarországi Romák Országos Önkormányzata (MROÖ) is delegálna tagokat ezekbe a bizottságokba – akár a tagjai által képviselt civilszervezetek révén. Bár az önkormányzat jelenlegi elnöke szükségesnek tartja a bekapcsolódást a bizottsági munkába, megítélése szerint ennek együtt kellene járnia a testület kapacitásfejlesztésével. Ezt szükségletet mások – egy aktív roma civil szervezet vezetője is – megerősíti. Sok esetben a roma szervezetek politikai kitettsége sem kedvez az objektív, kritikus munkavégzésnek. Holott nagyobb közösségi beágyazottságuk és felhalmozott tapasztalataik érdemi támogatást tudnának adni a tervezéshez és végrehajtáshoz. Ehhez valódi párbeszédre, és fórumaik folyamatos működtetésére volna szükség. Szintén fontos lenne a roma részvétel erősítése az uniós forrásokból megvalósuló fejlesztési programok lebonyolításában. A kormányzat elsősorban kiemelt programokban gondolkodik, miközben nyílt -- úgynevezett standard - eljárás keretében csupán az elérhető források elenyésző részét tervezi kiosztani. Ennek következtében az uniós források nem tudják betölteni azt a funkciót, hogy érdemben hozzájáruljanak

²⁷⁷ <https://bgazrt.hu/tamogatasok/varosi-civil-alap/>

²⁷⁸ A civil szervezetek támogatására létrejött kormányzati Falusi- és Városi Civil Alap nyertes pályázatait torzultak. Az utóbbi kapcsán végzett elemzések szerint a források jó részét 2024-ben is kormánypárti politikusok által létrehozott civil szervezetek kapták - <https://www.valaszonline.hu/2024/01/22/fidesz-varosi-civil-alap-nemethszilard-valasztasok/>

a roma civil szervezetek intézményi és szakmai kapacitásainak megerősítéséhez. Így elmarad a roma önszerveződések és érdekérvényesítő mechanizmusok megerősödése, valamint az a képessé tétel, amely a közpolitikai folyamatokban való hatékony részvételükhöz elengedhetetlen lenne.

4. AZ EU TÁMOGATÁSI ESZKÖZEINEK FELHASZNÁLÁSA

4.1. AZ UNIÓS FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁNAK FELTÉTELEI A ROMÁK EGYENLŐSÉGÉNEK ELŐMOZDÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

A romákat érintő uniós forrásfelhasználás két főszereplője a Belügyminisztérium (BM) Társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkársága és a hozzá kapcsolódó minisztériumi háttérintézmény, a Társadalmi Esélyegyenlőségi Főigazgatóság (TEF), valamint a Diagnózis Alapú Felzárkózási Stratégia végrehajtásáért felelős miniszterelnöki biztos által vezetett Felzárkózó Települések program. A jelentés összeállítása során készített szakértői interjúk alapján az a kép alakult ki, hogy a szervezeti egységek között nincs szoros szakmai együttműködés, a programok inkább egymással párhuzamosan, nem egymásra épülve, egymást erősítve valósulnak meg.

Mindkét szervezetet élén álló szereplőt ellentmondásos, és a köztisztviselői neutralitással ellentétes ügyek terhelik. Sztojka Attila a nyilvánosságra került, roma képviselőket nyomás alá helyező és lojális magatartás esetén jutalommal kecsegtető kijelentéseit követően államtitkári posztot kapott²⁷⁹ és felzárkózási szakmai programok helyett a politikai vonalon volt aktív: a 2026-ban kisebbségi listán megszerezhető parlamenti hely bebiztosítása érdekében létrehozandó roma civil szövetség (CIKÖSZ) megszervezése volt a legfőbb látható tevékenysége – miközben más programindulások csúsztak. Felmerültek hírek a lojális roma vezetők jutalmazásáról is.

A miniszterelnöki biztos által irányított FETE programot vezető Vecsei Miklós a FETE programot időben megszakítás nélkül, vitte át magyar költségvetési finanszírozásból EU-s finanszírozásba. A FETE programjai, felhívásai 2023-tól már az előző fejlesztési ciklus pénzeivel átálltak az EU-s pénzekre, és elindultak az új ciklushoz kötődő programok is. A jó érdekérvényesítési képességre árnyat vet Vecsei Miklós különféle pozícióinak összeférhetetlensége, mely az EU Bizottság számára is ismert. Vecsei – miközben miniszterelnöki biztos – a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnöke volt és néhány évi számára létrehozott tiszteletbeli alelnöki poszt után újból alelnök 2025 májusától.²⁸⁰ Ez a helyzet legalább két magyar állami tisztviselő összeférhetetlenségét kezelő szabályt is sért.²⁸¹

A BM Társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkárság egyik feladata a társadalmi esélyteremtéshez, a romák integrációjához és a hátrányos helyzetű gyermekek oktatási esélyegyenlőségéhez kapcsolódó stratégiák és programok kormányzati koordinációja. Részt vesz az EU fejlesztési alapokból finanszírozott felzárkózási projektek szakmai és módszertani irányításában, így fontos szerepe van az EFOP Plusz társadalmi felzárkózási fejlesztésekben is. A támogatási konstrukciók között célzott roma programok is szerepelnek, ezek megvalósítására nyílt felhívások keretében lehet pályázni. A felhívások megjelentetése sokéves csúszás után 2025 augusztusában sem történt meg.

Mivel a TEF programjai nem indultak még el a jelentés leadásakor, csak a FETE program megvalósításáról vannak információk. A 2019-ben indult program az ország 300 leghátrányosabb helyzetű településének átfogó fejlesztését célozza, a bevont települések mindegyike jelentős roma lakossággal bír. A kedvezményezett településeket szakaszosan vonják be, a 300 települést a tervek szerint 2025-re érik el. A megvalósításban kulcsszerepet játszik a szakmai koordinációt végző Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ), valamint a bevont települések döntő többségén dolgozó négy nagy

²⁷⁹ vö: https://nepszava.hu/3142979_ujabb-hangfelvetelen-beszelt-sztojka-attila-arrol-hogy-aki-a-csalad-tagja-azt-csaladon-belul-kezelik-de-kivul-ezt-senki-nem-erezheti és https://index.hu/belfold/2022/01/12/most-hutlen-kezelesrol-es-a-meleglobbirol-beszelt-sztojka-attila/?utm_source=chatgpt.com&token=554cdb4031ac4a5a25a4ff4ba497f831

²⁸⁰ vö: <https://hungaryembassy.orderofmalta.int/hu/h%C3%ADrek/tisztujitas-a-magyar-maltai-szeretetszolgalatnal/>

²⁸¹ 2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról (3. paragrafus) - <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800125.tv#> és 2007. évi CLXXXI. törvény a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról (2. és 6. paragrafus) - <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700181.tv>

egyházi karitatív szervezet. 2023-tól az MMSZ pályázati felhívás keretében választotta ki azokat a szervezeteket, amelyek az újonnan bevont településeken végzett munkára nyújthattak be pályázatot a későbbiekben.²⁸² A pályázati felhívás a kiválasztási szempontrendszer alapján elsősorban a komplex, nagy, diverz működésű szervezeteket részesítette előnyben, miközben a helyi, fókuszáltabb, de jól beágyazott szervezetek hátrányba kerültek. A felhívás nem tartalmazott elegendő információt a pályázók tájékozódásához, és a részvétel csupán jogosultságot biztosított a későbbi kiírásokon való indulásra, de nem garantálta azt, miközben jelentős erőforrást igényelt a szakmai terv elkészítése. A pályázati feltételek széleskörű jártasságot vártak el, ami kétséges volt, hogy egy szervezet képes lehet-e mindezt egyenletesen biztosítani. A 2022 előtt indult települések validálása lényegében a korábban kötelezően előírt tevékenységek ellenőrzésére korlátozódott, nem vizsgálta azok eredményességét vagy minőségét. Összességében a felhívás alapvető információk hiányában kötelezte a szervezeteket együttműködési megállapodás aláírására, anélkül, hogy a forrás rendelkezésre állása hiányában pontos képet tudott volna adni a későbbi program feltételeiről.

A FETE program lebonyolításában a Magyar Máltai Szeretetszolgálat egyesülete és alapítványa is részt vesz. A közreműködő szervezetek kiválasztásában az egyik a pályázati program kiírójaként, a másik pedig pályázóként volt jelen, amely mind a 180 meghirdetett településre pályázott. Az MMSZ végül több településen visszalépett, a pályázat eredményeként pedig a nagy egyházi karitatív szervezetek mellett a megvalósításba mindössze hét roma civil szervezet került be. Az esélyegyenlőséget nem biztosító felhívást és az MMSZ pályázati eljárását a civil szereplők már meghirdetése idején kritizálták.²⁸³ A kifogásolt eljárást a programot jórészt finanszírozó EFOP Plusz program monitoring bizottsága nem vizsgálta.

A FETE program finanszírozása jelenleg zömmel uniós forrásokból történik. A Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (RRF) alapból egyebek mellett 2000 szociális bérlakás építését és felújítását tervezték 51 milliárd forintos keretösszegeből.²⁸⁴ Ez a forrás az uniós források befagyasztása miatt ugyan jelenleg nem lehívható, de szakértői közlés szerint az állam a Máltai Szeretetszolgálat számára megelőlegezte azt, így a megvalósításnak pénzügyi akadálya nincs. Viszont a többi FETE megvalósító szervezet által vitt településeken ez a lakhatási elem nem valósul meg, mert ezektől a szervezetektől nem várható el a pénzügyi kockázat vállalása. A MMSZ közleménye szerint 2025 júniusáig, a projekt tervezett befejezése előtt egy évvel, 127 lakást adtak át a tervezett 2000-ből. Az elkészített interjúkból kiderült, hogy az eredeti tervekhez képest a program irányítói már csak 600 lakás felújításával terveznek.

A FETE-ben tervezett 300-ból még hátralévő települések bevonása és a már működő programok finanszírozása két EFOP Plusz²⁸⁵ kiemelt pályázat keretében történik, mindkettőnek a MMSZ a kedvezményezettje és a továbbosztása is az MMSZ felelőssége. Az ESZA forrásokat biztosító konstrukció már elindult, míg az ERFA forrásokat biztosító, infrastrukturális beruházásokra használható és lakhatási viszonyokat javító, mintegy 10 milliárd forintos keretösszegű program még nem.

Az uniós források esetében problémaként merült fel a különböző konstrukciók közötti lehatárolás kérdése. Egy tervezési hiányosság miatt jelenleg a FETE program azon célja nem teljesülhet, hogy a programba bevont megvalósító szervezetek, a működésükhöz szükséges támogatások mellett, a helyi lakosok lehetőségeit bővítő, esélyeiket növelő további EU-s felhívásokra is pályázhassanak. A kormányhatározatban nevesített települések – a kettős finanszírozás elkerülése érdekében – nem

²⁸² <https://444.hu/2022/10/12/a-nagy-szegenysegszamolo-programba-is-belenyulnak-az-unios-penzek-erdekeben>

²⁸³ <https://444.hu/2022/10/12/a-nagy-szegenysegszamolo-programba-is-belenyulnak-az-unios-penzek-erdekeben>

²⁸⁴ <https://fete.hu/szakteruletek/lakhatas/>

²⁸⁵ EFOP_PLUSZ-7.1.1-24-2024-00002 - https://fete.hu/jelenlet-a-felzarkozo-telepuleseken-esza-efop_plusz-7-1-1-24-2024-00002/

pályázhatnak olyan uniós operatív programok felhívásaira, amelyek tartalmilag átfednek a FETE tevékenységeivel. Ez a korlátozás akkor is érvényes, ha az adott önkormányzat vagy civil szervezet közvetlenül nem vesz részt a FETE megvalósításában, de településén zajlik a program. A forráselszivárgás megakadályozását biztosító szabályt mechanikusan vezették át az egyes operatív programokba – ami kifejezetten rossz helyzetbe hozza ezt a 300 települést.

4.2. A ROMA CIVIL TÁRSADALOM SZEREPE AZ UNIÓS FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁBAN

Összességében elmondható, hogy a forrásfelhasználásban, annak tervezésében és monitoringjában általában is gyengén érvényesül a roma civil részvétel; a megvalósító partnerek kiválasztásában pedig nagy mértékben érvényesül a politikai lojalitás. A magyar civil társadalom - köztük a roma civil szervezetek is - élesen megosztott a Kormány iránti lojalitás mentén. Ez az uniós és hazai források felhasználásában és kontrolljában is érezteti hatását. Azok a szervezetek, amelyek támogatják a Kormány politikáját, jóval nagyobb eséllyel jutnak forrásokhoz, mint az azzal a legkisebb mértékben is kritikusak.²⁸⁶

Magyarországon a civil társadalomnak és független szakmai szervezeteknek jelenleg nagyon szűk a mozgástere a roma fejlesztési forrásokhoz való hozzáférésben: az uniós és hazai támogatások elosztásának rendszerében gyenge a civil kontroll, a végrehajtást leginkább kormányzati vagy ahhoz elkötelezett hálózatok bonyolítják.

Az EU roma integrációra szánt forrásainak döntő többsége felett kormányzati háttérintézmények, valamint a kormánnyal szoros együttműködésben álló szervezetek (pl. MMSZ) rendelkeznek, így a forráselosztás jellemzően a kormányzati háttérrel bíró szervezetek és hálózatok felé irányul.²⁸⁷

Roma és pro-roma szervezetek rendszeresen bírálják, hogy a pályázati és forráselosztási rendszer nem kínál valódi esélyt a független, helyi roma civil közösségeknek, hanem inkább a lojalitás alapján választott, kormányzati partnerek részesülnek az erőforrások túlnyomó részéből.

Mindezek akadályozzák a transzparens, szakmailag és társadalmilag megalapozott roma integrációs fejlesztéspolitika hatékonyságát és eredményességét.

²⁸⁶ <https://telex.hu/komplex/2021/07/26/roma-integracio-roma-fejleszt-es-ciganyugy-autonomia-alapitvany>

²⁸⁷ Zárótanulmány 2022-2023. Magyar Nemzeti Roma Platform

5. TOVÁBBI MEGÁLLAPÍTÁSOK

EU-s döntéshozói és elemzői körökben is egyre több anyag lát napvilágot arról, hogy Magyarországon egyre távolabb kerül a demokratikus sztenderdektől.²⁸⁸ Mindez rávetül a közpolitikai folyamatokra is: az egyeztetéseket korlátozó salátatörvények és a veszélyhelyzeti kormányzás 10 éve tartó rendszere korlátozza a szakmai vitát és a részvételi folyamatokat. Ahol vannak részvételi fórumok, ott is jól kiválogatott, lojális partnerekkel rendezik meg ezeket. Ráadásul az intézmények elfoglalása nem csak a végrehajtást, de – mint például a KSH adatai körüli súlyos aggályok esetében láttuk – a monitoring folyamatokat is ellehetetlenítik. Ezzel párhuzamosan a hatalom olyan központosítása megy végbe Magyarországon, amely az önkormányzatiság rendszerét is folyamatosan szűkíti – ez nem utolsósorban a helyben megvívható konfliktusok és a helyi roma önszerveződés szerepét is minimalizálja. A civil források politikai lojalitás alapján történő elosztása tovább csökkenti a roma közösség érdekvédelmének és önszerveződésének lehetőségét – összességében ezek a folyamatok adják ennek a jelentésnek a kontextusát.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

Magyarországon az elmúlt években folyamatosan romlott a közszolgáltatások minősége és elérhetősége, a legtöbb területen, kiemelten a szociális védelem területén, csökkentek az erre fordítható források is. A jogszabályi környezet úgy változott, hogy az állam hátrébb lépett a szociális problémák megoldásából. Szerény eredmények néhány mutatóban (pl. a korai iskolaelhagyók, a foglalkoztatásban, és a magyarországi települések 10%-át sem elérő FETE programokban) születtek. Az oktatási szegregáció nőtt, a lakhatással kapcsolatos adatok nem javultak, a lakhatási támogatások a középosztály számára elérhetőek. A fejlesztési források kapcsán a tervezési és monitoring szakmai párbeszéd gyakran formális, a partnerek pedig lojalitás-alapon válogatottak. A jogvédelem intézményei meggyengültek. A kulturális támogatások sporadikusak, alapvető intézmények hiányoznak a roma identitás megőrzéséhez.

Javaslatok a nemzeti intézmények és hatóságok számára

1. Erősítsék meg az antidiszkriminációs panaszmechanizmusokat és javítsák hozzáférésüket; bővítsék az antidiszkriminációs és a Hate Crime Protocol implementációjával kapcsolatos képzéseket, biztosítsák ezek minőségét és tegyék őket kötelezővé bizonyos szakmacsoportokban. A gyermekbiztonsági útmutatókat és az erre való felkészítést tegyék kötelezővé minden gyerekekkel foglalkozó intézmény, munkatárs részére. A roma kulturális intézményrendszer célzott strukturális megerősítése szorul. Az állam biztosítson forrást egy önálló, roma irányítású kulturális intézmény létrehozására.
2. Biztosítsanak **nagyobb civil bevonást** az EU által finanszírozott programok előkészítésbe és a monitoringjába, a nyomonkövetési folyamatokat egészítsék ki az alapvető jogokra összpontosító helyszíni értékelésekkel és hatásvizsgálatokkal. Működtessenek rendszeres konzultációs fórumokat, amelyek döntéselőkészítő funkcióval is bírnak. A roma kulturális programokat érintő döntéshozatalban és forráselosztásban érdemi módon vonják be a független roma civil szervezeteket.
3. Az állam fordítson több forrást az **alapvető szolgáltatások** biztosítására. Elengedhetetlen a helyi alapellátások megerősítése, az erőforrások jelentős emelése, a szakemberek megbecsülése bérezésük és munkakörülményeik javításával a szociális és gyermekjóléti-gyermekevédelmi, az egészségügyi és az oktatási rendszerben. Módosítsák a gyermekjóléti alap- és gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók alkalmassági vizsgálatát érdemi, értékelhető módszertannal, megfelelő továbbképzések és szupervízió biztosításával. Ezzel párhuzamosan növeljék GDP-arányosan a szociális védelmi kiadásokat, emeljék

²⁸⁸ vö: European Parliament: [MEPs: Hungary can no longer be considered a full democracy](#) vagy a Freedom House [elemzéseit](#)

jelentős mértékben az óvodáztatási és iskoláztatási támogatás összegét és évenkénti indexálják. Dolgozzanak ki és vezessenek be megfelelő, az EU országainak többségében létező garantált minimumjövedelem rendszert. Terjesszék ki a térítésmentes intézményi gyermekétkeztetést, dolgozzanak ki komplex adósságkezelési programot, és vezessék vissza az adósságcsökkentő támogatást. A leginkább rászoruló csoportoknak indítsanak célzott és hatékony, érdemi segítséget jelentő támogatásokat.

4. Végezzenek **elemzéseket, méréseket, értékeléseket, adatgyűjtéseket**, és ezeket tegyék és elérhetővé kutatók, döntéshozók és civil szervezetek számára – az oktatástól az egészségügyön át a szociális és gyermekjóléti szolgáltatásokig.

5. **Stratégiák:** dolgozzanak ki a szociális és a gyermekvédelmi-gyermekjóléti rendszer, az egészségügyi és az oktatási rendszer fejlesztését szolgáló részletes ágazati és ágazatközi fejlesztési stratégiákat a szakemberhiány csökkentésére, a szolgáltatások színvonalának és hatékonyságának javítására, a területi egyenlőtlenségek mérséklésére, a jogosultságok biztosítására. Dolgozzanak ki nemzeti lakhatási stratégiát.

6. **Mainstreaming:** Roma kultúrát integrálják a nemzeti kulturális és emlékezetpolitikai intézményrendszerbe. A nagy közgyűjtemények dolgozzanak ki együttműködési megállapodást roma civil szervezetekkel, hogy érdemben jelenítsék meg a roma örökséget. Állami forrásból indítsanak országos médiakampányokat a roma kultúra értékeinek népszerűsítésére. Vonják be a roma alkotókat és civil szereplőket a programok tervezésébe és lebonyolításába.

7. Indítsanak célzott programokat

- az oktatási szegregáció felszámolására;
- módosítsák az egyházi és alapítványi iskolák beiratkozási gyakorlatát, hogy azok ne erősítsék a white-flight jelenséget.
- Biztosítsanak valódi mentorálást és minőségbiztosítást a halmozottan hátrányos helyzetű diákokat oktató pedagógusoknak.
- A tankötelezettségi korhatárt állítsák vissza 18 éves korra.
- Indítsanak széleskörű jogtudatosító kampányt a roma közösségekben;
- indítsanak szociális bérlakásépítési programot hazai és nemzetközi szervezetek bevonásával, és célzott fejlesztő programokkal összekötött foglalkoztatási programokat a NEET fiatalok számára.
- Biztosítsák a földrajzi mobilitás lehetőségét, vonják vissza az „Önazonosságvédelmi” törvényt, illetve biztosítsák, hogy azt ne használhassák lakhatási diszkriminációra.
- Biztosítsanak arányosságot és területi egyenlőséget a kultúratámogatásban. Alakítsanak ki olyan támogatási rendszert, amely elér a kistelepüléseken élő roma közösségekhez is, és biztosítja, hogy a roma közösségek nagyságukkal arányosan kapjanak támogatást.
- A romani és beás nyelvek oktatását építsék be kötelező elemként a roma nemzetiségi oktatásba.

Javaslatok az EU intézmények számára

8. Biztosítsanak közvetlenül pályázható EU-s forrásokat a diszkrimináció- és cigányellenesség kapcsán végzett civil tevékenységek támogatására, keretpályázatot a roma kulturális és nyelvi örökség megőrzésére.

9. Az EU által finanszírozott programokban biztosítsanak nagyobb civil bevonást az előkészítésben és a monitoringba. A jelenlegi, korrupcióra összpontosító panaszmechanizmus mellett vizsgálják azt is, hogy a végrehajtás során nem sérülnek-e alapvető jogok, például a diszkrimináció tilalma, és

érvényesülnek-e jogállamisági garanciák. Ne támogassanak az oktatási szegregáció növekedését eredményező programokat, és érvényesítsék a szektorsemleges finanszírozás biztosítását a támogatások elosztásakor. Az átláthatósági és monitorozási elvárásokban az EU követelje meg a tagállamoktól, hogy nyilvános és kutatható adatbázisokat hozzanak létre ez elősegítésére a szakpolitikai tanulást és a programok hatásosságának értékelését.

10. Vezessenek be feltételrendszert a tagállami stratégiák értékeléséhez. A nemzeti roma stratégiák uniós értékelését kössék indikátorokhoz a kultúra területén is, például a roma nyelvoktatásban részt vevők arányosított számához, roma kulturális intézmények működéséhez, a kulturális mainstreaming eredményeihez.

11. Támogassanak EU-s szintű figyelemfelhívó kampányokat a roma kultúra értékeinek és történetének népszerűsítésére, tekintettel a többségi társadalmak attitűdjének formálására.

Javaslatok a civil szervezetek számára

12. Keressenek forrásokat együttműködések kialakítására a cigányellenesség és a diszkrimináció ellenes tevékenységek megerősítése érdekében. Tegyenek a szegregáció eseteinek azonosítása és a megszüntetésére irányuló javaslatokat, dolgozzanak ki, teszteljenek és adaptáljanak új módszereket.

Javaslatok más döntéshozók számára

13. Helyi önkormányzati vezetők és tisztségviselők teremtsék meg az önfejlesztés fórumait antidiszkriminációs kérdésekben, vállaljanak nagyobb szerepet a helyi oktatásban, és a szegregált oktatás felszámolásában.

HIVATKOZÁSOK

INTERJÚK ÉS EGYEZTETÉSEK LISTÁJA

Interjúalanyok	Szervezet/titulus	Mikor
Sztojka Attila	Belügyminisztérium, társadalmi esélyekért és roma kapcsolatokért felelős államtitkár	a kérdéseinkre írásos választ adtak.
név nélkül nyilatkozó1	Belügyminisztérium	interjú 06.16.
név nélkül nyilatkozó2	Belügyminisztérium	interjú, 07.16
név nélkül nyilatkozó3	MMSZ lakhatási koordinátor	interjú 05.06
Kullmann Ádám	Európai Bizottság	interjú 06.16.
Aba-Horváth István	Magyarországi Romák Országos Önkormányzata, elnök	interjú 06.23.
Thaisz Miklós	Magyar Máltai Szeretetszolgálat	interjú 07.15.
	Iskola Alapítvány, igazgató	
Nahalka István	oktatáskutató	interjú 07.17.
Vecsei Miklós	Társadalmi felzárkózásért felelős miniszterelnöki biztos	interjú 07.29.
Berki Judit	NMCKKSZSZ	interjú,07.14.
Balogh Marianna	EMMA Egyesület, Ibrány	interjú 06.30
Solymosy József Bonifác	népegészségügyi szakértő, kutató	háttérbeszélgetés 07.07
Somhegyi Annamária	a Teljeskörű Iskolai Egészségfejlesztés program kidolgozója	háttérbeszélgetés 07.19
Kegye Adél	Rosa Parks Alapítvány	július 17
Név nélkül nyilatkozó szakember	Biztos Kezdet Gyerekház Hajdú-Bihar megye,	interjú 06.24.
Név nélkül nyilatkozó	misztériumi középvezető	interjú 07.03
az anyagot/részanyagot véleményezték		
Szénási Szilvia	UCCU Alapítvány	08.08 email
Török Ildikó	Romaversitas	08.08 email
Rácz Béla	1 Magyarország Kezdeményezés	08.05 email
dr. Muhi Erika	NEKI	06.27 email

Dósa Valéria	Együttnevelés Szövetség	07.25 email
esettanulmány 1		
23 roma szülő		beszélgetések, 2025
3 helyi roma vezető		háttérbeszélgetés, 2025
3 helyi döntéshozó		háttérbeszélgetés, 2025
3 helyi pedagógus, intézményvezető		háttérbeszélgetés, 2025
esettanulmány 2		
53 háztartás a szegregátumban		kérdőíves adatfelvétel 2024. június-július
civil szervezet vezetője		interjú 2025.07.
gyerekek és szülők		fókuszcsoporthozos beszélgetés 2024

Alapdokumentumok és jelentések

EU dokumentumok

[Assessment report of the Member States' national Roma strategic frameworks {COM\(2023\) 7 final}](#)

[Commision Staff Working Document \(2025\) Country Report – Hungary](#)

[European Commission \(2024\): Education and Training Monitor](#)

[European Parliament resolution of 4 October 2023 on the segregation and discrimination of Roma children in education, 2023](#)

[European Parliament resolution of 18 January 2024 on the situation in Hungary and frozen EU funds \(2024/2512\(RSP\)\)](#)

Nemzeti hatóságok/döntéshozók: dokumentumok

Magyar Nemzeti Felzárkózási Stratégiai 2030 (2024). <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2023/03/MNTFS2030.pdf>

[1619/2021. \(IX. 3.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021–2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről.

[1219/2025. \(VI. 23.\) Korm. határozat](#) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2025–2027. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről

[MAGYAR NEMZETI TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSI STRATÉGIA 2030 NYOMONKÖVETÉSI JELENTÉS 2021 – 2022](#)

[1404/2019. \(VII. 5.\) Korm. határozat a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról.](#)

[A Belügyminisztérium az Európai Unió számára készített köznevelési stratégiája, 2021-2030:](#)

[Gyermekek jogainak garanciáit biztosító nemzeti cselekvési terv 2030](#)

[Egészséges Magyarország 2021-2027 Egészségügyi Ágazati Stratégia](#)

[Antiszemizmus Elleni Nemzeti Stratégia \(2024\)](#)

[A Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes 2/2024. számú elvi állásfoglalás a gyűlöletkeltő demonstrációk jogi környezetéről és társadalmi hatásairól](#)

Országgyűlés Hivatala (2023): [A ROMÁK LAKHATÁSA, LAKÁSKÖRÜLMÉNYEI](#).

2023. évi XCII. törvény a köznevelés területén alkalmazandó diszkriminációellenes intézkedésekről:
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300092.tv>

2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300052.tv>

2024. évi XC. törvény Magyarország 2025. évi központi költségvetéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2400090.tv>

[2025. évi XLVIII. törvény a helyi önkormányzatok védelméről](#)

[Zárótanulmány 2022-2023. Magyar Nemzeti Roma Platform](#)

Nemzetközi szervezetek jelentései

[European Union Agency for Fundamental Rights \(FRA\) \(2022\). Roma Survey – Main Results](#)

[European Union Agency for Fundamental Rights \(FRA\) \(2025\) Fundamental Rights Report](#)

[ECRI \(2023\) ECRI Report on Hungary \(sixth monitoring cycle\)](#)

[ECRI \(2024\): CONCLUSIONS ON THE IMPLEMENTATION OF THE RECOMMENDATIONS IN RESPECT OF HUNGARY SUBJECT TO INTERIM FOLLOW-UP \(2024\)](#) Adopted on 3 July 2024

[MRG-Idetartozunk: \(2021\) Roma in Hungary: The Challenges of Discrimination](#)

[CHART OF THE STATUS OF NATIONAL INSTITUTIONS // ACCREDITED BY THE GLOBAL ALLIANCE OF NATIONAL HUMAN RIGHTS INSTITUTIONS Accreditation status as of 27 April 2022.](#)

UN (2023). CEDAW, [Concluding observations on the ninth periodic report of Hungary](#)

[Dominic Richardson – David Harris – Sophie Mackinder – John Hudson: Too Little, Too Late \(2023\): An assessment of public spending on children by age in 84 countries](#), UNICEF Innocenti

Civil jelentések

[Civil Society Monitoring Report on the Quality of the National Roma Strategic Framework in Hungary, \(2022\)](#)

Bridge-EU (2025): [Fundamental Rights Violation in EU Funds – Hungary](#)

Habitat for Humanity: [Éves lakhatási jelentés 2024](#)

Unicef Magyarország (2024): [A gyermekvédelmi rendszer kihívásai](#).

Kutatói elemzések

Anikó Bíró—Péter Elek (2019): [The effect of primary care availability on antibiotic consumption in Hungary: a population based panel study using unfilled general practices](#)

Budapest Intézet (2022) [MAGYARORSZÁGI ÖNKORMÁNYZATOKAT CÉLZÓ, EU FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK ELEMZÉSÉHEZ SZÜKSÉGES KORMÁNYZATI ADATOK HOZZÁFÉRÉSÉNEK ÉS MINŐSÉGÉNEK GYORSÉRTÉKELÉSE](#)

Budapest Intézet (2022): [A magyar adórendszer újraelosztási hatásai](#).

Daróczi Gábor szerk., (2024): A romák közszolgáltatásokhoz való hozzáférése Magyarországon: <https://phirenamenca.eu/wp-content/uploads/2025/06/A-romak-kozszoigaltatasokhoz-valo-hozzaferese-Magyarorszagon-2024.pdf>

Gyermekjogi Civil Koalíció (2024): [ÁLLÁSFOGLALÁS a gyermekek valós védelméről a 2024. évi XXIX. és a 2024. évi XXX. törvények alapján](#),

Gyermekjogi Civil Koalíció (2024): ["MIT KÍVÁN A MAGYAR GYERMEKVÉDELEM" JAVASLATOK 40 PONTBAN A GYERMEKVÉDELMI RENDSZER MEGÚJÍTÁSÁRÓL](#)

Zoltán Hermann (2019): [The impact of decreasing compulsory school-leaving age on dropping out of school](#).

Hungler Sára és Kende Ágnes, [Diverting Welfare Paths: Ethnicisation of Unemployment and Public Work in Hungary](#) *E Cadernos CES*, 35. szám, 2021. június 15.

Husz I. et al. (2023): [Gyerekesélyek a végeken](#).

Ignácz Judit (2024): Roma nők szexuális és reprodukciós egészsége és jogai Magyarországon. In: Lehetne egy kicsit halkabban? Szexuális és reprodukciós egészség roma női szemmel. Romaversitas - EMMA Egyesület.

Kollányi, Z., Bálint, L., Susovits, K., Csépe, P. & Kovács, K. (2023). Inequalities in Diabetes Mortality Between Microregions in Hungary. *International Journal of Public Health*, Volume 68. DOI=10.3389/ijph.2023.1606161

Kósa, K., Katona, C., Papp, M., Sándor, J., Fürjes, G., Bíró, K., Ádány, R. (2021): Segéd-egészségőrök működése az Alapellátási Modellprogram praxisközösségeiben. *Egészségtudomány* 2021(2). DOI: <https://doi.org/10.29179/EgTud.2021.2.39-50>

Kállai Ernő (2023): [Nemzetiségi oktatás a magyar iskolarendszerben](#)

Nahalka István (2023): Kikre vonatkozik a diszkriminációellenes törvény? Településenkénti adatok (<https://ckpinfo.hu/2023/10/15/kikre-vonatkozik-a-diszkriminacioellenes-torveny-telepulesenkenti-adatok/>)

Neumann Eszter (2025): [A suffocating embrace? Religion and nationalism in Hungary](#)

Perpék Éva- Kiss Márta (szerk.) (2023): [Véges és végtelen lehetőségek](#).

PEW Research Center (2025): [Global perceptions of inequality and discrimination](#).

PISA 2022 Results (Volume II), https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-ii_a97db61c-en.html

Rosa Parks Alapítvány (2024): [Szegregáció a speciális oktatásban](#)

Szabó Laura, Veroszta Zsuzsanna (2022): A folyosó végén. Roma nők a várandósgondozás és szülészeti ellátás rendszerében. Esély, Vol. 33. (2022) No. 3., pp. 3–24. DOI 10.48007/esely.2022.3.1

Dr. Szapáry György et al., 2024: Javaslatok a pedagógusok utánpótlásának fenntartható biztosításához, vitairat: https://mkt.hu/wp-content/uploads/2024/06/Javaslatok-a-pedagogusok-utanpotlasanak-biztositasa-erdekeben_2024_clean.pdf

Szecskó János (2024): Az iskolai szociális segítő tevékenység tapasztalatai a kutatások tükrében: <https://ojs.lib.unideb.hu/kulonlegesbanasmod/article/view/14507/12433>

[Szociális településrehabilitáció eredményességének értékelése](#). Vezető értékelő: Teller Nóra, Városkutatás Kft., Collective-Intelligence kft., Field Consulting Services Zrt, Budapest, 2022.

Tátrai Annamária, Gábos András (2025): [Kutatói aggodalmak az EU-SILC magyarországi jövedelemadataival kapcsolatban](#)

Tátrai-Gábos et al. (2025): [Rendszerszintű adatminőségi problémák az EU-SILC magyar jövedelmi adataiban \(2014-2023\)](#).

Virág, M., Kovács, R., Marovics, G. et al. (2025). Bridging healthcare gaps through specialized mobile healthcare services to improve healthcare access and outcomes in rural Hungary. Sci Rep 15, 12692 (2025). <https://doi.org/10.1038/s41598-025-97447-9>

MELLÉKLET: A PROBLÉMALISTA

A cigányellenesség és a diszkrimináció elleni küzdelem

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
Magas előítéletesség és széleskörű gyűlöletbeszéd	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	Kizárólag a roma kultúra ápolása és megismertetése. Ezek önmagukban nem oldják meg a problémát. Nincsenek rendszeresen gyűjtött , egységes, nemzetközi módszertant alkalmazó adatok
Széleskörű diszkrimináció, alacsony bizalom a közösségekben ennek kezelése kapcsán	kritikus probléma	említi van, de az elemzés nem kellőképpen mély	nincs feltüntetve	néhány cél, de nem releváns	– tervezett kutatás a bérletáspiaci diszkriminációról – jogtudatosság növelése a roma szervezetekkel kötött megállapodások révén. A kutatás nem elérhető, utóbbi nem történt, vagy nem széleskörű. Nincs adatgyűjtés.
A civil és állami jogvédő mechanizmusok meggyengülése	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Nem terveznek beavatkozást
Alacsony tudatosság a jogalkalmazók körében	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Nem terveznek beavatkozást, sporadikus tréningek

Oktatás

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
Oktatási szegregáció	kritikus probléma	behatórtoltan értelmezi	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	Az MNTFS 2030 felhívja a figyelmet a szegregáció megelőzésére és felszámolására, ám a vizsgált időszakban kapcsolódó programot nem sikerült azonosítani.
Egyházi fenntartású intézményeknek az államnál magasabb támogatása	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Az egyházi intézmények egyre növekvő szerepe, jelenléte nemhogy csökkentené a szegregáló gyakorlatot, még növeli is azt.
Pedagógiai asszisztensek számának elégtelensége	súlyos probléma	azonosítja és kellő részletességgel elemzi	van ilyen, de nem elégséges	megfelelő, de még fejlesztendő terület	A Stratégia nem tartalmaz konkrét intézkedéseket ezügyben, de hangsúlyozza az asszisztensi feladat fontosságát. -
Pedagógushiány	kritikus probléma	azonosítja és kellő részletességgel elemzi	megfelelő, de még fejlesztendő terület	jól meghatározott, releváns célok	a stratégia komplex kihívásként kezeli, és többszintű, koordinált intézkedési tervvel reagál rá. Az adatok és a nyomkövetési jelentések alapján a probléma csökkenőben van, de továbbra is folyamatos intézkedéseket igényel a pedagógusképzés minőségének és kapacitásának fenntartása érdekében. A pedagógusképzés adatait a KSH gyűjti és közli évente. Az MNFTS 30 ezt veszi alapul.

Korai iskolaelhagyás magas aránya	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	megfelelő, de még fejlesztendő terület	jól meghatározott, releváns célok	prevenációs programok; pedagógiai és szakszolgálati támogatás; tanodák és felzárkóztató programok; pályaaorientáció és tanulási utak nyitottsága; szakképzési programok erősítése a végzettség nélküli iskolaelhagyók számára; szociális támogatások; ingyenes tankönyv, étkezés és tanszertámogatás bővítése. Magyarországon a roma fiatalok körében a korai iskolaelhagyás mértéke 2023-ra 45%-ra csökkent. Az állami és uniós forrásokból finanszírozott komplex stratégiák nagy számú fiatalot értek el ezen a területen. Az iskolaelhagyás adatait a KSH gyűjti és közli évente.
Oktatási intézmények színvonalának regionális egyenlőtlensége	kritikus probléma	behatóroltan értelmezi	megfelelő, de még fejlesztendő terület	megfelelő, de még fejlesztendő terület	Az MNFTS 2030 komplex intézkedéseket javasol. A célokhoz illeszkedő intézkedések közül csak a néhány (FETE Program, Svájci Alap) elindulása történt meg a vizsgált időszakban. Az intézkedések egy részének hatékonyságát már a tervezési szakaszban vitatták független szakértők. Egyelőre jelentős, adatokkal alátámasztott változás nem tapasztalható. A területi egyenlőtlenségek tekintetében a KSH és az országos kompetenciamérés gyűjt adatokat, de az oktatásra vonatkozóan is elérhetőek regionális adatsorok. Ezeket a Stratégia készítésekor is felhasználták.
Pedagógusok szakmai támogatásának elégtelensége	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	A Stratégia azonosítja a problémát, de az általánosságok szintjén nem lép túl. Egyelőre nincs látható eredmény. A FETE programon túl nem sikerült olyan konkrét intézkedést azonosítani, mely ezt a célt szolgálja a vizsgált időszakban.
Oktatáshoz kapcsolódó szakellátás elérésének hiányai	kritikus probléma	behatóroltan értelmezi	megfelelő, de még fejlesztendő terület	megfelelő, de még fejlesztendő terület	A stratégia azonosít beavatkozásokat, de nem sikerült a vizsgált időszakban olyan intézkedést azonosítani, amely ezeknek a céloknak megfelel. Az adatok a Kréta és TEIR rendszerekből jelenleg is rendelkezésre állnak.

A szociokulturális hátrány kompenzáció intézményei továbbfejlesztést igényelnek	kritikus probléma	behatároltan értelmezi	megfelelő, de még fejlesztendő terület	néhány cél, de nem releváns	A Stratégia számos kapcsolódó intézkedést tartalmaz: Gyerekházak, Tanodák, roma szakkollégiumok, FETE Program stb. Az intézkedések egy része (tanodák, szakkollégiumok) eredményeket mutat. Az intézményrendszer azonban jelenleg messze nem fedi le teljes célcsoportot.
---	-------------------	------------------------	--	-----------------------------	---

Foglalkoztatás

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
A közmunkához és a közfoglalkoztatáshoz való rossz hozzáférés vagy azok alacsony hatékonysága	kritikus probléma	kellőképpen be van azonosítva, azonban a megértés szinte csak korlátozott	megfelelő, de még fejlesztendő terület	van néhány kitűzött cél, de azok nem relevánsak	a közfoglalkoztatottak száma folyamatosan csökken, ez azonban azzal is együtt jár, hogy szociálisan egyre homogénebb, máshol elhelyezkedni nem tudók maradnak
NEET-fiatalok magas aránya, benne a roma fiatalok magas aránya	kritikus probléma	korlátozottan foglalkozik a témával	megfelelő, de még fejlesztendő terület	releváns célok lettek azonosítva	2023 óta nem indult ezt támogató program
Az (át)képzéshez, és készségfejlesztéshez való rossz hozzáférés	kritikus probléma	korlátozottan foglalkozik a témával	megfelelő, de még fejlesztendő terület	releváns célok lettek azonosítva	2023 óta nem indult ezt támogató program

Munkaadói diszkrimináció	kritikus probléma	említve van, de nincs elemezve	van ilyen, de nem elégleges	nincs feltüntetve	nem történt ilyen témájú kutatás, adatgyűjtés , ehhez kapcsolódó program
A hátrányos helyzetű területekről származó roma nők és lányok számára az emberkereskedelem és a kényszerprostitúció ves zélya	jelentős probléma	említve van, de nincs elemezve	van ilyen, de nem elégleges	fel van tüntetve néhány cél (foglalkoztatás & oktatás)	2023 óta nem indult ezt támogató program
Az elsődleges munkaerő-piaci lehetőségek helyett közmunka széles körben	kritikus probléma	korlátozottan foglalko zik a témával	megfelelő, de még fejlesztendő terüle t	van néhány kitűzött cél, de azok nem relevánsak	2023 óta nem indult ezt támogató program
A foglalkoztatás akadályai és visszatartó okok (például eladósodottság , a szociális juttatásokhoz képest alacsony munkajövedelem)	kritikus probléma	korlátozottan foglalkozik a témával	van ilyen, de nem elégleges	nincs feltüntetve	2023 óta nem indult ezt támogató program
Aktivizálási	kritikus	korlátozottan	van ilyen, de nem	nincs feltüntetve	2023 óta nem indult ezt támogató program

intézkedések és foglalkoztatási támogatás hiánya	probléma	foglalkozik a témával	elégletes		
Munkaerő-kölcsönzés visszaélései	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	nem történt ilyen témájú kutatás, adatgyűjtést, ehhez kapcsolódó program
Felmondási jogsértések	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	nem történt ilyen témájú kutatás, adatgyűjtést, ehhez kapcsolódó program
Munkahelyi balesetek magas száma	súlyos probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	nem történt ilyen témájú kutatás, adatgyűjtést, ehhez kapcsolódó program

Egészségügy

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
A romák által tapasztalt diszkrimináció, szegregáció az egészségügyi ellátás során, és az ebből fakadó bizalmatlanság	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Nincs szó a problémáról.

Az egészségügyi rendszer forráshiányából fakadó ellátási problémák (pl. betöltetlen háziorvosi és védőnői körzetek) az ország hátrányos helyzetű térségeiben koncentrálnak	kritikus probléma	behatároltan értelmezi	van ilyen, de nem elégséges	nincs feltüntetve	A stratégiai egyik célja az egészségügyi szolgáltatásokhoz, elsősorban az alapellátáshoz való hozzáférés javítása. Ezt célozzák is egyes beavatkozások, de vagy olyanok, amelyek alkalmatlanok a hozzáférés tényleges javítására (pl. infrastrukturális fejlesztések), vagy nagyon limitált eléréssel rendelkeznek (pl. telemedicina program).
Annak explicit rögzítése, hogy az egészségi állapotot meghatározó tényezők köre sokkal szélesebb, mint az egészségügy, a magatartási és az életkörülmények közvetlen fizikai jellemzői	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve,	nincs feltüntetve	Bár a stratégia is leszögezi, hogy az egészségi állapot javításához egy több szektort és az összes társadalmi szereplőt bevonó megközelítés szükséges, később már csak az egészségügyi ellátásról és az egészségmagatartás jelenik meg a tervezett beavatkozásokban is. A teljes stratégiában minden releváns ponton meg kellene jeleníteni, hogy a kirekesztett közösségek rossz egészségi állapotának nem elsősorban az egészségügy az oka: annak javításának elsődleges feltételei az életkörülmények javítása és a kirekesztés megszüntetése is.
A biztosítási jogviszonnyal nem rendelkezők arányának vizsgálata, csökkentése, hozzáférésük javítása	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve,	nincs feltüntetve	A társadalombiztosítási jogosultság szabályainak 2020-as változása következtében valószínűleg számos, gyenge munkaerőpiaci pozíciójú ember veszítette el az egészségügy ellátásokra való jogosultságát. Pontos adatok nem ismertek, de a 2022-es monitoring jelentés is rámutatott a problémára – erre a Stratégia azóta sem reflektál.

Lakhatás, alapszolgáltatások, környezeti igazságosság

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
Fizikailag nem biztonságos lakhatás (romos vagy nyomortelepi lakások)	kritikus probléma	azonosítja és kellő részletességgel elemzi	megfelelő	jól meghatározott, releváns célok	EFOP 162, és ERFA 241-es programok, 2023 decemberi zárás után nem lett új kör hirdetve. FETE program keretében 300 településről készült települési diagnózis, ezek feldolgozása, értékelése nem nyilvános KSH országos szegregátum adatbázis nem készült el vagy nem elérhető
Ivóvízhez, áramhoz való hozzáférés és szennyvízelvezetés hiánya	kritikus probléma	nincs említve	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	FETE program keretében 300 településről készült települési diagnózis, ezek feldolgozása, értékelése nem nyilvános KSH országos szegregátum adatbázis nem készült el vagy nem elérhető
Korlátozott vagy hiányzó települési hulladékgyűjtés	kritikus probléma	nincs említve	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	
Korlátozott fűtési	kritikus probléma	nincs említve	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	FETE program keretében 300 településről készült települési diagnózis, ezek feldolgozása, értékelése nem nyilvános

képesség (a családok nem tudnak minden helyiséget/minden szükséges időpontban fűteni) vagy szilárd hulladékot használnak a fűtésre					
A lakhatási jogcímek nem egyértelműek és nem nyújtanak biztonságot	kritikus probléma	nincs említve	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	FETE program keretében 300 településről készült települési diagnózis, ezek feldolgozása, értékelése nem nyilvános KSH országos szegregátum adatbázis nem készült el vagy nem elérhető
A szociális lakhatáshoz való hozzáférés hiánya vagy korlátozottsága	kritikus probléma	említve van, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	nincs feltüntetve	EFOP 162, és ERFA 241-es valamint TOP és VEKOP programok, 2023 decemberi zárás után nem lett új kör hirdetve. FETE program keretében a tervezettnél kisebb számban valósul meg
Túlzsúfoltság	kritikus probléma	nincs említve	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	FETE program keretében 300 településről készült települési diagnózis, ezek feldolgozása, értékelése nem nyilvános KSH országos szegregátum adatbázis nem készült el vagy nem elérhető 2022-es FRA adatgyűjtés tartalmaz – nem országosan reprezentatív – adatokat
Olyan szintű lakhatási eladósodottság, amely kilakoltatáshoz vezethet	kritikus probléma	nincs említve	nincs feltüntetve	Nincs feltüntetve	nem egységes a szabályozás MR Községi Lakásalap bevonása megtörtént

Lakhatás szegregált településeken, szegregátumokban	kritikus probléma	azonosítja és kellő részletességgel elemzi	megfelelő	jól meghatározott, releváns célok	EFOP 162, és ERFA 241-es programok, 2023 decemberi zárás után nem lett új kör hirdetve.
Lakhatás informális vagy illegális településeken, szegregátumokban	kritikus probléma	azonosítja és kellő részletességgel elemzi	megfelelő	jól meghatározott, releváns célok	EFOP 162, és ERFA 241-es programok, 2023 decemberi zárás után nem lett új kör hirdetve.
Korlátozott vagy nem létező tömegközlekedés	jelentős probléma	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	
Korlátozott vagy nem létező internet hozzáférés	kritikus probléma	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	
A lakásbérleti jogviszony etnikai hovatartozáson alapuló megtagadása	kritikus probléma	nincs feltüntetve	kutatás tervezve a kérdésről	nincs feltüntetve	Nincs nyilvános kutatási eredmény

Szociális védelem

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
A szociális védelmi kiadásokra fordított költségvetési források csökkenése.	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Nincs kormányzati szándék a szociális védelmi kiadások javítására. A család-és lakáspolitikai intézkedések jórészt a jobb helyzetű társadalmi csoportokat támogatják. Részletesebb, elemezhető adatok nem nyilvánosak.
Magas a szegénységi kockázati ráta, és az anyagi és társadalmi nélkülözés aránya.	kritikus probléma	azonosítja és kellő részletességgel elemzi	van ilyen, de nem elégséges	megfelelő, de még fejlesztendő terület	A jövedelmi szegénység csökkentését, a pénzbeli ellátások fejlesztését közvetlenül célzó intézkedések jórészt hiányoznak. KSH-adatok a főbb bontásokban, roma/nem roma bontásban is elérhetők. A KSH jövedelmi adatai 2018 óta megkérdőjelezhetők.
A jövedelemtámogatási programok nem garantálják mindenki számára a minimális jövedelem elfogadható szintjét, a segélyezési rendszer színvonala, biztonsága gyengül.	kritikus probléma	nem releváns	nincs feltüntetve	néhány cél, de nem releváns	A stratégiában megjelennek kapcsolódó elemek, de ezek a szociális biztonságot érdemben nem javítják. A célrendszerben „az aktivitást erősítő, a munkavállalásra ösztönző segélyezési rendszer” fejlesztése alapvetően a közfoglalkoztatást jelenti. A főbb adatok rendelkezésre állnak, elérhetők. A KSH 2015-től nem számolja, nem közli a létminimum értékét, a létminimum alatt élők számát és jellemzőit.
A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők száma csökken, a csökkenés	súlyos probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	megfelelő, de még fejlesztendő terület	Konkrét intézkedés nincs. A stratégiában a FETE Program, illetve az EFOP Plusz egyik indikátora (az átfogó értékelés 2027 végére készül).

okairól nincsenek adatok.					Elérhető KSH-adat. Ugyanakkor az nem nyomon követhető, hogy az ellátás – a stratégia céljának megfelelően – milyen mértékben éri el a rászorulókat.
A jövedelemtámogatási programok és a családtámogatási, lakáspolitikai intézkedések a jobb helyzetűeket érintik kedvezően, a marginalizált csoportok kiszorulnak a kedvezményekből.	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	megfelelő, de még fejlesztendő terület	A stratégia beavatkozási irányként határozza meg a családtámogatási ellátások kiterjesztését, de az ennek nyomon követését szolgáló indikátor nincs. A munkajövedelemhez és társadalombiztosítási jogviszonyhoz kötött támogatásokból kiszorulnak a marginalizált társadalmi csoportok. Alapvető kapcsolódó adatok rendelkezésre állnak, de részletesebb elemzésre alkalmas adatok nem érhetők el.

Szociális szolgáltatások

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
A szociális és a gyermekjóléti-gyermekvédelmi rendszer tartós problémái, forrás-és kapacitáshiánya, illetve a színvonal és a hozzáférés területi egyenlőtlenségei.	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges ää	megfelelő, de még fejlesztendő terület	Stratégiai célkitűzések szintjén megjelenik a szolgáltatásfejlesztés szükségessége. A FETE programban (a magyarországi települések kevesebb mint tizedén) a szolgáltatásfejlesztés kiemelt eszköz. Rendszerszintű fejlesztések nem folynak. Az ellátások egy részéről érhető el adat (KSH, pl. igénybe vevők, férőhelyek száma), de ezek csak korlátozottan alkalmasak a folyamatok nyomon követésére. A szociális szolgáltatások területi egyenlőtlenségeiről nincsenek friss elemzések.

Nem valósult meg a térítésmentes intézményi gyermekétkeztetés további kiterjesztése.	súlyos probléma	behatároltan értelmezi	megfelelő, de még fejlesztendő terület	megfelelő, de még fejlesztendő terület	Az MNTFS 2030 és a kormányhatározat is tervezi ezt. Azonban nem valósult meg.
Hiányoznak a széleskörű, komplex adósságkezelési programok.	súlyos probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	nincs feltüntetve	néhány cél, de nem releváns	A FETE program néhány érintett településén túl nincs ilyen intézkedés

Gyermekek védelme

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
A bölcsődei férőhelyek száma alacsony, a HH és HHH gyerekek számára kevésbé elérhetőek	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	A bölcsődei férőhelyek növelése deklarált cél. A települések egyharmadán érhető el ma bölcsőde. A HH és HHH gyerekek részvétele alacsony. A KSH weboldalán elérhetőek az adatok.
Biztos Kezdet Gyermekházak nem mindenki számára elérhetőek	súlyos probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	Csak a működés és szerény gyermekszám-növekedés van említve. Alacsony a részvétel, nem sikerült a tervezett számú ház működtetése. Az inklúzió helyett a legszegényebb és a roma gyerekekre fókuszáló, alulfinanszírozott program nem felel meg az eredeti célkitűzéseknek. Statisztikák rendelkezésre állnak, friss elemzések nincsenek.

A gyermekjóléti és a gyermekvédelmi ellátások, szolgáltatások elérhetősége, minősége, hatékonysága fejlesztésre szorul.	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Célként megfogalmazva, de romlott az elérhetőség, a minőség. Kizárólag a FETE programban vannak érdemi fejlesztések. A gyermekvédelemben a helyzet tovább romlott, Legkevesebb 600 intézményi szakember és 2000 nevelőszülő hiányzik. Férőhely bezárások nehezítik az elhelyezést. A jogszabálmódosítások tovább rontják az ágazat helyzetét. A főbb adatok rendelkezésre állnak, a segítségnyújtás formáiról, eredményességéről nincsen értékelés, kutatás. Csak becslések vannak a beutalásra váró több ezer gyerekre és a kórházban rekedt többszáz újszülöttre és csecsemőre vonatkozóan.
--	-------------------	--	-------------------	-------------------	---

A Roma művészet, kultúra és történelem elismerése

problémák és feltételek	Súlyosság foka	Stratégia azonosítja-e:	Megoldás érdekében hozott intézkedések	Meghatározott célok	A probléma szempontjából releváns részletek az NRSF végrehajtása során
A roma kultúra és történelem megjelenítése a magyar állami kulturális intézményekben alacsony fokú.	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	Az adott időszakban egyetlen művészeti galéria nyílt, az intézményes hiányt ez nem oldja meg, (nem rendszerszintű lépés)
Az állandó roma múzeum, kulturális központ és kutatóintézet hiánya.	kritikus probléma.	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Egyes kulturális támogatások elérhetők, de ezek nem kompenzálják az állandó intézmények hiányát.

A romani és beás nyelvek alacsony státusza és nem megfelelő támogatása. Ezek társadalmi presztízse, oktatási integrációja és közéleti használata rendkívül alacsony.	kritikus probléma	behatároltan értelmezi	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	Az intézkedések (ösztöndíjprogram a nemzetiségi pedagógiát hallgatóknak).nem eredményeztek érdemi előrelépést.
A kulturális támogatások és programok projektalapú, töredezett. A jelenlegi támogatási rendszer nem épül hosszú távú kulturális fejlesztési stratégiára, és nem alkalmas intézményi kapacitásépítésre.	súlyos probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	A programok jellemzően nem érik el a roma közösségek szélesebb körét, és nem támogatják az önreprezentáció intéz ményes megerősítését.
A roma identitás az MNTFS-ben elsősorban folklorisztikus és kulturális keretben jelenik meg, nem kapcsolódva más közpolitikákhoz. (pl. oktatás, médiapolitika, városfejlesztés, emlékezetpolitika)	súlyos probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Bár a roma kultúra jelen van bizonyos kulturális programokban, ezek nem tekinthetők interszektorálisan integrált intézkedéseknek.
A programok volumene és elérhetősége nem arányos a roma közösség méretével. A roma közösség Magyarország egyik	kritikus probléma	behatároltan értelmezi	van ilyen, de nem elégséges	néhány cél, de nem releváns	A meglévő intézkedések földrajzi és társadalmi elérése korlátozott, nem biztosítja a roma közösségek széles körű bevonását.

legnagyobb kisebbsége, mégis a kulturális programok volumene és területi lefedettsége nem tükrözi ezt a realitást.					
A társadalmi elfogadást célzó beavatkozások elmaradása. Nem indultak átfogó, attitűdformáló kampányok vagy interkulturális párbeszédprogramok. A civil szervezetek alacsony költségvetésből működtetnek kisebb hatókörű érzékenyítő programokat	kritikus probléma	említi, de az elemzés nem kellőképpen mély	nincs feltüntetve	nincs feltüntetve	Mivel nem indultak érdemi beavatkozások, a hatásosságuk sem értékelhető – a hiányuk ugyanakkor hozzájárult az elfogadás stagnálásához vagy romlásához.